

KOSSUTH

A MUNKÁSOSZTÁLY
ÉS PÁRTJA
A MAI SZOCIALISTA
TÁRSADALOMBAN

A MUNKÁSOSZTÁLY
ÉS PÁRTJA
A MAI SZOCIALISTA
TÁRSADALOMBAN

РАБОЧИЙ КЛАСС И ЕГО ПАРТИЯ
В СОВРЕМЕННОМ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОМ
ОБЩЕСТВЕ

ИЗДАТЕЛЬСТВО МИР И СОЦИАЛИЗМ

PRÁGA - 1973

FORDITOTTA FAZEKAS ISTVÁN

1973. május 21–23. között Varsóban nemzetközi elméleti konferenciát tartottak a következő témáról: „A munkásosztály és pártja a mai szocialista társadalomban”. A konferenciát a „Béke és Szocializmus” című folyóirat, a Lengyel Egyesült Munkáspárt Központi Bizottsága mellett működő Társadalomtudományi Főiskola, valamint a „Nowe Drogi” című folyóirat szerkesztősége szervezte. Részt vettek rajta Bulgária, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Mongólia, a Német Demokratikus Köztársaság, Románia és a Szovjetunió kommunista pártjának küldöttségei, továbbá a „Béke és Szocializmus”, valamint a „Nowe Drogi” képviselői, a LEMP KB mellett működő Társadalomtudományi Főiskola és Lengyelország más tudományos intézményeinek képviselői.

A résztvevők közül harmincan szólaltak fel. A felszólalásokban és a vitában rávilágítottak a munkásosztály fejlődésének sajátosságaira a szocializmust és a kommunizmust építő társadalomban, a munkásosztály és pártja – a társadalom vezető ereje és a revizionizmus és az anti-kommunizmus elleni harc legfontosabb tényezője – szerepének növekvő jelentőségére.

A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS PÁRTJA A SZOCIALISTA LENGYELORSZÁG ÉPÍTÉSÉBEN

ANDRZEJ WERBLAN

A LENGYEL EGYESÜLT MUNKÁSPÁRT
KB TITKÁRSÁGÁNAK TAGJA

I

Lenin 1915-ben a következőket írta: „Nem tudhatjuk, milyen gyorsan, s milyen sikerrel fognak kibontakozni az adott korszak egyes történelmi mozgalmai. Azt azonban tudhatjuk és tudjuk is, hogy *melyik osztály* áll egyik vagy másik korszak középpontjában, meghatározva e korszak fő tartalmát, fejlődésének fő irányát, az adott korszak történelmi viszonyainak fő sajátosságait stb.”¹ Korunk ilyen alapvető ereje a munkásosztály. A munkásosztály határozza meg a társadalmi fejlődés irányát, korunk arculatát.

A marxizmusnak a munkásosztály élenjáró szerepéről szóló alaptétele napjaink társadalmi és politikai gyakorlatában igazolódik be teljesen. 125 éve, hogy Karl Marx és Friedrich Engels „Kommunista Kiáltványa” először adott a világnak forradalmi munkásprogramot, és elkezdődött az

¹ Lenin Összes Művei. 26. köt. Kossuth Könyvkiadó 1971. 131. old.

a folyamat, amelynek során a munkásosztály a történelmi fejlődés objektív tényezőjéből ennek a fejlődésnek hatalmas és tényleges mozgató erejévé vált. A leninizmus új, döntő korszakot nyitott a munkásosztály történelmi szerepének valóra váltásában. A marxizmus-leninizmus ideológiai bázisán kialakult a kommunista mozgalom, korunk leghatalmasabb és legegységesebb politikai mozgalma.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom, a szovjetek országának megalakulása és gyors fejlődése, a demokrácia és a szabadság erőinek a hitleri fasizmus felett a II. világháborúban aratott történelmi jelentőségű győzelme, a szocialista világrendszer kialakulása, a gyarmati rendszer bukása, a béke megszilárdulása és egy új világháború elkerülésének reális lehetősége – mindezek döntő változások az emberiség életében, a XX. század történelmi mérföldkövei, s közvetlenül és elválaszthatatlanul összekapcsolódnak a munkásosztály harcával, eszméinek fokozatos térhódításával. Korunkban „az imperializmus képtelen visszaszerezni az elveszített történelmi kezdeményezést”, ugyanakkor „az emberiség fejlődésének fő útvonalat a szocialista világrendszer, a nemzetközi munkásosztály és az összes forradalmi erők határozzák meg”.²

A mai kommunista mozgalom elmélete és gyakorlata számára kiemelt jelentősége van a munkásosztály szerepe elemzésének a szocialista társadalomban. A munkásosztály a szocialista rendszerben kiváltképpen fontos és egyre növekvő szerepet játszik, s a világ fejlődésére a legerősebben és a legszerteágazóbban a szocialista világrendszeren keresztül hathat.

A szocialista társadalmak munkásosztálya az öntudatos-

² A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozása. Moszkva 1969. Kossuth Könyvkiadó. 1969. 9. old.

ság, a szervezettség, a forradalmi hagyományokhoz és a marxizmus-leninizmus eszméihez való hűség példaképe. A termelés szocialista rendszere és a szocialista társadalmak társadalmi-politikai intézményei megteremtik a feltételeket ahhoz, hogy a munkásosztály egyre nagyobb hatást gyakoroljon a termelőerők fejlődésére, az egész politikai és társadalmi életre.

A szocializmusban a munkásosztály érdekei egybeesnek az egész társadalom alapvető érdekeivel, fejlődésének fő irányával. A szocialista társadalom objektív törvényszerűsége a munkásosztály vezető szerepének állandó erősödése. A kommunista pártok politikája következetesen erre irányul. „A párt továbbra is arra irányítja erőfeszítéseit – hangsúlyozta L. I. Brezsnyev elvtárs, az SZKP XXIV. kongresszusának beszámolójában –, hogy növekedjék és szilárduljon a munkásosztály befolyása társadalmi életünk minden területén, hogy a munkások aktivitása és kezdeményezőkézsége még gyümölcsözőbb eredményeket hozzon.”³

A munkásosztály történelemformáló szerepe megnyilvánul a munkásosztály termelési, társadalmi és kulturális tevékenységének minden formájában. Ám a munkásosztály forradalmi hatása a társadalmi fejlődésre csak akkor érvényesülhet, ha törekvései és vágyai kifejeződnek a párt ideológiai, politikai és szervező tevékenységében. Élcsoport nélkül, kommunista párt nélkül a munkásosztály csupán a történelem tárgya s nem alanya lenne.

A történelemben nem volt példa arra, hogy a munkásosztály forradalmi pártjának vezetése nélkül teremtsen meg hatalmát és sikeresen építse a szocializmust. A törté-

³ Az SZKP XXIV. kongresszusa. Kossuth Könyvkiadó 1971. 33. old.

nelem igazolta azt is, hogy a munkásosztály pártjának vezető szerepe nem csupán a kapitalizmus megdöntéséért folyó harcban elengedhetetlen feltétel, hanem a forradalmi út további szakaszaiban is, kezdve a szocialista forradalomtól egészen az osztályok megszűntéig, a kommunizmus felépítéséig. S ameddig tart ez a forradalmi folyamat, és következésképpen ameddig fennáll e folyamat vezetésének kérdése, mindig is csak a munkásosztály pártja járhat az élen. Minden szocialista ország tapasztalata azt bizonyítja: a marxista-leninista alapokon álló kommunista párt az az egyetlen politikai erő, amely képes arra, hogy a munkásosztályt és az összes dolgozót a szocialista és kommunista átalakulás útján vezesse.

A szocializmus építésében a munkásosztály és élenjáró pártja vezető szerepének eltérhetetlen kapcsolata kiemelkedő jelentőségű. Attól a perctől kezdve, hogy a munkáspárt átveszi a hatalmat, s politikája irányt szab az egész nép kollektív erőfeszítéseinek, ezen politika eredményei meghatározólag hatnak a munkásosztály helyzetére és a társadalomban betöltött szerepére.

Az SZKP Központi Bizottságának a Szovjetunió évtizedes tapasztalatait összegző határozata „Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. kongresszusának hetvenedik évfordulójáról” rámutat: „A szocialista társadalom fejlődésének legfontosabb objektív törvénye a kommunista párt vezető szerepének megnövekedése.”⁴ Ez közös álláspontja az összes kommunista pártnak, s a szocialista országok tapasztalatai is igazolták.

⁴ Kommuniziszt, 1973. 6. sz. 5. old.

Lengyelország történelme utolsó száz évének haladó változásai szorosan összefüggnek a lengyel munkásosztály politikai aktivitásával, a lengyel forradalmi munkásmozgalom fejlődésével. A nemzeti és társadalmi felszabadítás útján elért sikerek közvetlenül kapcsolódnak a munkásosztálynak a lengyel népen belül megerősödött hegemoniájához, a munkáspárt marxista-leninista érettségéhez. Ennek a történelmi folyamatnak a fő fejlődési szakaszait a Lengyel és Litván Királyság szociáldemokratáinak, Lengyelország Kommunista Pártjának és a Lengyel Munkáspártnak a tevékenysége nagymértékben befolyásolta.

A marxizmus-leninizmus eszméitől vezérelve és elődeinek forradalmi hagyományait folytatva, a hitleri megszállás éveiben a Lengyel Munkáspárt programjában elválaszthatatlanul összekapcsolta a nemzeti és a társadalmi felszabadítás feladatait.

A Lengyel Munkáspárt vezette a lengyel nép felszabadító harcát, és a Szovjetunióval, a hitlerellenes koalíció legfőbb erejével kötött szövetségben megbízható támaszra talált a lengyel kérdés megoldásában. A Lengyel Munkáspárt vezetésével siker koronázta azt a sok éves folyamatot, amelyben a munkásosztály felelősséget vállalt a lengyel nép sorsáért. A független Lengyelország újjászületése a Szovjetunióval való szövetségnek és a szovjet csapatoknak a hitlerista Németország fölött aratott döntő győzelmének köszönhető. A munkásosztály pártja vette kezébe a hatalmat, s szövetségben az összes demokratikus és népi erővel a szocialista fejlődés útjára vezette az országot.

A Lengyel Munkáspárt által szervezett, lelkesített és vezetett lengyel munkásosztály volt a döntő erő a néphatalom megteremtéséért folytatott harcban, az államosítá-

sok, a helyreállítás, az ipar és a közlekedés megszervezésében. A munkásosztály kezdeményezése és közvetlen részvétele tette lehetővé a földreform sikeres és gyors megvalósítását.

A gyökeres társadalmi és gazdasági változások, valamint a szocialista iparosítás eredményeképpen nagymértékben átalakult a lengyel társadalom szerkezete. Jelentősen megnőtt a munkásosztály és az értelmiség száma. Megváltozott a falusi lakosság összetétele; a birtokos osztályok elvesztették gazdasági és társadalmi pozícióikat. A háború előtti utolsó népszámlálás (1931) adatai szerint Lengyelországban a munkásosztály létszáma a munkanélküliekkel együtt mintegy 3,5 millió volt, azaz a munkaképes lakosságnak kb. 25 százaléka. 1970-ben a népgazdaság társadalmasított szektorában a munkások száma elérte a 7 milliót, az ezen szektorban foglalkoztatottak kétharmadát.

Fontos változások mentek végbe a munkásosztály szerkezetében is. Az ország általános elmaradottsága következtében a burzsoá Lengyelországban a munkásosztálynak csak kisebb része volt nagyipari proletariátus. Az 1971-es statisztikai adatok szerint a lengyel munkásoknak már 82 százaléka több mint 500 főt foglalkoztató és az összes ipari vállalatok 31 százalékát kitevő ipari üzemekben dolgozott. Tehát a lengyel munkásosztály többsége a mai, gyorsan modernizálódó szocialista iparhoz kapcsolódik.

A népi Lengyelország első évtizedében a munkásutánpótlás legfőbb forrása a falu volt. Az átállás az ipari munkára, a munkás szakmák elsajátítása a parasztok százazezeit kapcsolta össze a civilizáció vívmányaival, és új társadalmi távlatokat nyitott meg előttük. A munkásosztály új tagjai azután megszerezték és tovább növelték szakképzettségüket. Az utóbbi években a szakmunkásképző isko-

lák és az országunkban kiváltképp széles körben elterjedt, és a szülők és a fiatalok által egyaránt elismert üzemi iskolák váltak a munkásutánpótlás legfontosabb forrásává.

Az utóbbi tíz év folyamán megkétszereződött azoknak a munkásoknak a száma, akik elvégezték a nyolc általános iskolát, illetve középfokú szakképesítést szereztek. Azoknak a munkásoknak az aránya, akik nem végezték el a nyolc általánost, 38 százalékról 20 százalékra csökkent. Igen öröndetes, hogy főként az ifjúmunkások képzettségi színvonala emelkedett; majdnem mindnyájan nyolc osztályos általános iskolát, s legalább kétéves szakmunkásképző iskolát végeztek.

A munkásosztály kulturális színvonalának emelkedése a szocialista társadalom egyik legjellemzőbb vonása. Ez a fejlődés nemcsak a szakmai képesítéssel és az iskolázottsággal mérhető. Nem kevésbé fontos, hogy óriási mértékben megjavultak a munkásosztály élet- és lakáskörülményei, hogy mindenki előtt nyitva áll az út a művelődéshez. A szocialista társadalmaknak, s közöttük a lengyel társadalomnak ezen a téren elért sikereit értékelve, figyelembe kell venni, hogy a munkásosztály helyzete jóval gyorsabb ütemben és mélyrehatóbban javult, mint más társadalmi rétegeké. A népi Lengyelországban az életkörülmények javulásának általános folyamata együtt járt azzal, hogy nagymértékben csökkent a társadalmi differenciálódás az anyagi és kulturális szférában, a szokásokban és a presztízsbén. Ez a kiegyenlítődési tendencia a szocializmus természetéből következik, és meggyorsította a munkásosztály és az egész dolgozó nép társadalmi pozícióinak a javulását.

Felszámolódott a dolgozó osztályok elszigeteltsége és a megkövesedett társadalmi szerkezet. A népi Lengyelország fejlődésében rendszeressé vált az átáramlás a munkásosz-

tály és a többi dolgozó osztály között, főképpen a munkások egy részének belépése a műszaki értelmiség soraiba. A munkásosztályból kerül ki a vezető társadalmi és politikai funkcionáriusok legnagyobb része. A munkások közül sokan töltenek be vezető helyeket a párt- és az államapparátusban, valamint a társadalmi szervezetekben. Mindegyik társadalmi réteg ifjúsága maga dönt afelől, hogy mit kíván tanulni, illetve milyen szakmát választ, és így maga határozza meg helyét a társadalomban.

Pártunk nagy jelentőséget tulajdonít annak, hogy megfelelő politikával hasson társadalmunk struktúrájának optimális alakulására, és állandóan erősítse a munkások társadalmi tekintélyét.

III

A munkásosztály társadalmi felemelkedésének döntő tényezője a szocialista társadalomban és államban játszott politikai szerepe, aktivitása és öntudata. A munkásosztály szerepének növekedését és helyzetének megszilárdulását pedig a párt vezető szerepének egyre magasabb szintre emelése biztosíthatja. Ez az alapelve pártunk egész tevékenységének.

A LEMP felelős az ország és a nép sorsáért. A párt formálja a politikai gondolkodást, meghatározza az ország fejlődésének programját és kijelöli megvalósításának irányát. A párt az a legfőbb erő, amely egyesíti és aktivizálja a népet a kitűzött célok elérésére. A VI. kongresszus rámutatott, hogy a párt vezető – népünket irányító, programot adó, lelkesítő és szervező – szerepének megerősítése elsőrendű fontosságú feladat, és alapvető kötelessége a párt minden tagjának.

A párt vezető szerepét helyes politikája biztosítja, az, hogy e politika összhangban legyen a szocializmus általános törvényszerűségeivel és a hely és idő szabta konkrét körülményekkel.

A pártnak olyan politikai irányvonalat kell kidolgoznia, hogy az kifejezze a társadalmi fejlődés törvényszerűségeit, a társadalom várható igényeit, képviselje a munkásosztály és az egész nép történelmi érdekeit, harmonikusan összekapcsolja az egyes osztályok és társadalmi csoportok érdekeit. A párt helyes politikájának legfontosabb kritériuma, hogy a munkásosztály érdekeit képviselje, azét a munkásosztályét, amely a társadalomban elfoglalt helyzetéből eredően a leginkább érdekelt az össznépi szocialista célok következetes valóraváltásában.

Pártunk tapasztalata arra tanít, hogy a munkásosztállyal való kapcsolat bármiféle gyengülése, a munkásosztály társadalmi szerepének és szükségleteinek alábecsülése kedvezőtlenül hat ki az egész társadalom, az egész ország fejlődésére. A VI. kongresszus mélyrehatóan elemezte és helyesen értékelte azokat a nehézségeket és társadalmi konfliktusokat, melyek 1970 végén országunkban jelentkeztek. Ezeket a konfliktusokat pártunk a munkásosztály segítségével sikeresen leküzdötte. A párt a tapasztalatokból levonta a szükséges következtetéseket. A LEMP Központi Bizottságának első titkára, Edward Gierек elvtárs, a Politikai Bizottságnak a LEMP VI. kongresszusán elhangzott beszámolójában rámutatott:

„Először: a szocialista államban vezető szerepet betöltő marxista-leninista párt figyelmének középpontjában mindenkor a dolgozó nép ügyének kell állnia. A szocializmus építése folyamán kifejtett társadalmi erőfeszítéseknek következetesen a dolgozó nép anyagi és kulturális életfeltételeinek érezhető javulásához kell vezetniük.

Másodszor: tevékenységünket állandóan az az alapelv vezérelje, hogy a munkásosztály a szocializmus legfőbb társadalmi ereje, s a munkásosztállyal való állandó kapcsolat rendszerünk sikeres fejlődésének záloga.

Harmadszor: a szocializmus építése megköveteli a párt vezető szerepének szüntelen erősítését, a pártmunka lenini módszereinek következetes betartását, az állandó kontaktust a való helyzettel.

Negyedszer: az osztályharc, a szocializmus és a kapitalizmus közötti verseny mai körülményei közepette nem engedhető meg, hogy olyan konfliktusok keletkezzenek, amelyek gátolják előrehaladásunkat és lehetőséget nyújtanak a szocializmus ellenségeinek tevékenységük folytatására.”⁵

A LEMP VI. kongresszusa társadalmi-gazdasági programjának fő célkitűzései egybeesnek a KGST-hez tartozó baráti szocialista országok testvérpártjainak politikai irányvonalával. Ez az irányvonal legkövetkezetesebben az SZKP XXIV. kongresszusának határozataiban fejeződött ki. Lényege, hogy a társadalmi-gazdasági feladatok megoldásában a dolgozók szociális és anyagi helyzetének állandó javítása került az első helyre. A gazdasági és szociálpolitikában ez a prioritás a szocializmus mai fejlődési szakaszának törvényszerűsége, egybeesik az országaink által nyújtható lehetőségekkel, megfelel a fejlettebb társadalmi igényeknek.

A VI. kongresszus programja az ipari üzemek kollektíváival folytatott széles körű és közvetlen konzultációk során, azok gyakorlati tapasztalatainak felhasználásával alakult ki. A munkásosztály kezdeményezőkézségével és tár-

⁵ A Lengyel Egyesült Munkáspárt VI. kongresszusa Moszkva 1972. 87–88. old.

sadalmi aktivitásával döntő mértékben hozzájárult ezen program megvalósításához.

Pártunk legfőbb támasza természetesen a nagy ipari központok munkássága. Ez a munkásság rendelkezik a leggazdagabb osztályharcos hagyományokkal és a legmagasabb politikai és termelési kultúrával. A múltban a hatalmas ipari központok munkásságának szerepét nem mindig értékelték érdemeinek megfelelően. Ezért a párt VI. kongresszusa azt a feladatot adta, hogy a szocialista ipar vezető üzemait és a hagyományos munkásközpontokat a szocializmus legfőbb támaszává, Lengyelország gazdasági erejének bázisává, a párt- és társadalmi munkában dolgozó káderek iskolájává kell változtatni. Ez kifejezést nyert abban is, hogy a Központi Bizottság védnökséget vállalt az ország mintegy kétszáz vezető ipari üzem felett.

A VI. kongresszus határozatainak megfelelően pártunk irányítja a munkásosztály önnevelésének folyamatát, s elősegíti a fiatal és új munkások felemelkedését az élenjáró, magasan képzett, eszmeileg szilárd proletár káderek színvonalára.

Pártunk igen nagy figyelmet fordít arra, hogy a párttagság közvetlen befolyást gyakoroljon környezetére. A VI. kongresszusnak a párttagság összetételére, munkastílusának és módszereinek kialakítására vonatkozó útmutatásai ennek a befolyásnak a megerősítésére irányulnak. A kongresszus határozataiból fakadóan a párt fontos feladata, hogy megjavítsa a párttagság minőségi összetételét: mind magasabb követelményeket támasszon a párt tagjaival szemben, vonja be soraiba az arra legérdemesebb pártonkívülieket, tökéletesítse a tagjelöltekkel való foglalkozást. Ezt a célt szolgálják a szervezeti szabályzatnak a kongresszuson elfogadott változtatásai is.

A VI. kongresszus határozatainak alapján pártunk kö-

vetkezetesen valósít meg egy sor olyan intézkedést, amelyek a munkáskáderek aktivitásának növelésére, a párt életében, a pártszervek munkájában való részvételük fokozására irányulnak. A LEMP központi szerveibe 1964-ben, a IV. kongresszuson megválasztott tagok és póttagok között kilenc volt a termelésben dolgozó munkás. Az V. kongresszus után számuk 31-re növekedett. A VI. kongresszus 63, főképpen nagyipari központban dolgozó munkást választott be a központi szervekbe. Az utóbbi években megnövekedett a munkások részaránya a vajdasági, a városi és a járási pártbizottságokban, s a legutóbbi választási időszakban átlagosan 36 százalékot ért el. Pártéletünk lenini normáinak megerősítése, a pártvezetés ezzel kapcsolatos következetes politikája és a Központi Bizottság példája ahhoz vezetett, hogy a munkások egyre aktívabban vesznek részt a pártszervek tevékenységében, véleményük és tapasztalataik érvényesülnek a határozatokban.

A munkáskáderek gyorsított és a távlati feladatokat is figyelembe vevő felkészítésére, a LEMP kezdeményezésére – felhasználva a katowicei pártszervezet tapasztalatait –, az utóbbi időben több vajdaságban műszaki iskolákat létesítettek az élenjáró munkások számára. A pártszervezetek a legtapasztaltabb, a munkában, a társadalmi és politikai tevékenységben kiváló munkás-aktivistákat irányítják ezekbe az iskolákba.

A VI. kongresszus határozatainak megvalósítása folyamán országunkban erősödik a munkásosztály szocialista öntudata, növekszik politikai aktivitása, egyre inkább tudatosá válik a munkásokban, hogy ők az ország gazdái. Növekszik a munkáskollektívák hatása az ipari üzemek munkájára, erősödtek a pozíciói a szakszervezeteknek és a munkásönkormányzatnak mint a szocialista irányítás iskoláinak.

A szakszervezetek legutóbbi kongresszusa nagy figyelmet fordított erre a kérdésre.

A LEMP Központi Bizottsága nagy jelentőséget tulajdonít a lengyel munkásosztály öntudatának és aktivitásának formálásával foglalkozó tudományos kutatásoknak. Ilyen jellegű kutatásokat folytatnak a Lengyel Tudományos Akadémia szociológiai intézményeiben és a LEMP Központi Bizottsága mellett működő Társadalomtudományi Főiskolán. A pártszervek és szervezetek szintén rendszeresen elemzik a munkásosztály életének újabb jelenségeit. Arról van szó, hogy időben észre kell venni a tömegek aktivitásában jelentkező új és alkotó elemeket, támogatni, ösztönözni, terjeszteni és a társadalmi fejlődés mozgató rugóivá kell tenni őket. Egyre intenzívebben folynak a tudományos kutatások a lengyel munkásosztály történetéről a kapitalizmusban és a népi Lengyelországban. Edward Gierek elvtárs a Központi Bizottság egyik plénumán hangsúlyozta, hogy a maguk teljességében kell bemutatni az élenjáró munkások hagyományait a szocialista iparosítás időszakában: e munkások voltak a szocialista munkaversenyek kezdeményezői, akik a gyakorlatban testesítették meg a munkáshazafiságot és az új szocialista eszmei, erkölcsi felfogás úttörői voltak. A pártépítés lengyelországi tapasztalatainak tudományos tanulmányozása érdekében úgy határoztunk, hogy a Társadalomtudományi Főiskola mellett megszervezzük a Párttudományi Intézetet, mely a KB-val szoros kapcsolatban végzi majd munkáját.

Pártunk abból indul ki, hogy a munkásosztály létszámának növelésére, szakmai képzettségének, műveltségének, kulturális és politikai szintjének emelésére tett minden lépés napirendre tűzi, hogy bővítsük a munkások részvételének formáit a társadalmi és politikai életben, fokozzuk befolyásukat az ország fejlődésére.

A szocializmus építését a munkásosztály vezeti szövetségben a dolgozó nép egyéb osztályaival és rétegeivel, mindenekelőtt a parasztsággal és az értelmiséggel. Ennek a szövetségnek objektív bázisa, hogy az összes dolgozó alapvető történelmi érdekei azonosak. A szocialista építés folyamán ez a bázis szélesedik és erősödik.

A marxista-leninista párt és a szocialista állam a társadalom érdekeit tekinti politikája kiindulópontjának, figyelembe veszi az egyes osztályok legfontosabb érdekeit, közös mederbe tereli azokat, és arra törekszik, hogy erősítse a dolgozók egységét, s a minimumra csökkentse a nem kibékíthetetlen ellentmondásokat. Ez általános fejlődési tendencia, a szocializmus fejlődésének törvényszerűsége. Ragyogóan kifejezésre jutott és igazolást nyert a Szovjetunió Kommunista Pártja politikájában és a szovjet társadalom fejlődésében, az új történelmi emberi közösség, a szovjet nép kialakulásának folyamatában. A lengyel társadalom a fejlődésnek még más szakaszában van, de ugyanazon törvényszerűségek szerint formálódik és ugyanazon irányban halad.

A LEMP politikájában, mint a szocialista országok testvérpártjainak politikájában is, kiemelkedő fontosságú a munkás-paraszt szövetség. Ez a szövetség országunkban a forradalomnak és a népi állam megalakulásának az alapja, Lengyelország szocialista fejlődésének igen fontos tényezője.

A földreform, a szocialista iparosítás, a szocialista kulturális forradalom és a szocialista államiság fejlődése óriási hatást gyakorolt a dolgozó parasztság életére. A szocializmus felépítésének folyamatában, pártunk és kormányunk agrárpolitikájának eredményeként a népi Lengyelor-

szág dolgozó parasztságának helyzetében olyan változások mennek végbe, amelyek közelebb hozzák a parasztságot a munkásosztályhoz. A mezőgazdaság társadalmasított szektorában: az állami gazdaságokban és a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben dolgozó parasztok közvetlen kapcsolatba kerültek a társadalmi tulajdonformával és a gazdaságok igazgatásának feladataival. De már az egyénileg gazdálkodók is erősen különböznek a hagyományos kistermelőktől. A parasztgazdaság szoros kapcsolatban áll a szocialista állami gazdaságokkal a termelés és az értékesítés terén is. A mai gazdaság vezetéséhez nélkülözhetetlen alapvető termelési eszközöket a parasztok csak az államtól kaphatják meg. A nagyméretű modern gépek, mindenekelőtt a traktorok és a kombájnok közös állami tulajdonban vagy mezőgazdasági körök⁶ tulajdonában vannak. A mezőgazdasági termékeket pedig a parasztok – általában szerződéses alapon – az állami vállalatoknak adják el. A parasztgazdaságok kistulajdonosi struktúrája azonban akadályozza a termelés korszerűsítését és gátolja a társadalmi tudat szocialista átalakulását. Ezért a párt politikája, a szocializmus általános törvényszerűségeivel és a leninizmus alapelveivel összhangban, arra irányul, hogy elősegítse azokat a társadalmi folyamatokat, amelyek lehetővé teszik a mezőgazdasági termelés növekedésének, valamint a falu szocialista átalakításának meggyorsítását. A VI. kongressz-

⁶ A mezőgazdasági körök a Lengyel Népköztársaságban társadalmi és gazdasági jellegű parasztszervezetek, a mezőgazdaság terméshozamának növelésére és a mezőgazdasági termelés korszerűsítésére alakultak. Önkéntes szervezetek, működésüket a kölcsönös segítségnyújtásra és együttműködésre alapozzák. Elősegítik a falvak szocialista átalakulását és a szocialista demokrácia megvalósítását. A mezőgazdasági köröket az 1959-ben alakult Mezőgazdasági Körök Központi Szövetsége egyesíti.

szus direktíváinak végrehajtása során a párt szorosabbra fűzi a kapcsolatot a mezőgazdaság és a szocialista ipar között, tökéletesíti és megszilárdítja a falvakban a néphatalmat, támogatja a szövetkezeti mozgalomnak és a parasztság öngazgatásának fejlődését, ösztönzi a parasztság társadalmi aktivitását, emeli a falusi pártszervezetek politikai munkájának a színvonalát.

Társadalmunk életében és fejlődésében mind fontosabb szerepet tölt be a munkásosztály és az értelmiség szövetése. Az értelmiség a munkásosztály mellett a számszerűleg leggyorsabban növekvő társadalmi csoport.

Hazánkban az értelmiség egésze a társadalmasított szocialista gazdaságban és a népi állam intézményeiben dolgozik. Ebben a vonatkozásban az értelmiség társadalmi helyzete nem különbözik a munkásosztályétól. A mai értelmiség, amely már a népi Lengyelországban szerezte meg képzettségét és szakmáját, többségében munkás és paraszt származású. Az értelmiség tudatában mélyreható változások mentek végbe. Szorosan kapcsolódik a munkásosztály pártjához, magáénak vallja a szocializmus eszméit, aktívan részt vesz a szocialista feladatok megoldásában.

Természetesen vannak még bizonyos társadalmi és világnézeti különbségek az értelmiség és a munkásosztály között. Ennek többek közt az a magyarázata, hogy az értelmiséget nem fűzi olyan szoros, közvetlen kapcsolat az anyagi javak termeléséhez, mint a munkásosztályt. Az értelmiségre, mivel funkcióit individuálisabb formában látja el, könnyebben hatnak a csoportérdekek és a középponttól eltávolító tendenciák, nehezebben sajátítja el az öntudatos fegyelmet és az össznépi kategóriákban való gondolkodást. Az értelmiség egyes rétegeire a hagyományos fogalmak és ideológiai nézetek hatása erősebb, mint a dolgozók más csoportjaira. De a társadalmi változások és a párt ideoló-

giai nevelőmunkájának eredményeképpen egyre erősödnek a szocialista elemek az értelmiség szemléletében.

Pártunk következetesen arra törekszik, hogy szélesítse a munkásosztály nevelő és egyesítő hatását az egész népre. A szocialista építés jelenlegi szakaszában nagy jelentőségűek az olyan erkölcsi-eszmei tényezők, mint a munka és a társadalmi tulajdon megbecsülése, a lelkiismeretes munka tisztelete és a közügyek iránti állampolgári érdeklődés. A munkásosztályra jellemzők leginkább ezek a tulajdonságok, és a munkásosztály mutatja a legjobb példát arra, hogyan nyilvánulnak meg ezek a tulajdonságok a gyakorlatban. Ezért a munkásosztály nevelő szerepének erősítése, jellemvonásainak népszerűsítése és tekintélyének növelése a társadalmi, gazdasági és ideológiai fejlődés dinamizmusának fontos tényezője.

Szeretnék megvizsgálni néhány konkrét példát a munkásosztály, a parasztság és az értelmiség szövetsége alakulásáról és fejlődéséről a mai lengyel társadalomban.

A dolgozó nép nagyobb társadalmi csoportjai között a szocialista társadalomban meglevő kapcsolatokat tanulmányozva, a tudományos irodalomban ezek jellegéről különféle meghatározásokat találhatunk. Olyan fogalmakat vizsgálgatnak, mint a „dolgozó nép egyes osztályainak és rétegeinek egymáshoz való közeledése”, „összeolvadása”, az „osztályok közti különbségek és határok elmosódása”. Társadalmunkban az egyes osztályok és rétegek közötti kapcsolatokban végbemenő változások természetesen bonyolultak és sokoldalúak. Szaporodnak a közös érdekek, sok különbség eltűnik, növekszik az úgynevezett társadalmi mobilitás, azaz az emberek átáramlása az egyik társadalmi csoportból a másikba. Egyre gyakrabban találkozhatunk olyan családokkal, amelyek tagjai különböző társadalmi csoportokhoz tartoznak. Ugyanakkor, úgy vélem, hogy

az osztálykülönbségek Lenin által meghatározott általános vonásai továbbra is érvényesek. A szocializmus fejlődése során csökkennek azok a különbségek, amelyeket a különféle tulajdonformák alakítottak ki, mert ezek a tulajdonformák a társadalmi tulajdon valamelyik formájává alakulnak át. Ám továbbra is megmaradnak azok a különbségek, amelyeket a társadalmi munkamegosztás idéz elő. A fejlődés általános tendenciája, amint arra L. I. Brezsnyev elvtárs, az SZKP XXIV. kongresszusának beszámolójában is rámutatott, az hogy „az összes osztályok és társadalmi csoportok közeledése . . . a marxista-leninista ideológia alapján megy végbe, amely a *munkásosztály* szocialista érdekeit és kommunista eszményeit fejezi ki”.⁷ Ez az állandó folyamat jellemzi hazánkban is a társadalmi kapcsolatok fejlődését, e folyamat erősítését szolgálja pártunk politikája.

A második konkrét probléma, amelyről szólni szeretnék, az országunkban levő többpártrendszer. A szocialista országok többségében a munkásosztály pártjának vezető szerepe egypártrendszer keretében valósul meg, s ezen a bázison realizálódik a kommunista párt szövetsége a pártonkívüliekkel. A népi Lengyelországban, hasonlóan néhány más népi demokratikus országhoz, a munkásosztály pártja, szélesítve a politikai és társadalmi együttműködést a pártonkívüliekkel, egyidejűleg a népi egységfrontban együttműködik a szövetséges politikai pártokkal: az Egyesült Parasztpárttal és a Demokrata Párttal. Többpártrendszerünk alapvetően különbözik a burzsoá többpártrendszerektől, a szocializmus építése közben, a politikai élet folyamatos fejlődésének eredményeként alakult ki. Ezen fejlődés során az Egyesült Parasztpártban és a Demokrata Pártban ideoló-

⁷ Az SZKP XXIV. kongresszusa. 87. old.

giai változások mentek végbe, ma már ezek a pártok egyet-
értenek a szocialista építés marxista programjával és el-
ismerik a munkásosztály pártjának vezető szerepét.

A népi Lengyelország politikai rendszerében a LEMP a társadalomnak az egész nép és a szövetséges pártok ál-
tal elismert vezető ereje, a politikai kezdeményezés és a
politikai döntések fő központja.

A 2,2 millió tagot és tagjelöltet számláló LEMP tev-
ékenysége kiterjed a társadalom minden rétegére. A párt
a munkásosztályra támaszkodik, de képviseli az összes dol-
gozó érdekeit és az egész nép pártja. A szövetséges pártok
részt vesznek az össznépi feladatok megvalósításában, de
tevékenységüket azokra a körökre koncentrálják, ame-
lyekkel történelmi kapocs fűzi őket egybe. A 400 000 főt
számláló Egyesült Parasztpárt bázisa a falusi lakosság azon
része, amely hagyományosan a parasztmozgalommal állt
kapcsolatban. A 90 000-es létszámú Demokrata Párt min-
denekelőtt a kisiparosok és az értelmiség azon csoportjai
között tevékenykedik, melyek valamikor az ún. szabad
pályákhoz kötődtek.

A LEMP az Egyesült Párasztpárttal és a Demokrata
Párttal Lengyelország fejlődésének marxista-leninista
programja alapján erősíti a nép egységét. Együttesen lép-
nek fel minden egységüket bontó tendencia és erő ellen,
így minden olyan kísérlet ellen, mely arra irányul, hogy
deformálja többpártrendszerünk szocialista alapelveit, és
minden olyan támadás ellen, amely vitatni akarja a mar-
xista-leninista párt vezető szerepét. A LEMP, az Egyesült
Parasztpárt és a Demokrata Párt ezen alapelvek szerinti
együttműködése a népi egységfront megszilárdításának fon-
tos tényezője, az összes dolgozó, párttag és pártonkívüli
politikai aktivitásának egységes platformja.

A nagy horderejű tudományos és politikai problémák az

osztályharc törvényszerűségeivel és a szocializmus országunkbéli felépítésének jelenlegi feltételeivel kapcsolatosak.

Lengyelországban a szocializmus építése osztályharc közben folyik. Osztályharc van minden országban és a nemzetközi küzdőtéren is. Ez a fejlődés törvényszerűsége. Az osztályharc jellegét azonban szüntelenül elemezni kell, mivel az állandóan változik. A kapitalista rendszer maradványainak csökkenő súlya gazdasági életünkben még nem jelenti az osztályellentmondások kiegyenlítődését vagy megszűnését. Ezen elemek legfontosabb társadalmi bázisa továbbra is a burzsoá gondolkodásmód, a burzsoá erkölcsöknek és szokásoknak a különféle társadalmi csoportokra és körökre gyakorolt hatása maradt. Ezen a bázison ösztönös módon a szocialista együttélés alapelveinek ellentmondó nézetek alakulnak ki, olyan jelenségek ütnek fel a fejüket, mint az állampolgári kötelességek elhanyagolása, fegyelmezetlenség, a társadalmi tulajdon, az államügyek, az elosztási normák egoista megközelítése és a munkakerülés. Ezen a bázison bizonyos körülmények között kialakulhat tudatosan szervezett szocialistaellenes tevékenység is, ennek magja országunkban a papság reakciós része; az imperialista diverzió központjai pedig aktívan támogatják őket kívülről.

A mai körülmények között az osztályharc összefonódik az új és a régi harcával. Minden konzervatív és elmaradt szemlélet társadalmi értelemben törvényszerűen a haladás kerékkötőjévé válik a termelésben, a társadalmi és a kulturális életben egyaránt.

Amíg a társadalmi tudatban meglesz a bázisa a burzsoá eredetű eszmék és nézetek újjászületésének, addig a párt legfontosabb feladata az osztályharc vezetése, az elvi szilárdság védelme. Az osztályharcnak ezek a követelményei

is indokolják, hogy mennyire fontos a munkásosztály vezető szerepének erősítése. Társadalmi helyzeténél fogva és hagyományaiból fakadóan, a munkásosztály tanúsítja a legnagyobb ellenállást a szocialistaellenes ideológiával szemben, és ilyen értelemben gyakorol hatást társadalmunk többi dolgozó rétegére és osztályára.

Az utolsó kérdés, amelynél időzni szeretnék: a tudományos-technikai forradalom hatása az osztályok közötti kapcsolatokra általában, s a szocialista társadalom osztályai közötti kapcsolatokra különösen.

Burzsoá elméletek jelentek meg arról, hogy a tudományos-technikai forradalommal és a termelésre gyakorolt hatásával kapcsolatban a munkásosztály szerepe fokozatosan gyengül. Ezeknek a revizionisták által felkapott és támogatott elméleteknek a képviselői azzal érveltek, hogy a fizikai munkának a modern termelésben csökken a szerepe, a szellemi tevékenysége viszont növekszik, főként a műszaki fejlődés és a munkaszervezés területén. A revizionizmus „teoretikusai” közül néhányan még olyan tételt is felállítottak, hogy az új helyzetben a munkásosztály konzervatív erővé válik, és helyét a haladás élcsapataként – ahogyan például Garaudy mondja – a menedzserek, technokraták és az értelmiség által vezetett „új történelmi blokk”-nak kell elfoglalnia.⁸ Ennek a blokknak a mozgató erejévé a diákifjúságnak kell válnia.

Mindezek az elméletek a burzsoá társadalom céljait szolgálják és szerepet kapnak a kapitalizmus és a szocializmus ideológiai konfrontációjában. Ezen elméletek tarthatatlansága nyilvánvaló. Hirdetői abszolutizálják a fizikai és a szellemi munka közötti ellentmondásokat, és a fizikai mun-

⁸ R. Garaudy: *Le grand tourmant du socialisme*. Párizs 1969. 244–247. old.

kát a munkás társadalmi helyzetének egyetlen és fő megkülönböztető vonásaként fogják fel. Ez primitív szemlélet, nagyon kevés köze van a modern tudományhoz. A marxista számára a munkásosztály legfontosabb jellemző vonása viszonya a termelési eszközökhöz és helye a társadalmi munkamegosztásban. Ami ez utóbbi aspektust illeti, a döntő a termelési folyamatok közvetlen kiszolgálása, és ez nem korlátozódik a fizikai munkára.

Ha ebből a szempontból vizsgáljuk a munkásosztály helyét a társadalmi struktúrában, akkor világossá válik, hogy a tudományos-technikai forradalom eredményeként a munkásosztály szerepe nem csökken, hanem növekszik, hiszen a tudományos-technikai forradalom növeli az anyagi javak termelését, egyre nagyobb követelményeket támaszt az anyagi javak előállítóival szemben és egyre hatékonyabb munkaeszközökkel látja el őket. A termelőmunka szerepe a tudományos-technikai forradalom korszakában egyre növekszik, és növekednek az e munkában rejlő alkotó lehetőségek. A tudományos-technikai forradalom minőségi változásokat idéz elő a munkásosztályban: szélesíti műszaki, társadalmi és gazdasági látókörét, közelebb viszi a műszaki értelmiséghez.

A tudományos-technikai forradalomnak ezek a társadalmi következményei nagyon kifejezően érvényesülnek a szocialista társadalom életében: éppen növelik a munkásosztály és pártja szerepét – és nem megfordítva. De léteznek további társadalmi jellegű tényezők is, ezek hatása, hogy a tudományos-technikai forradalom világméretekben növeli a munkásosztály és forradalmi mozgalma történelmi felelősségét és befolyását is az egész emberiség sorsára.

A tudományos-technikai forradalom következtében rohamosan növekszik a termelés határfoka. E forradalom hatalmas alkotó lehetőségekkel ajándékozza meg az em-

beriséget, de megoldásra váró, új, bonyolult problémákat is felszínre hoz. Csupán a tudományos-technikai forradalomnak a szocialista társadalmi átalakulásokkal való összekapcsolása teszi lehetővé, hogy teljes mértékben ki lehessen használni e forradalom előnyeit és sikeresen lehessen megoldani a felvetődő problémákat.

Az imperialista államok kedvező körülmények között léptek a tudományos-technikai forradalom korszakába. Hatalmas anyagi és káder-tartalékokkal rendelkeztek. Technikai és tudományos előnyüket katonai fölényük és politikai vezető szerepük biztosítására, s az elmaradott világ felett gyakorolt társadalmi-gazdasági uralmuk fenntartására kívánták felhasználni. A monopoltőke arra számított, hogy a tudományos-technikai forradalmat sikerül majd felhasználnia a társadalmi forradalom elleni harcra. Ezek a számítások nem váltak be. A tudományos vívmányok gyakorlati alkalmazása a szocialista országokban és mindenekelőtt a Szovjetunióban hatékonyabbnak bizonyult, noha eleve kedvezőtlenebb volt a kiinduló bázis, s óriásiak voltak a háborús veszteségek. A tudományos és műszaki élet döntő területein a Szovjetunió fokozatosan utoléri a legfejlettebb tőkés országokat, az atom- és rakétatechnikával kapcsolatos legkorszerűbb tudományágakban pedig régóta élenjár. Ez a tényező új formában vetette fel a háború és a béke kérdését, és az emberiség előtt megnyitotta a termonukleáris konfliktus borzalmas következményeitől való megmenekülés perspektíváit.

A kapitalista rendszerben az idők folyamán komoly társadalmi-gazdasági problémák halmozódtak fel, melyek arról tanúskodnak, hogy ez a rendszer képtelen lépést tartani a tudományos-technikai forradalom követelményeivel. Új jelenségnek – a technológiai fejlődés által előidézett munkanélküliségnek – lehetünk tanúi. Egyre erősebben

megmutatkozik az aránytalanság a termelés megújításának növekvő lehetőségei és ezeknek a fogyasztói és társadalmi igényekkel való ésszerű összehangolása között. A tartálékokkal folytatott rablógazdálkodással és az anyagtékozlással egy sor nyersanyagot ésszerűtlenül és elhamarkodottan használnak fel. Egyre súlyosabb veszélyek fenyegetik az embert körülvevő természetes környezetet. A mélységes kiábrándultság és kilátástalanság hangulata, amit a termelés műszaki fejlődése és a konzervatív társadalmi viszonyok, illetve az új eszmék hiánya közötti ellentétek keltenek, a társadalom széles köreiben uralkodik el.

A kapitalizmus nem képes kihasználni a tudományos-technikai forradalomban rejlő alkotó értékeket, nem képes elkerülni e forradalom negatív következményeit, de hiszen ezek nem is a tudomány és a technika fejlődéséből származnak. Ezeket a következményeket az anyagi termelés fejlődése és a kapitalista formák közötti ellentmondás szüli. A mai emberiség társadalmi és kulturális problémái megoldásának útja nem a tudományos-technikai forradalommal, valamint a termelési haladással állítólagos „humánus” célok és értékek nevében szemben álló baloldali ellenzékiességen keresztül vezet, hanem az anyagi fejlődésnek a szocializmus humánus céljaival való harmonikus összekapcsolásán át. A munkásosztály egy új, a jövő felé mutató, ellentmondásoktól mentes, s a szocialista forradalomtól elválaszthatatlan tudományos-technikai forradalom modelljének előhírnöke. A Szovjetunió és a szocialista országok baráti közössége új társadalmat hoz létre: az anyagi bőség, az emberek közti mély kapcsolatok, a kollektíva és a személyiség harmonikus fejlődésének társadalmát. Ebben a társadalomban megtestesülnek mindazok az értékek, melyeket a munkásosztály képvisel. Ezt a jövődő társa-

dalmat így jellemezte L. I. Brezsnyev a Szovjetunió 50 éves fennállása alkalmából elmondott beszédében:

„Mi, elvtársak, nem a munkakerülők birodalmát építjük, ahol tejfel-mézzel folyó kánaán van, hanem az emberiség történelmének legszervezettebb, legmunkaszeretőbb társadalmát. És ebben a társadalomban a legmunkaszeretőbb és leglelkiismeretesebb, legjobban szervezett és legfejlettebb öntudatú emberek élnek majd.”⁹

V

A munkásosztály és a kommunista párt társadalomban betöltött vezető szerepének legfontosabb eszköze a szocialista állam. Lenin a proletárdiktatúra értelmezését a dolgozó tömegeknek magyarázva így írt: „... csakis egy meghatározott osztály, mégpedig a városi és általában a gyári, ipari munkások képesek arra, hogy vezessék a dolgozók és kizsákmányoltak egész tömegét a tőke igájának megdöntéséért folyó harcban, a tőke megdöntésének folyamán, a győzelem megtartásáért és megszilárdításáért folyó egész harcban, az új szocialista társadalmi rend megteremtésének művében, az osztályok teljes megszüntetéséért folyó egész harcban.”¹⁰

A lengyel népi állam, hasonlóan a többi szocialista államhoz, a proletárdiktatúra funkcióit tölti be. Államiságunk formája a fejlődés folyamán többször változott, de osztálytartalma változatlan maradt. Államunk fejlődésé-

⁹ A Szovjetunió 50. évfordulója. L. I. Brezsnyev elvtársnak, az SZKP KB főtitkárának beszéde. A Fáklya 1973. évi 1. sz. melléklete, 43. old.

¹⁰ *Lenin* Összes Művei. 39. köt. Kossuth Könyvkiadó 1973. 14. old.

nek általános törvényszerűsége az állam gazdasági szervező és eszmei nevelő funkcióinak állandóan növekvő jelentősége. A kényszerítő funkciók, bár azok mindaddig lényegesek és fontosak, amíg léteznek az osztályellentmondások, s amíg világméretben folyik a küzdelem a szocializmus és a kapitalizmus között, csupán egy részét képezik a proletárdiktatúra állama feladatainak.

Pártunk VI. kongresszusa felvázolta szocialista államunk megerősítésének és tökéletesítésének sokoldalú, a demokratikus centralizmus elvén nyugvó programját. Ez a program az államhatalom korunk követelményei szerinti megszervezését írja elő: az államapparátus hatékonyságának és az ott dolgozók képzettségének növelését, a jogrendszer tökéletesítését, az állami fegyelem megerősítését. A program célul tűzi ki továbbá a szocialista demokrácia elveinek következetes megvalósítását és a társadalmi ellenőrzés kiszélesítését. A szocialista állam erejének feltétele, hogy az államapparátus ágazatainak munkája megfeleljen a marxizmus-leninizmus elméleti alapelveinek, a párt által megjelölt politikai irányvonalnak.

Államunk a marxizmus-leninizmus elmélete által meghatározott módon fejlődik, ezt az elméletet Lenin dolgozta ki, az októberi forradalom valósította meg, a Szovjetunió 50 éves gyakorlata során gazdagodott és fejlődött, s igazolja a mi 30 éves saját tapasztalatunk is.

A szocialista demokrácia lényegének megértése egyike a szocializmus és a kapitalizmus közötti ideológiai és politikai harc központi problémáinak. Ez így volt mindig, akkor is, amikor Lenin a renegát Kautsky ellen védte a szocialista forradalom alapelveit és most is, amikor a burzsoá ideológusok, valamint a jobboldali és baloldali opportunisták a szocialista rendszer „demokratizálásának” szükséges-

ségét, a „politikai pluralizmus”, az „erők szabad játéka” stb. magasabbrendűségét hangoztatják.

Minden társadalmi-gazdasági rendszer létrehozta az osztálytartalmának megfelelő politikai és állami formákat, az osztálydemokrácia sajátos formáit azért, hogy ezek segítségével sikeresen képviselhesse az adott uralkodó osztály érdekeit.

A kommunista párt vezetésével a munkásosztály a politikai életnek és a demokrácia formáinak a szocializmus alapelveinek megfelelő mechanizmusát hozza létre. Érdekes felidézni ezzel kapcsolatosan Lenin tézisé, melyet a Kommunista Internacionálé I. kongresszusán fogalmazott meg: „... a demokrácia formái az évezredek során, kezdve a demokrácia ókori csíráin, szükségképpen változtak, ahogy az egyik uralkodó osztályt felváltotta a másik. Görögország ókori köztársaságaiban, a középkori városokban, a fejlett tőkésországokban a demokrácia formái és alkalmazásának fokai különbözők. A legnagyobb ostobaság volna azt hinni, hogy az emberiség történetének legmélyrehatóbb forradalma, az első eset, amikor a hatalom a kizsákmányoló kisebbség kezéből a kizsákmányolt többség kezébe megy át, lejátszódhat a régi polgári parlamentáris demokrácia keretei között, lejátszódhat a legélesebb változások nélkül, a demokrácia új formáinak és az alkalmazása új feltételeit megtestesítő új intézmények stb. megteremtése nélkül.”¹¹

Pártunkat és a többi testvérpártot is ez a lenini útmutatás vezérli. A „politikai pluralizmus” és az „erők szabad játéka” elvét hirdető a szocializmust azokba a politikai formációkba szeretnék kényszeríteni, melyek a kapitalizmus talaján és osztályszükségletei alapján jönnek létre.

¹¹ *Lenin* Összes Művei. 37. köt. Kossuth Könyvkiadó 1973. 474. old.

A burzsoá demokrácia lényege: a törvény előtti formális egyenlőség az alapvető gazdasági egyenlőtlenség körülményei között; a politikai pártok konkurrenciaharca a parlamenti befolyásért és azért a jogért, hogy kormányt alakíthassanak. A burzsoá demokrácia belső mechanizmusának rendszere gondosan őrzi a kapitalista társadalom alapjait, s garantálja a burzsoá pártoknak kizárólagos vagy jelentős túlsúlyát a politikai harcban.

A burzsoá demokrácia alapelveit soha és sehol sem valósították meg teljes egészükben. Leginkább még a stabil kapitalista társadalom liberális parlamenti rendszerének egyes formáiban realizálódnak. De ezeket is erősen megnyirbálják, amint a polgári társadalmi berendezkedés alapjait veszély fenyegeti.

Érthető, hogy a munkásosztálynak nem mindegy, hogyan szervezi és vezeti harcát a kapitalizmus ellen. Éppen ezért a munkásosztály mindig felkelt a burzsoá demokratikus szabadságjogok védelmére, amikor a hatalom birtokosai megszüntetni vagy korlátozni akarták azokat.

Saját szocialista társadalma szükségleteire a munkásosztály és pártja létrehozta, s a gyakorlatban ellenőrzi és fejleszti a demokrácia új, a polgáritól eltérő, magasabb rendű formáit. Ennek a demokráciának alapvető jellemvonása a politikai demokratizmus egyesítése a társadalmi-gazdasági demokratizmussal. Ez a demokrácia nemcsak egy osztályt szolgál, hanem az egész társadalmat is. A mi demokráciánk éltető ereje a dolgozó tömegek mindennapos részvétele a politikai életben, a politikai és társadalmi-gazdasági döntések meghozatalában és megvalósításában. Az effajta politikai aktivitás sokkal hatékonyabb és egyúttal sokkal demokratikusabb, mint a különböző erők és politikai csoportosulások „vetélkedő-játéka”.

A szocialista demokratizmus bázisa a munkásosztály párt-

ja, amelynek tagjaiként a társadalom legöntudatosabb része befolyást gyakorol az állam politikai irányvonalának kialakítására, a vezető káderek kiválasztására, a politika megvalósítására. A párt erősödése, a pártélet lenini normáinak megtartása, valamint a párt vezető szerepe az állam irányításában – ezek a szocialista demokrácia helyes érvényesülésének biztosítékai.

A szocialista demokrácia fontos alkotó elemei a népképviselői szervek. Pártunk VI. kongresszusa nagy figyelmet fordított ezen szervek feltétlen megerősítésére. Ennek értelmében folytatjuk a politikai gyakorlatot, és erre irányul az a reform is, amelyet nemrégiben a falusi népi tanácsok rendszerében vezettünk be. A szocialista demokrácia rendkívül fontos tényezői minden szocialista országban, így a népi Lengyelországban is, a társadalmi tömegszervezetek, főként a szakszervezetek, és az önzorgatás különféle formái, amelyek lehetőséget nyújtanak a dolgozóknak arra, hogy közvetlenül részt vegyenek a termelés irányításában.

A szocialista demokrácia szervezeti és államjogi formái mellett a szocialista társadalomban a párt, az állam és a társadalom viszonyában fellelhetők a lényegüket tekintve mélységesen demokratikus kapcsolatok spontán formái is. Az utóbbi években pártunk széles körű konzultációkat folytat az érdekelt társadalmi körökkel az összes fontos politikai és társadalmi-gazdasági döntésekről. A konzultációk formái, a problémák jellegétől függően, különfélék. Gazdagítják valóságismeretünket, lehetővé teszik, hogy valóban helyes döntéseket hozzunk, egyszersmind a társadalomban hatalmas alkotóerőket szabadítanak fel, amelyek elősegítik a párt politikájának sikeres, gyümölcsöző megvalósítását.

A szocialista demokrácia sajátosságai közé tartozik az is,

hogy ez a demokrácia egyesíti, s nem megosztja a társadalmat, nem fecsérli el a társadalmi energiát meddő harcokra és vitákra, hanem a fejlődés feladataira összpontosítja. A burzsoá pártok vitáiban és párbeszédeiben ritkán esik meg, hogy valamilyen hasznos határozatot hozzanak. A céljuk mindenekelőtt az, hogy kedvezőbb hatalmi helyzetbe kerüljenek. A szocialista demokrácia keretei között folyó viták mind a pártban és a képviseleti szervekben, mindpedig egy-egy kérdés össznépi megvitatása esetében arra irányulnak, hogy ésszerűbb, társadalmi szempontból kedvezőbb döntések szülessenek, és ezúton is biztosítsák az egyetértést. Ezek a viták, lényegüket tekintve, a valóság feltárásának a tudományban szokásos mechanizmusára emlékeztetnek. Társadalmi rendszerünknek ezeket a sajátos, a polgáritól eltérő és azzal szemben álló vonásait nagyra kell értékelnünk és erősíteniünk kell. A szocialista demokrácia az állandó formálódás és fejlődés folyamatában van. Ezt a tökéletesedési folyamatot ösztönözni lehet és kell is a benne található új elemek fejlesztésével, azokéval, amelyek meghatározzák sajátos arculatát és kifejezik a szocialista társadalmi rend magasabbrendűségét.

VI

A munkásosztály és pártja vezető szerepe megvalósításának alapvető feltétele, hogy a marxizmus-leninizmus domináljon a szocializmust építő társadalom szellemi életében. Az ideológia kulcsfontosságú tényező a szocialista társadalom helyes irányú fejlődésében. Az eszmék, ha tömegbázissal bírnak, anyagi erővé válnak. A szocialista világnézet meggyökerezése a társadalmi tudatban a szocialista viszonyok szilárdságának fontos feltétele. Az ideológia az

emberi tevékenység legszilárdabb alapja. A szocialista ideológia hosszú történelmi folyamatban alakul ki és erősödik meg, ami különleges erőfeszítéseket követel a párttól.

A VI. kongresszus arra kötelezte pártunkat, hogy magasabb színvonalra emelje az ideológiai munkát és fokozza a harcot az e területen legfőbb ellenségünkkel, a burzsoá ideológiával szemben. A világnézeti harc kiemelkedő fontossága korunkban a két társadalmi rendszer közötti kapcsolatok jellegével magyarázható. A LEMP, miként a többi testvérpárt is, úgy véli, hogy minél nagyobb sikereket érünk el a békés egymás mellett élés politikájában, ideológiai munkánknak annál erőteljesebbnek és harcosabbnak kell lennie. Gierék elvtárs a párt VI. kongresszusán elhangzott beszámolójában azt mondta: „Napjainkban az ideológiai harc a két rendszer, a szocializmus és a kapitalizmus, az antagonisztikus osztályok, valamint az új és a régi közötti osztályharc legfontosabb küzdőterévé vált. Az eszmék harca ez, harc az emberek nézeteiért és állásfoglalásáért. Ebben a harcban nem volt, nincs és nem is lesz fegyverszünet.”

A szocializmus ellenségei nagyon is jól felismerték a marxista-leninista világnézet különleges szerepét, azt, hogy ebben gyökerezik a párt politikájának ereje és hatékonysága, ez adja meg az irányvonalat a tömegek vezetéséhez. A munkásosztály hatalma és a szocialista vívmányok elleni mindenfajta támadó kísérlet szinte törvényszerűen a párt ideológiai lefegyverzésével kezdődött.

Pártunknak hosszú harcot kellett vívnia a revizionizmus ellen, amely kétségbe vonta a szocializmus általános, egyetemes törvényszerűségeit, s a szovjetellenes nacionalizmussal és a nyugatbarát kozmopolitizmussal szövetséget.

A pártnak a VI. kongresszus előtt kidolgozott, majd e kongresszus határozataiban továbbfejlesztett politikájának köszönhető, hogy a revizionizmus talaját vesztette nálunk. E politika marxista-leninista választ adott Lengyelország fejlődésének társadalmi-gazdasági problémáira, aktivizálta a népgazdaságot és a társadalmi életet, a társadalomtudományokat bekapcsolta az alkotó munkába, távlatokat nyitott az ideológiai fronton a tudományos-megismerési és az eszmei-nevelőtevékenység harmonikus fejlődése előtt. Ideológiai munkánk történetében nemrégiben került sor először a társadalmi és humán tudományok képviselőinek összlengyelországi pártértekezletére. Az értekezlet munkájából kiviláglott, hogy a társadalomtudományok képviselői a párt köré tömörülnek, növekszik aktivitásuk, a kérdéseket offenzívan közelítik meg. Az eszmei nevelőmunka színvonalának emeléséhez döntő mértékben hozzájárultak a Központi Bizottság VII. plénumának határozatai az állam és a nép feladatairól az ifjú nemzedék szocialista nevelésében. A határozatok a nevelőmunka komplex programját adják, amelyet egyaránt lelkesen üdvözölt a munkásosztály, a pedagógusok és a széles néptömegek. A plénum határozatainak végrehajtása során erősödött a lengyel ifjúsági mozgalom. Megalakult az összes ifjúsági szervezetet egyesítő Lengyel Ifjúság Szocialista Szövetségeinek Föderációja.

A marxizmus-leninizmusnak mint elméletnek és mint világnézetnek az ereje egyetemes jellegében rejlik. Azáltal, hogy a marxizmus-leninizmus általánosítja a világ forradalmi folyamatainak tapasztalatait, megbízható iránytűje minden pártnak, lehetővé teszi, hogy megértsük a társadalmi valóság minden egyes konkrét helyzetét.

Ezért is támadják az antimarxista, oportunista koncep-

ciók a marxizmus-leninizmus egyetemes értékeit, tagadják az októberi forradalom tapasztalatainak és útjának egyetemes jelentőségét, az SZKP-nak a szocializmus építésére kidolgozott elveit, melyeket a szocializmus építését irányító minden marxista-leninista párt megerősített és gazdagított.

Nemzetközi méretekben a kommunizmusnak különösen veszélyes ideológiai ellenfelévé vált a maoizmus. A maoisták megfosztották a kínai munkásosztályt a vezető szereptől, szétverték a kommunista pártot, eltorzították a Kínai Népköztársaság politikáját. Doktrínájuk és politikájuk lényegét a nagyhatalmi sovinizmus határozza meg. A forradalmi tartalmától megfosztott, megnyomorított „kínai-zált marxizmus” Kína nagyhatalmi érdekeit szolgálja.

Pártunk határozottan fellép a maoizmus ideológiája és a maoisták politikája ellen. A maoizmus szovjetellenes éle Lengyelországot is sérti, az egész szocialista közösség, a szocializmus és a béke ellen irányul. A maoizmus manipulál az ideológiával, és a kommunista mozgalom elleni harcban egységfrontba lép a baloldali kalandorsággal s a jobboldali revizionizmussal is. Tapasztalataink azt mutatják, hogy a revizionisták állandóan kacérkodnak a maoizmussal, a maoizmus pedig számít a revizionistákra és támaszkodik rájuk. Ezért fontos ideológiai feladatunk a maoizmus elemzése és antimarxista lényegének feltárása.

A munkásosztály ideológiájának és politikájának alapelve az internacionalizmus. Ez nemcsak az emberiség alkotta legnagyobb társadalmi eszme, de korunk parancsoló szükségszerűsége is. Az emberiség megmenekülésének reménye, a termonukleáris világháború elhárítása is jelentős mértékben attól függ, hogy a népek képesek-e barátságban élni egymással. Az internacionalizmus elveinek alapján oldották meg a Szovjetunióban a nemzetiségi kérdést. Az internacionalizmus alakítja a szocialista orszá-

gok közötti kapcsolatokat. A lengyel-szovjet kapcsolatok teljes mértékben igazolják az internacionalizmus elveinek életerejét. Pártunkat politikájában a következetes internacionalizmus vezérli, sokoldalúan erősíti az egységet és a szövetséget Lengyelország és a Szovjetunió, valamint a szocialista közösség többi országa között.

A szocialista országok együttműködése történelmi fejlődésének jelenlegi szakasza felvetette a gazdasági integráció szükségyszerűségét. Ez az integráció a nemzeti gazdasági struktúrák legkedvezőbb kialakulásához, a vezető termelési ágakban, a tudományban és a technikában mélyreható és tartós kooperációs kapcsolatok teremtéséhez, a szocialista nemzetközi piac szélesedéséhez és megerősödéséhez vezet. A szocialista országok gazdasági integrációja elősegíti a szocialista rendszer egészének erősödését és ezzel egyidejűleg az egyes országok társadalmi-gazdasági erejének gyorsabb növekedését.

Az internacionalista elvek ma már egyre szélesebben érvényesülnek a munkásosztály és a szocialista társadalmak közvetlen és kölcsönös kapcsolataiban. A szocialista országok munkásai, mérnökei, technikusai és tudományos munkásai között is bővülnek a termelési kapcsolatok. Sok ezer lengyel munkás dolgozik a testvéri Csehszlovákia és az NDK építkezésein. Munkások és mérnökök nagyszámú csoportjai szerelik a testvérországokban a lengyel ipari berendezéseket, Lengyelországban pedig a nagyipari építkezéseken a Szovjetunióból, a Csehszlovák Szocialista Köztársaságból, az NDK-ból és a többi országból érkezett munkások és mérnökök dolgoznak. Ezek a dolgozók a szocializmus, az internacionalizmus és a barátság nagyszerű küldöttei.

Egyre bővül az állampolgárok százezreit, sőt millióit átfogó idegenforgalom. Jó eredményeket hozott az a másfél

évvel ezelőtt elfogadott határozat, amely Lengyelország és az NDK között megszüntette az állampolgárok egyéni utazásaira vonatkozó korlátozásokat.

Pártunk óriási jelentőséget tulajdonít a lengyel nép és a testvéri szocialista országok népei közötti barátság további fejlődésének. Ebben mi a dolgozók internacionalista kapcsolatainak fontos megnyilvánulási formáját és erősödését látjuk.

A mai világban a munkásosztály vezető szerepe legteljesebben és legsokoldalúbban a békés egymás mellett élésért folyó harcban bontakozik ki. Már az a tény, hogy a világ kommunista mozgalma magára vette azt a küldetést, hogy elhárítja egy új világháború veszélyét, önmagában az emberiség sorsáért vállalt legmagasabbrendű történelmi felelősségéről tanúskodik. S az a hatékonyság, amellyel ezen küldetését megvalósítja, a szocialista rendszer, baráti közösségünk, az egész kommunista mozgalom és a nemzetközi munkásosztály hatalmas erejét bizonyítja. A világon és Európában végbemenő kedvező változások alapvető és legfőbb mozgatórugója a Szovjetunió ereje, tekintélye és politikája, melyet az SZKP Központi Bizottsága, annak lenini vezetése nagy előrelátással és következetességgel tervez, irányít és megvalósít. Az SZKP XXIV. kongresszusán előterjesztett békeprogram ismételten azt bizonyítja, hogy a mai világban a Szovjetunió a munkásosztály történelmi szerepének legfőbb megtestesítője.

Hazánkat a többi szocialista országhoz és elsősorban a Szovjetunióhoz fűző kapcsolatok állandó erősítése – alapelve pártunk politikájának. Mert nemcsak Lengyelország fejlődése, biztonsága és nemzetközi helyzete elválaszthatatlan a szocialista közösség egységétől és erejétől, hanem Lengyelország hozzájárulása is fontos tényező e közösség

erejének növekedésében. Hazánk és a többi szocialista ország jövője is egyre nagyobb mértékben függ közös fellépésünk hatékonyságától. Együttműködésünkben fejlődik ki a hazafiság és az internacionalizmus elválaszthatatlan egysége, melynek társadalmi támasza országunkban a lengyel munkásosztály, élharcosa pedig a kommunista párt.

A SZOVJET MUNKÁSOSZTÁLY ÉS A KOMMUNISTA PÁRT A FEJLETT SZOCIALIZMUS IDŐSZAKÁBAN

KONSZTANTYIN FJODOROVICS KATUSEV

A SZOVJETUNIO KOMMUNISTA PARTJA KB TITKÁRA

A munkásosztály történelmi küldetéséről, a világ forradalmi folyamataiban betöltött szerepéről mindenkor éles ideológiai harcok folytak, folynak ma is, és a jövőben sem lesz másképpen. Ez a kérdés napjainkban sem veszített semmit jelentőségéből és aktualitásából.

A Lengyel Egyesült Munkáspárt és a Béke és Szocializmus című folyóirat kezdeményezése lehetőséget nyújt arra, hogy véleményt cseréljünk erről a kérdésről, mely kétségtelenül a marxista-leninista tanítás, a szocialista forradalom elméletének és gyakorlatának, a szocialista és kommunista társadalom felépítésének egyik központi kérdése.

A munkásosztály világtörténelmi küldetését tudományosan feltáró marxizmus-leninizmus rámutat arra, hogy ezt a küldetését a munkásosztály az új társadalom felépítésének minden szakaszában teljesíti, egészen a kommunizmus teljes felépítéséig. Napjainkban még meggyőzőbben igazolódik az a marxista-leninista tézis, hogy a jelenkor központjában a munkásosztály áll.

Ezt az igazságot támasztja alá a kapitalista körülmények

között folytatott osztályharc minden tapasztalata. Pontosan a munkásosztály és pártja a legfőbb ereje a mindenható monopóliumok ellen, s a néptömegek érdekeiért, a társadalmi haladásért vívott haronak. Ez az igazság a maga teljességében bontakozott ki országunk történetében is. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom, a Szocialista Szovjet Köztársaságok Szövetségének megalakulása és megerősödése, a szovjet népnek a szocializmus és a kommunizmus építésében elért hatalmas eredményei – mindez a lenini kommunista párt vezetésével a parasztsággal szövetséges munkásosztály, az összes dolgozó harcának az eredménye.

Ezt az igazságot támasztják alá a II. világháború után a szocializmus útjára lépett más országok tapasztalatai is. A kommunistákkal az élén a munkásosztály volt a gyökeres forradalmi átalakulások legfőbb irányító ereje, a szocialista társadalmi rend megteremtője.

A szocializmus kilépése egy ország keretéből és világrendszerre válása, a fejlett szocialista társadalom feltételei között az anyagi termelésben, a szellemi életben és a külpolitikában megoldásra váró feladatok méretei és jelentősége növelik az objektív szükségességét annak, hogy a munkásosztályt vezető marxista-leninista párt szerepe szakadatlanul erősödjék. A kommunista párt vezette munkásosztály teremtő, átalakító erejének növekedése az új társadalmi-gazdasági alakulat létrejöttének és megszilárdulásának törvényszerűsége. Ez az elvi fontosságú tétel volt az alapja azoknak a következtetéseknek, amelyeket az SZKP XXIV. kongresszusa fogalmazott meg a munkásosztálynak és a kommunista pártnak a mai szovjet társadalomban elfoglalt helyéről, a kommunizmus építése során betöltött vezető szerepéről.

A történelmi realitások megghiúsítják az arra irányuló

kísérleteket, hogy elvitassák a munkásosztály társadalmi szerepét, például G. Marcuse arról szóló hamis okfejtését, hogy a mai munkásosztály elvesztette forradalmiságát, s a forradalmi erő a diákság és a deklaszált elemek kezébe került; az úgynevezett technokratáknak és a különféle elit-elméletek kiagyalóinak azon állításait, hogy a forradalmi haladás legfőbb hordozója ma az értelmiség; a maoisták antimarxista tézisének a „világvárosról” és a „világfaluról”, arról, hogy nem a nemzetközi munkásosztály, hanem a nemzeti felszabadító mozgalmakban részt vevő paraszti tömegek alkotják korunk fő forradalmi erejét.

Az osztályharc gyakorlata könyörtelenül megmutatja az összes antimarxista elméletek tarthatatlan voltát. Korunk összes nagy és lényeges folyamatai – a társadalmi forradalmak, a szocialista világrendszer kialakulása, a gyarmati rendszer összeomlása, számos felszabadult országnak a haladás útjára lépése, a kapitalista államok néptömegeinek jelentős balratolódása – elképzelhetetlenek lettek volna a nemzetközi munkásosztály meghatározó befolyása, forradalmi harca nélkül. Napjainkban egyetlen politikai áramlat sem számíthat tartós sikerre, ha így vagy úgy nem támaszkodik a munkásosztály erős vállára.

„Egyetlen más osztály, a társadalom egyetlen rétege sem olyan szervezett és erős, mint a munkásosztály – mondotta L. I. Brezsnyev, a kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozásán 1969-ben. – A munkásosztály létszáma óriási. A munkásosztály forradalmi tapasztalata rendkívül gazdag. Eszmei és kulturális színvonala évről-évre emelkedik. Politikai, erkölcsi tekintélye a társadalomban mérhetetlenül megnőtt.”¹²

¹² A kommunista és munkáspártok nemzetközi tanácskozása. Moszkva 1969. 127. old.

Ez a következtetés a mai világ reális tényeire támaszkodik. Mély megalapozottságát a társadalmi fejlődés folyamata igazolja.

Természetesen helytelen lenne azt gondolni, hogy mivel a történelmi gyakorlat oly gyorsan igazolta a munkásosztálynak és pártjának vezető szerepét a társadalom szocialista fejlődésében, most már a dolog csak annyiban időszerű, amennyiben felmerül annak a szükségessége, hogy visszaverjük ellenfeleink különféle ideológiai támadásait. A marxizmus-leninizmus ezen sarkalatos tételének védelmét, véleményünk szerint, össze kell kapcsolni e tételnek a tényeken alapuló kidolgozásával, ismereteink elmélyítésével a társadalmi követelményekről, amelyek meghatározzák a munkásosztály és kommunista pártja vezető szerepét, továbbá azoknak a leghatékonyabb formáknak és módszereknek az állhatatos keresésével, amelyek segítségével ezt a szerepet a gyakorlatban realizálni lehet.

A munkásosztálynak és pártjának vezető szerepe a társadalmi fejlődés különböző szakaszaiban nem teljesen egyformán nyilvánul meg, új tartalommal, új vonásokkal gazdagodik. Ezért fordul az SZKP minden újabb történelmi szakaszban ismét és ismét a marxizmus-leninizmusnak a proletariátus történelmi küldetéséről szóló tanításához, ennek lényegét összeveti az új, valóságos feltételekkel és lehetőségekkel, és a tömegek alkotó tevékenységének tapasztalataival gazdagítja a marxista-leninista elméletet.

Mint ismeretes, a fejlett szocializmus felépítésével a Szovjetunióban a proletárdiktatúra össznépi államba nőtt át. A társadalmi-politikai egység megszilárdulásának, az országunk nemzetei és népei közötti testvéri barátság és sokoldalú együttműködés fejlődésének eredményeképpen létrejött az emberek új történelmi közössége, a szovjet nép.

A társadalmi szerkezetben végbement nagy változások, az osztályok és társadalmi csoportok közeledése egymáshoz, a szovjet emberek törekvéseinek egysége azonban korántsem gyöngíti a munkásosztály vezető szerepét. Ellenkezőleg, a társadalmi fejlődés dialektikájából fakadóan az osztálykülönbségek leküzdése során fokozódik a munkásosztály befolyása a társadalmi élet minden területére. Annak, hogy a munkásosztály szerepe megnőtt a fejlett szocialista társadalomban, véleményünk szerint a következő alapvető okai vannak:

Először is: a munkásosztály létszámának megnövekedése. Ez mind abszolút értelemben, mind pedig az ország egész lakosságához arányítva a Szovjetunió szocialista építésének éveiben igen gyors volt:

A MUNKÁSOSZTÁLY (CSALÁDTAGOKKAL EGYÜTT) ARÁNYA
AZ ORSZÁG LAKOSSÁGÁHOZ VISZONYÍTVA
(SZÁZALÉKBAN)

1913	1928	1939	1959	1972
14,3	12,4	33,5	49,5	59,8

A szovjet munkásosztály ma az ország lakosságának 60 százalékát alkotja, a társadalom legnagyobb létszámú osztálya. A Szovjetunióban a munkások száma az ötéves tervek évei alatt csaknem nyolcszorosára növekedett, és mára elérte a 68 millió főt. Amíg a szocialista építés első szakaszaiban a munkásosztály létszáma főként a nehézipar fejlesztésével kapcsolatban nőtt, addig ma már hatalmas munkástömegek összpontosulnak a népgazdaság gyakorlatilag valamennyi ágazatában. A mezőgazdaságban foglalkoztatottaknak több mint egyharmada, a kereskedelemben, a vendéglátóiparban és a közszolgáltatásokban dolgozók-

nak több mint 70 százaléka munkás. És bár a munkásosztály további fejlődése főképp a benne lezajló minőségi változások útján megy végbe, a munkásosztálynak a dolgozók társadalmi összetételében meglevő túlsúlya, s az ország lakosságához viszonyított bizonyos fokú jövőbeli növekedése továbbra is a mai szovjet társadalomban betöltött vezető szerepének fontos tényezője lesz.

Másodszor: a munkásosztály vezető szerepét a társadalmi termelés rendszerében elfoglalt helye is meghatározza, mivel a munkásosztály volt és lesz ezután is a társadalom fő termelőereje, a társadalmi javak túlnyomó részének előállítója. A munkásosztály, amelynek többsége a nagyiparban dolgozik, a társadalmi termelés szervezete legkorszerűbb formáinak hordozója.

A munkásosztály tevékenységével döntő mértékben összefügg a tudományos-műszaki fejlődés vívmányainak hasznosítása, a társadalmi termelés hatásosabbá válása.

Nem kell bizonyítani, hogy az új társadalom felépítésének sikere ma mindenekelőtt az olyan létfontosságú kérdések megoldásától függ, mint a szocializmus előnyeinek összekapcsolása a tudományos-technikai forradalom vívmányaival. Ezeknek a feladatoknak a megoldásában részt vesz az egész társadalom, de főként a tudósoknak, a mérnököknek és a tudományos-műszaki értelmiség többi képviselőjének a hozzájárulására van nagy szükség. Nyilvánvaló azonban, hogy a sikert ezen a téren is nagy mértékben a munkások munkája, tehetsége, magasfokú képzettsége, azon képessége és aktív törekvése határozza meg, hogy a gyakorlatban valósítsa meg a haladó tudományos eszmét, alkalmazza a termelésben az új technikát és technológiát.

A szovjet munkások milliói vesznek részt ebben az alkotó folyamatban mint ésszerűsítők és újítók, a műszaki ha-

ladás cselekvő és teljes jogú hordozói. A tudomány közvetlen termelőerővé válása csak a gyakorlati munkában megy és mehet végbe, az emberek millióinak, mindenekelőtt a munkásosztálynak a tevékenysége révén.

A munkásosztály részvétele a tudományos-technikai forradalomban igen sokrétű: a kommunista párt és a szocialista állam vezető szerveiben levő képviselői útján a munkásosztály határozza meg a gazdaságpolitikát, a tudományos-technikai forradalom irányát és ütemét; közvetlenül részt vesz a komplex társadalmi-gazdasági tervek kidolgozásában mind országos, mind pedig köztársasági, területi, városi vagy üzemi méretekben; a munkásosztály a népi értelmiség, a tudományos és műszaki kutató- és kísérletező munkát végző értelmiség utánpótlásának legfontosabb forrása; a tudományos felfedezések és találmányok meghonosítása a termelésben a tudósok, a mérnökök és a munkások legszorosabb együttműködése útján valósul meg.

A ma munkása már nem érheti be régi és korlátozott hatósugarú munkafogásokkal, széles látókörrrel kell rendelkeznie, ismernie kell a technológiai folyamatok általános törvényszerűségeit, a gépek konstrukciós alapelveit, önállóan kell értékelnie a termelésben előálló bonyolult helyzeteket. Nem csupán abszolút, hanem relatív értelemben is növekszik a munkások száma azon foglalkozási ágakban, amelyek magasabb általános és műszaki kultúrát követelnek meg.

Szemünk előtt játszódik le az a történelmi folyamat, amelynek során a múltban legfeljebb ügyes kezekkel rendelkező munkás már tervrajzokat és könyveket értő és olvasó munkássá válik.

Az SZKP-nak a közoktatás fejlesztésére, az általános és szakmai kulturális szint emelésére, a szovjet emberek magas fokú politikai öntudatának kialakítására irányuló kö-

vetkezetes politikájának köszönhetően, munkásosztályunk felkészült a tudományos-technikai forradalom felelősségteljes feladatainak megoldására. Elegendő utalni arra, hogy 1939-ben a munkásoknak csak 8,4 százaléka rendelkezett teljes vagy részleges középfokú végzettséggel, 1972-ben viszont 64 százaléku tartozott ebbe a kategóriába. Ma a munkásosztály utánpótlását túlnyomó részt a középfokú általános és szakmai képzettséget szerzett, jó felkészültségű fiatalemberekből meríti. Ezért nagy jelentőségűek a szakmai-műszaki képzési rendszer fejlesztésére irányuló azon intézkedések, melyek a középiskolai végzettség megszerzése után irányítják a fiatalokat az új foglalkozási ágak elsajátítására.

Ugyanakkor helytelen volna arra a következtetésre jutni, hogy a szovjet munkások szakmai képzettségének és általános kulturáltságának szintje már elérte a felső határt. Ellenkezőleg, a tudományos-technikai forradalom egyre újabb követelményeket támaszt a munkások szakképzettségével szemben: egyes szakmák kihalnak, s új szakmák születnek. A párt azt sem téveszti szem elől, hogy ma még a munkásosztály jelentékeny része alacsony termelékenységgű fizikai munkát végez. Ezt a problémát nálunk tervszerűen, a komplex gépesítés és automatizálás útján oldjuk meg.

Így a fejlett szocializmus gyakorlata, tényei cáfolják azt a Nyugaton elterjedt mítoszt, hogy a tudományos-műszaki haladás a közvetlen termelőket a „termelés árnyékába” szorítja, a munkást mintegy „absztrakcióvá” változtatja. A tudományos-technikai forradalom nemhogy csökkentené, hanem inkább megerősíti a munkásosztálynak mint a társadalom alapvető termelőerejének a szerepét. E realitással szemben tarthatatlan és revizionista minden olyan koncepció, amely megalapozatlanul arra tesz kísér-

letet, hogy bebizonyítsa a bebizonyíthatatlant: például azt, hogy a szocialista társadalom a fejlődés során társadalmi struktúráját megváltoztatva, az osztálykülönbségeket megszüntetve, mintegy „automatikusan” kizárja a munkásosztályt vezető pozíciójából.

Harmadszor: a munkásosztály vezető szerepe olyan jellemzőiből is származik, mint a politikai érettség, fegyelmezettség, szervezettség, kollektivizmus, túlnyomó többségének kibékíthetetlensége a burzsoá és kispolgári individualizmus és egoizmus minden formájával. Mindezekből fakadóan a munkásosztály a szovjet társadalom magvává válik, eszmei és erkölcsi tulajdonságai, munkája és életvitele, kultúrája és magatartása pedig az egységes szovjet életforma kialakításának alapjául szolgál.

A fejlett szocialista társadalom legfontosabb sajátossága, hogy minden osztály és társadalmi csoport közeledik egymáshoz, elmosódnak az osztálykülönbségek, meggyorsul a társadalom egységessé válása. E folyamat során az osztályok és társadalmi csoportok átveszik egymástól a legpozitívabb vonásokat, ily módon is kölcsönösen gazdagodva. Mint ahogyan az SZKP XXIV. kongresszusa hangsúlyozta, a közeledés, a nép társadalmi-politikai egységének megerősödése, a szovjet nép politikai és erkölcsi nevelése a marxista-leninista ideológia alapján megy nálunk végbe, kifejezi a munkásosztály szocialista érdekeit és kommunista eszményeit. E folyamat fő politikai tartalma az, hogy az egész szovjet nép egyesült erővel munkálkodik a fejlett szocializmus tökéletesítésén és a kommunizmus anyagi-technikai bázisának megeremtésén.

A szovjet társadalom egysége kialakulásának egyik fő mozzanata a munkásosztály és a kolhozparaszság közeledése. Ebben döntő szerepet játszik az, hogy az egész szovjet nép közös erőfeszítéseinek eredményeképpen tovább

erősödik a mezőgazdaság anyagi-technikai bázisa, szaporodnak az ipari elemek a parasztok termelőmunkájában, közeledik egymáshoz a társadalmi tulajdon két formája, emelkedik a falusi dolgozók iskolázottsága és kulturális színvonala, javulnak életkörülményeik.

A fejlett szocializmusban a tudományos-technikai forradalom azzal jár, hogy általában az egész értelmiség, de főként a műszaki-tudományos értelmiség mind erőteljesebben közeledik a munkásosztályhoz és a kolhozparasztsághoz. E közeledést nagymértékben meghatározzák termelési, műszaki és társadalmi tevékenységének körülményei, nagy részének a munkásosztályból és a parasztságból való származása, s velük való eszmei-politikai közössége.

A technikusok és mérnökök többsége a hatalmas termelőkollektívákban együtt dolgozik a munkásokkal, köztük az érdekeik, s együttesen vesznek részt a társadalmi-politikai munkában is. Az országban kb. 7 millió szakember – a szakembereknek több mint 40 százaléka – közvetlenül az anyagi termelés szférájában dolgozik. A közeledést még meggyorsítja az olyan hatalmas tudományos-ipari komplexumoknak a kialakítása, amelyekben a tudományos és a termelő részlegek nem pusztán szomszédai egymásnak, hanem szerves kapcsolat is van közöttük. A Szovjetunióban a szocialista társadalom mai fejlettségi szakaszának másik jellegzetessége az, hogy kialakul és gyorsan növekszik azoknak az értelmiségi munkásoknak a rétege, akik a technikai, sőt főiskolai szintű ismereteket igénylő bonyolult technikai berendezéseket kezelik.

A Szovjetunió iparában mintegy 700 000 mérnöki és technikai diplomával rendelkező szakember dolgozik, és e réteg rendkívül gyors ütemben növekszik. Tudósaink számítása szerint számuk 1990-ben várhatóan több millió lesz. A tudományos-technikai forradalom kibontakozási fo-

lyamatában az anyagi javak közvetlen előállítóinak, egyre több munkásnak a tevékenységében kell egybeötvöződnie a szakképzett fizikai munkának és a bonyolult szellemi munkának, ami természetesen magas fokú műszaki és általános kulturális színvonalat követel meg. Véleményünk szerint ezek azok a legfontosabb objektív tényezők, melyek következtében a fejlett szocialista társadalomban nemcsak hogy megmarad, hanem még nő a munkásosztály vezető szerepe.

Természetesen ez a szerep nemcsak az objektív feltételektől függ. Az SZKP minden történelmi szakaszban igen nagy figyelmet fordít arra, hogy sokoldalúan fejlessze és tökéletesítse azokat a konkrét formákat, amelyek keretén belül a munkásosztály megvalósíthatja társadalmi élcsapat szerepét.

A szocialista demokrácia eszköztárában megvannak a kipróbált formák, amelyek révén a munkásság tömegei részt vesznek az ország társadalmi-politikai életében. Az állami ügyek irányításában döntő szerepe van a szovjet munkásosztálynak. A Szovjetunió 1970-ben megválasztott Legfelső Tanácsának 1517 tagja közül 481 munkás, vagyis a tagok csaknem egyharmada. A szövetségi köztársaságok legfelső tanácsaiba 1971-ben 1742 munkást választottak be, tehát a képviselőknek csaknem 30 százaléka munkás. A helyi tanácsok tagjainak 36,5 százaléka munkás.

A szocialista demokráciához szervesen hozzátartozik a dolgozók részvétele a termelés irányításában. Jelenleg csupán a szovjet iparban több mint 15 millió munkás dolgozik az üzemi szakszervezeti bizottságok különféle albizottságainak munkájában; 6 millió munkás tagja az állandóan működő termelési tanácskozásoknak.

A munkások – és természetesen a parasztok – társadalmi, politikai tevékenysége lehetővé teszi, hogy az egyén

kibontakoztassa és fejlessze képességeit, kialakuljanak a közéleti személyiségnek a szovjet ember számára elengedhetetlen tulajdonságai. Bajos volna megnevezni bárminő jelentősebb társadalmi megmozdulást, tevékenységet az országban, amelyben a munkásosztály ne venne részt, ne hallatná a hangját. Teljesen törvényszerű, hogy éppen a munkásosztály jár az élen a kilencedik öt éves terv és annak harmadik, döntő éve feladatainak sikeres teljesítéséért folyó országos szocialista munkaversenyben, kezdeményezője a lenini kommunista szombatoknak, s cselekvő részese a kommunista brigádmozgalomnak, amelynek immár 40 millió tagja van.

A munkásosztálynak a fejlett szocialista társadalmi körülmények között kialakuló új történelmi arculatát jellemezve, L. I. Brezsnyev hangsúlyozta, hogy a szovjet munkások már nemcsak a forradalom előtti proletariátustól, hanem a harmincas évek munkásaitól is különböznek. Döntő mértékben megváltozott a munkások szakmai és általános műveltségi szintje. „A ma élenjáró munkása alapos ismeretekkel rendelkező, széles látókörű, munkáját tudatosan és alkotó szellemben végző ember. Tudatában van annak, hogy ő a termelés gazdája, és felelős mindenért, ami a társadalomban történik. Politikailag aktív, nem tűri a lazaságot és a felelőtlenséget, a termelés megszervezésében mutatkozó zavarokat. Szenvedélyesen harcol a kispolgári szellem minden megnyilvánulása, a múlt tudati és magatartásbeli csökevényei ellen. A párt eszméi, a kommunizmus eszményei világnézetének lényegét alkotják, meghatározzák cselekedeteit, az emberekhez való viszonyát, egész életvitelét.”¹³

¹³ L. I. Brezsnyev: Leninszkim kurszom. Moszkva 1972. 3. köt. 483–484. old.

A munkásosztály vezető szerepe a legteljesebben és a legkövetkezetesebben élcsapatának, a kommunista pártnak a tevékenységében nyilvánul meg, ez a párt az egész társadalom életét irányító, a dolgozók különböző rétegeinek érdekeit figyelembe vevő politikai vezető erő. Amint Lenin „Az OK/b/P programjának tervezetét”-ben is aláhúzta: a proletariátust éppen az önálló politikai pártba szerveződése teszi képessé arra, hogy teljesítse nagy történelmi küldetését. A Szovjetunió és a többi szocialista ország fejlődésének tapasztalatai teljes mértékben igazolják ezt a lenini tételt. A történelem bebizonyította az igazságát és az erejét annak a másik alapvető marxista-leninista törvénynek is, hogy „csak a munkásosztály politikai pártja, vagyis a kommunista párt képes arra, hogy vezesse az egész proletariátus egész egyesített tevékenységét, vagyis politikailag vezesse a proletariátust, vezesse a dolgozók tömegeit”.¹⁴

Ezen alapelvek elfeledése, ezen törvényszerűség tagadása kárt okoz a szocializmus ügyének. Ezt tanúsítják a múlt tapasztalatai, ezt bizonyítja Kína maoista vezetésének jelenlegi politikája és gyakorlata is. A marxizmus-leninizmus ezen alaptétele védelmében a revizionizmus, a dogmatizmus és a szektarianizmus elleni harc elengedhetetlen feltétele a szocializmus és a kommunizmus sikeres felépítésének, a szocialista közösség és a nemzetközi kommunista mozgalom egysége további erősítésének.

A szocializmus nemcsak a társadalmi folyamatok tervszerű és céltudatos irányításának alapfeltételeit teremti meg, hanem a társadalom ésszerű megszervezését is elengedhetetlenné teszi. Mindez együtt jár a szubjektív tényezők szerepének megnövekedésével. Az ügy sikere, s ezt jól tud-

¹⁴ *Lenin Művei*. 32. köt. Szikra 1953. 256. old.

juk, igen nagy mértékben a kommunista pártnak azon képességétől függ, hogy a társadalom fejlődésének minden szakaszában helyesen szabja meg tevékenységének fő irányát, megfelelő politikát dolgozzon ki, a konkrét feladatokra hatékony megoldásokat találjon, s jól szervezze meg a dolgozókat.

A kommunista építés feladatainak megoldására – amelyek a munkásosztály és pártja vezető szerepének realizálásával állnak összefüggésben – az SZKP kapcsolatokat alakít ki az osztályok és a különféle társadalmi csoportok között, s a fejlett szocialista társadalom irányítási mechanizmusát az adott történelmi korszak mélyreható elemzéséből kiindulva tökéletesíti.

A fejlett szocializmus szakaszában különösképpen megnövekszik a társadalom tudományos irányításának, a társadalom fejlődéstörvényei tudatos felhasználásának a lehetősége és szükségessége. A termelőeszközök szocialista tulajdonának és a szocialista termelési viszonyoknak osztatlan uralma lehetővé teszi, hogy kiválasszuk a társadalom fejlesztésének leghatékonyabb formáit, s hogy a társadalom irányítását lényegesen magasabb színvonalon szervezzük meg. Mivel országunkban nincsenek antagonisztikus osztályok és csoportok, teljesen új alappal rendelkezünk ahhoz, hogy a társadalmi fejlődés ellentmondásait a különféle érdekek tervszerű, céltudatos összehangolása útján a történelem tudományosan megismert objektív törvényeinek megfelelően oldjuk meg. A szubjektív tényező, az emberek tudata és akarata először válik teljes mértékben a tervszerű társadalomfejlesztés fontos alkotóelemévé.

A társadalmi folyamatok irányítási feladatainak bonyolultabbá válása, amit a gazdaság és a kultúra méreteinek megnövekedése, a társadalmi fejlődés különböző szférái és területei egymásrahatásának és egymást meghatározó

jellegének erősödése, hatalmas tömegeknek mind tudatosabbá váló tevékenysége, továbbá a szovjet emberek kommunista nevelésének, eszmei, politikai, szakmai és kulturális színvonalemelkedésének növekvő jelentősége idéz elő, újabb, nagyobb követelményeket támaszt a párt tevékenységével szemben, és megköveteli, hogy politikáját a szigorúan tudományos marxista-leninista alapokra építse.

Az SZKP XXIV. kongresszusa arra a következtetésre jutott, hogy korunkban „a kommunista párt tevékenységében a legfontosabb a társadalom általános fejlesztési perspektívájának, a helyes politikai irányvonalnak a kidolgozása, s a dolgozók mozgósítása annak megvalósítására¹⁵”. Pontosan ennek az elvi megállapításnak a szellemében bontakozik ma ki pártunk elméleti és gyakorlati tevékenysége. Folyamatban vannak a Szovjetunió 1990-ig szóló gazdaságfejlesztési tervei kidolgozásának és egy sor fontos kül- és belpolitikai intézkedésnek az előkészületei.

A végleges döntést, ezt a felelősségteljes politikai aktust, amely a dolgozók nagy tömegeinek érdekeit érinti, a szocialista és kommunista építés során a tudományos elemzés, a tapasztalatokat és az objektív lehetőségeket figyelembe vevő változatok mérlegelése és kidolgozása előzi meg. A tudományos megközelítés és a magasfokú politikai felelősség összekapcsolásán alapulnak pártunk legfontosabb dokumentumai, amelyek meghatározzák a szovjet társadalom társadalmi-politikai fejlődésének távlatait és külpolitikai stratégiáját.

Mindez eleve szükségessé teszi, hogy fokozódjék a pártnak mint az egyetlen olyan szervezetnek a szerepe, amely képes az összes társadalmi folyamatot egységes cél felé irányítani, és koordinálni a fejlett szocialista társadalom ösz-

¹⁵ Az SZKP XXIV. kongresszusa. -109. old.

szes osztályának és csoportjának, e társadalom politikai rendszere valamennyi láncszemének tevékenységét.

A munkásosztály és az egész nép tevékenységének legfontosabb területe az anyagi termelés, ettől függ az egész kommunista építés menete. A fejlett szocializmus szakaszában új, szélesebb távlatok nyíltak meg a termelés fejlődésének meggyorsítása, hatékonyságának növelése, a nép életkörülményeinek további javulása, kulturális színvonalának emelése előtt. Pártunk mindig elsőrendű fontosságot tulajdonított és tulajdonít ma is a gazdasági kérdéseknek, állandóan szem előtt tartja a gazdaságpolitika legfontosabb problémáit, tökéletesíti a tervezési módszereket és a népgazdaság irányítását, anélkül azonban, hogy átvinné az állami és gazdasági szervek szerepét.

A pártvezetés, a gazdasági szervek és a társadalmi szervezetek funkciói helyes összehangolásának, a demokratikus centralizmus alapelvei következetes megvalósításának pártunk és a többi testvérpárt tapasztalatai szerint is nagy a jelentősége a fejlett szocialista társadalomban, ahol rendkívüli módon megnőtt a szakszervezetek, az ifjúsági szervezet és az egész társadalom szerepe a gazdasági élet és a társadalmi folyamatok irányításában. Ez a sikeres előrehaladás elengedhetetlen záloga.

A társadalmi fejlődés fő perspektíváit meghatározva, az SZKP akaratát és energiáját a népgazdaság hatékonyságának emelésére, a tudomány és technika legújabb vívmányai alapján a termelés intenzitásának fokozására irányítja.

Az utóbbi években a párt törekvései a gazdasági tevékenység és a termelésirányítási struktúra tökéletesítésére irányulnak, bevezetésre kerül a kétlépcsős irányítási rendszer, hatalmas termelési egyesülések alakulnak ki, szélesedik az üzemek jogköre, és az egyesülésektől kezdve az egyes brigádokig, a gazdasági mechanizmus minden egyes

láncszemének tevékenységében erősödnek az önelszámolási elvek. Mindez új és új feladatokat ró a pártszervezetekre.

Az SZKP vezető szervei és szervezetei minden szinten nagy tekintélyt élvező politikai erőt alkotnak, amely biztosítja a központosított, tervszerű népgazdaság-irányítás előnyeinek és a tömegek alkotó kezdeményezésének hatékonyságát, szerves összekapcsolását.

A szocialista, majd a kommunista építés feladatai nagyságának és bonyolultságának fokozódásával együtt növekszik a párt ellenőrző funkcióinak szerepe és jelentősége is. A pártellenőrzés arra hivatott, hogy elősegítse a szocialista társadalom magatartási normáinak, az állami fegyelemnek a megtartását, a gazdasági tervek pontos végrehajtását, az ipari üzemek és egyesülések országon belüli és a testvéri szocialista országokkal szembeni kötelezettségeinek teljesítését, a nép eszmei-politikai, szakmai és kulturális színvonalának állandó növekedését, a dolgozók és kollektíváik érdekeinek védelmét, a szocialista törvényesség betartását.

A társadalmi fejlődés objektív követelményeiből kiindulva, pártunk XXIV. kongresszusa, mint ismeretes, szükségesnek tartotta a pártellenőrzés további kiszélesítését, mivel ez hatékony eszköze a pártszervezetek szerepe növelésének, a párt politikája megvalósításának.

A kommunista párt irányítja a társadalom egész szellemi életét, a marxista-leninista világnézetnek és a kommunista erkölcs normáinak az alapján neveli és alakítja az új embert. Az anyagi termelésben végbemenő gyors változások azonban nem vezetnek automatikusan ugyanolyan gyors változásokhoz a társadalmi tudatban. A tudatnak a társadalmi léttől való elmaradása, a burzsoá ideológia és az emberek tudatában megmaradt csökevények elleni harc szükségessége megköveteli, hogy tökéletesítsük a párt ideo-

lógiai és propagandamunkáját, bevigyük – mint Lenin tanította – a kommunista tudatot a tömegekbe.

Különösen nagy a jelentősége ennek napjainkban. Miközben enyhül a nemzetközi feszültség, az imperialista reakció azzal a reménnyel kecsegteti magát, hogy a szocialista országok lakossága „fogékonyabbá” válik az ellenséges ideológia, elsősorban a burzsoá nacionalizmus iránt. Pártunk és más szocialista országok pártjainak tapasztalatai arról tanúskodnak, hogy a kommunisták eszmei befolyásának hatékonysága közvetlenül a párt elméleti tevékenységének színvonalától függ. Ez a befolyás annál eredményesebb, minél szorosabb és mélyebb a testvérpártok ideológiai együttműködése, minél jobban koordinálják akcióikat és egyesítik elméleti lehetőségeiket. Teljesen világos, hogy a világnézet kialakítására, a dolgozók eszmei-politikai nevelésére csak a marxista–leninista párt képes.

A kommunista párt vezető szerepe a szocialista társadalomban, a párt azon képessége, hogy kifejezze a nép minden osztályának és rétegének érdekeit, döntő mértékben a párt struktúrájától, összetételének minőségétől, káderpolitikájának állandó javításától függ.

Az SZKP hét évtizedes fejlődésére, azóta mióta pártunk mint újtípusú párt kialakult, mindig jellemző volt az a törekvés, hogy sorait elsősorban az élenjáró, legöntudatosabb munkások felvételével növelje.

Az utóbbi években jelentősen megnövekedett a munkáság soraiból felvett párttagok száma. Például 1972-ben a felvett tagjelöltek 57,3 százaléka munkás volt. Ez az arány a legmagasabb az utóbbi negyven évben. 1973. január 1-én pártunk tagságának 40,7 százalékát a munkások alkották.

A Központi Bizottság, a köztársasági és területi pártbizottságok, a politikai felkészültség és szakmai hozzáértés összehangolásáról szóló lenini tanítástól vezérelve, nagy

gondot fordítanak a káderek nevelésére és kiválasztására. Egyidejűleg állandóan gondoskodnak arról, hogy a munkások és parasztok aránya növekedjen a pártszervekben és a vezető káderek között. Mindez elősegíti a párt tekintélyének növekedését és kapcsolatainak megszilárdulását a munkásosztállyal, az összes dolgozóval, biztosítja a párt vezető szerepét a szovjet társadalom életében.

A Szovjetunió munkásosztálya, létrehozva a fejlett szocialista társadalmat, tökéletesítve a szocialista társadalmi viszonyokat, új, kommunista tulajdonságokat nevelve saját magában és az egész szovjet népben, részese az általános forradalmi folyamatnak. A párt vezette szovjet munkásosztály az új rend megteremtéséért folytatott harcban elért sikereivel mindenkor forradalmi hatást gyakorolt a nemzetközi proletariátusra és a világesemények menetére.

A szocialista testvérországok munkásosztálya, kommunista pártjai a proletár internacionalizmus fő letéteményesei. És ez törvényszerű. Semmi sem forrasztja annyira egybe a forradalmi osztályokat és pártokat, mint a szocialista célokért vívott közös harc, az új világ építésének gyakorlata.

Az SZKP kötelességének tartja, hogy ezután is erősítse a dolgozók internacionalista együttműködését, a szocialista országok összeforrottságát. Ez a tevékenységünk, összhangban a testvérpártok politikájával és ideológiájával, kiegészül a szocialista gazdasági integráció fejlesztésével. Az ebbe a munkába közvetlenül bevont üzemek, tudományos és tervezőintézetek százai és ezrei az internacionalizmus kohójává váltak. Ez az objektíve szükséges és törvényszerű folyamat egyre mélyebben áthatja a testvéri országokat, s hozzájárul a kommunista pártok vezető szerepének megnövekedéséhez. Hiszen a kommunista pártok alakítják ki az új szocialista nemzetközi kapcsolatokat, amelyek a szo-

cialista internacionalizmus megingathatatlan elveire, a teljes egyenjogúságra, a szuverenitás tiszteletben tartására, a kölcsönös segítségnyújtásra, a testvéri együttműködésre és a külpolitika szoros koordinálására épülnek. Az SZKP a testvérpártokkal együtt mindig kiállt és kiáll a világproletariátus minden osztagának közös és összehangolt cselekvése, a nemzeti és társadalmi felszabadító mozgalom minden harcosa mellett korunk alapvető feladatainak megoldásáért, hiszen követi a kommunista és munkáspártok 1969. évi moszkvai tanácskozásán közösen kidolgozott irányvonalat. A szocialista országok munkásosztálya és pártja mint korunk forradalmi erőinek élcsapata, a szocialista tábor összeforrottsága döntő hatást gyakorol a világforradalmi folyamat fejlődésére, s a békéért és a nemzetközi biztonságért folytatott harc legjelentősebb tényezője.

A nemzetközi élet alakulása, főképpen az utóbbi években, világosan tanúskodik arról, hogy a két társadalmi rendszer harcában a szocializmus és a forradalmi haladás erői vannak offenzívában, s szilárdan kézben tartják a kezdeményezést a nemzetközi porondon. Ennek egyik legfontosabb feltétele az a tény, hogy a szocializmus külpolitikája mögött ott áll a munkásosztály, a dolgozó parasztság, az értelmiség, hogy ez a politika osztálypolitika, a népek érdekeit fejezi ki, s a kommunista pártok szilárd tudományos alapra, a marxizmus-leninizmusra építették és építik. Szerves egységbe olvad össze benne az elmélet és a gyakorlat, és bölcsen általánosítva használja fel a világszocializmus óriási tömegű tapasztalatait.

Az SZKP Központi Bizottságának 1973 áprilisában megtartott plénuma számba vette a pártunk XXIV. kongresszusán meghatározott külpolitikai irányvonal megvalósításának az eredményeit. A plénum teljes egészében jóváhagyta a KB Politikai Bizottságának külpolitikai tevé-

kenységét, és új lépéseket jelölt ki a békeprogram megvalósításának útján. Mint ahogy L. I. Brezsnyev, az SZKP Központi Bizottságának főtitkára beszámolójában hangsúlyozta: pártunk a nemzetközi helyzetben bekövetkezett kedvező változások megerősítésére és továbbfejlesztésére, a béke biztosítására törekedve fő feladatának tekinti a szocialista országok összefogását, együttműködésük elmélyítését, ami nek eddigi győzelmeinket és vívmányainkat köszönhetjük.

A munkásosztályé a döntő szó korunk legégetőbb problémáinak megoldásában – s történelmi távlatokban is. A tények azt bizonyítják, hogy a munkásosztály megállíthatatlanul halad céljai elérése felé. S azt is mutatják, hogy a munkásosztály és a kommunizmusért folytatott harc elválaszthatatlan egymástól. Ezért mi, kommunisták szilárdan a történelmi optimizmus talaján állunk, s megingathatatlanul hiszünk a munkásosztály ügyének győzelmében az egész világon.

A MUNKÁSOSZTÁLY

A SZOVJET TÁRSADALOM STRUKTÚRÁJÁBAN

MIHAIL NYIKOLAJEVICS RUTKEVICS

A SZOVJETUNIO TUDOMÁNYOS AKADEMIÁJÁNAK

LEVELEZŐ TAGJA, AZ AKADEMIA

SZOCIOLOGIAI KUTATÁSOK INTÉZETÉNEK IGAZGATÓJA

A munkásosztály az osztálynélküli kommunista társadalom felépítése érdekében a többi dolgozó osztállyal és réteggel szövetségben veszi kezébe a hatalmat. Nem sokkal a Nagy Októberi Szocialista Forradalom után V. I. Lenin több évtizedre előrelátva azt írta, hogy „az osztályok teljes megszüntetéséhez nemcsak a kizsákmányolókat, a földbirtokosokat és tőkéseket kell megdönteni, nemcsak az ő tulajdonukat kell megszüntetni, hanem meg kell szüntetni a termelési eszközök *mindenféle* magántulajdonát is, meg kell szüntetni mind a város és a falu közötti különbséget, mind pedig a fizikai munkát végző emberek és a szellemi munkát végző emberek közötti különbséget. Ez igen hosszadalmas *dolog*”¹⁶.

Az a sorrend, amelyben Lenin felsorolta az alapvető társadalmi változásokat, megfelel a történelem menetének. A szellemi és fizikai munkával foglalkozó emberek közti társadalmi különbségek megszűnése – hiszen enélkül az osz-

¹⁶ Lenin Összes Művei. 39. köt. 15. old.

tálykülönbségek teljes megszűnésének folyamatát nem lehet befejezettnek tekinteni – követeli meg valószínűleg a leghosszabb történelmi periódust, és a kommunista társadalom második fázisának az eredménye lesz. A társadalom struktúrájában a kommunizmus felé vezető út minden szakaszán a munkásosztály foglalja el a központi helyet és ő játssza a vezető szerepet.

A Szovjetunió jelenleg a fejlett szocialista társadalom szakaszában van. A társadalmi struktúrának a harmincas évek második felében kialakult legalapvetőbb vonásai változatlanok maradtak. A szovjet társadalom napjainkban is a munkásosztályból, a kolhozparasztságból és a szellemi dolgozókból áll. A több mint három évtizedes szocialista építés folyamán azonban fontos változások mentek végbe ezen csoportok mennyiségi arányában, minőségi összetételében, és jelentősen előrehaladt kölcsönös közeledésük egymáshoz.

A társadalmi csoportok arányának megváltozásáról adnak általános képet a Szovjetunió Központi Statisztikai Hivatalának az egész lakosságra, beleértve a nem dolgozó családtagokat is, vonatkozó adatai (százalékban):

	1939	1972
munkások	33,5	59,8
alkalmazottak	16,7	20,9
kolhozparasztok és szövetkezesi kisiparosok	47,2	19,3
egyéniileg gazdálkodó parasztok és nem szövetkezesi kisiparosok	2,6	—

A szocializmus építésének időszakában a fő társadalmi változás a munkásosztály számának viharos megnövekedése: az 1939-ben a Szovjetunió lakosságának egyharmadát

kitevő munkásosztály 1960-ra már a lakosság több mint felét, 1972-re pedig 60 százalékát alkotta. Eltűnt a kisáru-termelés, és vele együtt eltűntek a kispolgárság maradványai is. Az ország iparosítása és urbanizálása eredményeként jelentős mértékben csökkent a mezőgazdasági lakosság aránya (az 1940. évi 67 százalékról, 1972-re 42 százalékra), de annak következtében, hogy a termelőszövetkezetek egy részét állami gazdaságokká szerveztük át, és mivel a falvakban fejlődésnek indult az ipar és bővültek a szolgáltatások, a kolhozparasztság aránya még ennél is gyorsabban csökkent. Megnőtt az alkalmazottak száma (a statisztika idesorolja az összes szellemi dolgozót is, kivéve a termelőszövetkezetek tagjait), növekedett részarányuk az összlakosság számához viszonyítva is. Ám, ha a szellemi dolgozók kategóriájának belső társadalmi különbségeit is figyelembe vevő, pontosabb elemzést végzünk, akkor kiderül, hogy a felső- és középfokú szakképzettséggel rendelkező szakemberek (a szó igazi értelmében vett értelmiség) száma igen gyorsan növekszik, míg azon alkalmazottak száma, akik magasabb szakképzettséget nem igénylő munkakörökben dolgoznak (ügyintézés, kereskedelem stb.), viszonylag stabil maradt. Az értelmiség gyors ütemű növekedésében világosan kifejeződnek a tudományos-technikai haladás követelményei. 1940-től 1970-ig a Szovjetunió népgazdaságában foglalkoztatott szakemberek száma hétszeresére növekedett, ezen belül az iparban foglalkoztatottaké 12,3-szorosára, a mezőgazdaságban 14,8-szoros a növekedés, az építőiparban 21,7-szeres, a tudományos intézményekben pedig 13,1-szeres.

Az, hogy a munkásosztály száma 35 év alatt mintegy 3,5-szeresére növekedett, lényeges hatással van az egész szovjet társadalom életére. Ám a munkásosztály vezető szerepének megerősödését nem szabad csupán a számszerű

gyarapodással egybekötni. A számítások azt mutatják, hogy a munkásosztály aránya a foglalkoztatott lakossághoz viszonyítva a jövőben lassabban fog növekedni, és az ország bizonyos körzeteiben, ahol a falvakban máris munkaerőhiány tapasztalható, a városi munkásutánpótlásnak ez a forrása veszíteni fog jelentőségéből; sőt az is lehetséges, hogy a munkások száma csökkenni fog a szellemi munka iránti szükséglet megnövekedése következtében.

A munkásosztály helyét a szocialista társadalom struktúrájában az határozza meg, hogy a munkásosztály volt és marad is a társadalom alapvető, legfontosabb termelőereje, erre predesztinálja forradalmisága, fegyelmezettsége és kollektívizmusa. Ezen vonások megkövetelik, hogy fejlessze műveltségi, kulturális és képzettségi színvonalát. Amíg 1959-ben ezer munkás közül 386-an rendelkeztek 7 osztályos általános iskolai és magasabb végzettséggel, addig számuk mára 640-re növekedett. Napjainkban a szovjet munkásosztály ifjú nemzedékének már megvan a középfokú képzettsége.

A Szovjetunió munkásosztályában, szövetkezeti parasztágában, értelmiségében és alkalmazotti rétegében végbement mennyiségi és minőségi változások; ezen csoportok képzettségi, iskolázottsági és kulturális színvonalának közeledése egymáshoz; az egyik csoportból a másikba való tömeges átáramlás – mind a társadalmi határok megszűnési folyamatát gyorsítják. A munkásosztály gyors számszerű növekedése az elmúlt 35 év folyamán az egyéb társadalmi csoportok munkássá válásával következett be. A dolgozó lakosság összetételében végbemenő további változások elkerülhetetlenek, ennek alapján és ilyen mértékben ezután is gyarapodni fog a munkásosztály létszáma, többek közt az egyéb társadalmi csoportoknak a munkásosztályba való át-

áramlása útján. A jövőben ez az átáramlás még tömegesebb lesz, mert minél közelebb vannak egymáshoz a társadalmi csoportok, annál könnyebb átmenni az egyikből a másikba, főként az életben helyét kereső ifjabb korosztály számára.

A társadalmunk egyneműsége felé mutató fejlődési folyamat legfontosabb jellemzője az osztályok és társadalmi csoportok egyre gyorsuló *közeledése*. Ezen folyamat objektív dialektikája magára vonja minden marxista kutató figyelmét: a szociológusokét, a filozófusokét, a közgazdászokét és a történészekét. Werblan elvtárs előadásában jogosan vetődött fel a fogalmak dialektikájának a kérdése; e problémát a lehető legpontosabban kell kifejtenuk a reális folyamatok, főképpen a társadalmi csoportok „közeledése” és „összeolvadása” vonatkozásában. Véleményünk szerint ezek a terminusok nem azonos jelentésűek. A társadalmi csoportok összeolvadása a jövőben megy végbe, amikor a közöttük levő összes társadalmi különbségek már megszűntek; ez a közeledési folyamat eredménye, annak lényegi tendenciája. De ma az összeolvadásról beszélni még korai. Egyelőre csak az összeolvadás első, kezdetleges jegeinek lehetünk tanúi a *határos* társadalmi csoportoknál, amelyekről a későbbiekben lesz még szó.

Az osztálykülönbségek teljes megszűnése irányába haladó társadalmi mozgások kutatásában, véleményünk szerint, el kell kerülni a szélsőséges következtetéseket és értékeléseket. Ezek vagy abból erednek, hogy gondolataink túlságosan előre szaladtak, és nem vesszük figyelembe a még meglevő társadalmi határokat, vagy abból, hogy elmaradtunk a folyamat valóságos menetétől, s nem vesszük észre az életben már jelentkező azokat az új momentumokat, melyek a társadalmi különbségek megszűnését bizonyítják. Főként a fizikai és a szellemi munka, a munkás-

osztály és az értelmiség közötti különbségek megszűnésének kérdésében jelentkeznek ezek a szélsőségek.

Először is tiltakozunk az olyan elszórt következtetések ellen, hogy a szocialista társadalomban az értelmiség állítólag már teljesen vagy részben beolvadt a munkásosztályba. Milyen elméleti érvekkel támasztják alá rendszerint ezt a következtetést? Két ilyen érv van.

Az első. Ha abból indulunk ki, hogy a termelési eszközökhöz való viszony az *egyetlen* osztályalkotó jegy, akkor a népgazdaságban foglalkoztatott összes személyt egy osztályba, és éppen a munkásosztályba lehet sorolni. Ebben az esetben az ezen összességen belüli különbségeket „osztályon belülieknek” vagy „szakmaiaknak”, „szakmai-műszakiaknak” stb. kell tekinteni. Ily módon a munkásosztály határai tulajdonképpen egybeesnének az össznépi tulajdon határai-val, és az összes alkalmazottak és szakemberek (a szervezeti tagok és szabadfoglalkozásúak kivételével) a munkásosztályhoz tartoznának. A munkásosztály határainak ilyen nagyon is tág értelmezését rendszerint azzal támasztják alá, hogy a marxizmus klasszikusainak azon osztálymeghatározásaira hivatkoznak, amelyek a termelőeszközökhöz való viszonyban fellelhető különbségre mutatnak rá. Valóban ez a legfőbb és a legjellemzőbb vonás, de nem az egyetlen. Az osztályok legfontosabb marxista meghatározását V. I. Lenin 1919-ben „A nagy kezdeményezés” című munkájában adta meg, amikor azt mondta, hogy az osztályok az emberek nagy csoportjai, amelyek a társadalmi termelés rendszerében elfoglalt helyük szerint különböznek egymástól. A továbbiakban, mint ismeretes, Lenin három pontban konkretizálta ezt az általános tételt: különbségek vannak a termelési eszközökhöz való viszonyban, a munka társadalmi szervezetében játszott szerep tekintetében és abban, hogy a társadalmi javakból ki milyen módon és

milyen mértékben részesül¹⁷. Más szóval a termelési eszközök tulajdonához való viszony a munka társadalmi szervezetében és az elosztás szférájában folytatódik.

Véleményünk szerint ezen jegyek kapcsolatát egymással történelmi alapon kell megközelíteni. A társadalmi antagonizmus, az ember ember által történő kizsákmányolásának feltételei között a magántulajdon *elválasztja* az embereket. Itt feltétlenül a termelési eszközök tulajdonához való viszony játssza a vezető szerepet, és meghatározza a többi társadalmi különbséget is. Amikor azonban a termelési eszközök magántulajdona már megszűnt, amikor nincs kizsákmányolás, amikor az embereket *összekapcsoló* társadalmi tulajdon válik uralkodóvá, a helyzet másképpen alakul. Most már ez a jegy határozza meg a munkásosztály és a szövetkezeti parasztság közötti különbségek lényegét, mert a társadalmi tulajdon két formája közt továbbra is vannak különbségek, de ez a tény már nem szerepelhet úgy, mint a munkások, alkalmazottak, értelmiségiek közötti különbségek fő jellemzője, mert ezek munkája mind az össznépi tulajdonon alapul.

Az ezen csoportok közötti különbségek rendszerében az első helyen a munka jellegében fellelhető különbségek állnak, mégpedig a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt hely szerinti különbségek. Igaza van Werblan elvtársnak, aki azt állítja, hogy továbbra is megmaradnak azok a különbségek, amelyek a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyből származnak. Ezeket a különbségeket nem lehet egyszerűen szakmai-műszaki jellegűeknek tekinteni, megőrzik társadalmi jellegüket is. A *munkások*, akiknek munkája főképpen fizikai jellegű (ezen meghatározás fogatékosságairól majd később szólunk), és a bonyolult szellemi munkával foglalkozó *értelmiség*, valamint a kevesebb

¹⁷ Ugyanott.

képzettséget igénylő, kevésbé bonyolult szellemi munkával foglalkozó alkalmazottak (könyvelők, pénztárosok, titkárok stb.) közötti különbségek pontosan a munka jellegéből adódnak. A termelőerők mai szintjén az ilyen jellegű társadalmi munkamegosztás még elkerülhetetlen. Véleményünk szerint ezért volna hibás a szocialista tulajdonformák közti különbséget egyetlen társadalmi, illetve osztálykülönbségként felfogni, s a munka jellege és ezáltal a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt helyek szerinti különbséget csupán csak „osztályon belüli” vagy „szakmai-képzettségi” és „szakmai-műszaki” problémának tekinteni.

A munkásosztálynak a szocialista társadalom struktúrájában elfoglalt helyéről folytatott vitában szereplő másik probléma, az üzem termelő személyzete közötti különbségek kérdése, más szóval a „dolgozók összességének” („a munkások összességének”) a kérdése. Azok a kutatók, akik azt bizonygatják, hogy az anyagi termelésben foglalkoztatott értelmiség már teljes egészében beolvadt a munkásosztályba, mivel „a dolgozók összességének” részét alkotja, kénytelenek két részre osztani a szocialista értelmiséget, amelyből egyelőre csak az egyik létezik mint sajátos társadalmi csoport.

A szovjet tudományos irodalom már többször bírálta, hogy a munkásosztály fogalmának határait kiszélesítik azon az alapon, hogy egyenlőségjelet tesznek a munkásosztály és az anyagi termelés szférájában foglalkoztatottak között. Ezen álláspont igazolásaként Marxnak a „dolgozók összességére” vonatkozó tételére hivatkozni, nem meggyőző. A „Tudományos kommunizmus és ahogyan a renegátok meghamisítják”¹⁸ című brosúra Marx munkáit elemezve

¹⁸ Naucsnij kommunyizm i falszifikacija jevo renegatami. Moszkva 1972.

rámutat, hogy ezt a terminust nem mint a „munkások összességét”, hanem mint „a dolgozók összességét” kell fordítani. A „Tőke” francia kiadásában, melyet maga Marx rendezett sajtó alá, nem az „ouvrier”, hanem a „travailleur” szót használja. A „dolgozók összességén” Marx egy üzemnek azt a személyi állományát értette, amely kapitalista körülmények között magában foglalja a szellemi és fizikai munka ellentétét. Ez a tétel a szocialista körülmények között dolgozó üzemek személyzetére is vonatkozik. Ha a szocializmusban a dolgozók közötti kibékíthetetlen ellentétek, a szellemi és fizikai munka szembenállása megszűnt is, a társadalmi különbségek még nem tűntek el teljesen. Szocialista körülmények között sem tartjuk helyesnek egyenlőségi jelet tenni az üzemek összes dolgozói és a munkásosztály közé.

Így, véleményünk szerint, az értelmiség, főként a mérnöki-műszaki állomány, gyorsan közeledik a munkásosztályhoz, de tömegeiben még nem olvadt össze vele. A fizikai és szellemi munkával foglalkozó emberek között még fennálló társadalmi különbségek leküzdését a tudományos-technikai forradalom üteme határozza meg. Napjainkban ez a folyamat forradalmi jelleget ölt, meghatározza *a termelés területén a munka intellektualizálódásának*, a korszerű technikában megtestesülő tudomány közvetlen termelőerővé válásának tendenciáját. Ez a tendencia egyrészt a szellemi munkások számának a társadalom egészében és a termelés szférájában is jelentkező abszolút és relatív növekedésében fejeződik ki, másrészt pedig a fizikai munka intellektualizálódásában.

A tudományos-technikai fejlődés megváltoztatja a közvetlenül a termelésben dolgozók munkájának a jellegét, a munkások túlnyomó többségétől megköveteli az általános és a szakismeretek állandó növelését. A fizikai munka intellek-

tualizálódása a legnagyobb mértékben azokban az üzemekben és ágazatokban kerül napirendre, ahol a műszaki fejlődés üteme gyorsabb. A szovjet munkásosztályban egyre növekszik azoknak a szakmunkásoknak a száma, akik bonyolult technikai berendezéseket kezelnek, s akiknek a munkája ma vagy olyan fizikai munka, amelyben már jelentős arányban szerepelnek a szellemi munka elemei is, vagy pedig alapvetően szellemi munkává vált, mivel a bonyolult gépsorok irányítása, a modern berendezések szerelése, beállítása és javítása mindenekelőtt műszaki és tudományos ismereteket követel meg, és ezek határozzák meg a gyakorlati fogásokat is. L. I. Brezsnyev 1972-ben a szakszervezetek XV. kongresszusán a következőképpen jellemezte ezt a jelenséget: „A tudományos-technikai haladás mindenütt a munkásosztály növekedéséhez vezet, többek közt oly módon, hogy a modern termelés új szakmákat teremtet.”¹⁹

A munkásosztályban végbemenő ezen minőségi változások fokozott figyelmet követelnek a tudományos gondolkodástól, a munkásosztály határainak *dialektikus vizsgálatát* követelik meg, s a konkrét szociológiai kutatások fejlesztését. Ezzel elérkeztünk a másik fajta szélsőséggel szembeni ellenvetésünkhöz, ahhoz az esethez, amikor a társadalmi csoportok közeledésénél a szocializmusban végbemenő tudományos-technikai forradalom szülte új elemeket nem vesz figyelembe. A szocializmusban a munkásosztályt nem lehet csupán úgy meghatározni, hogy az „a népgazdaságban fizikai munkával foglalkozó személyek összessége”, ez ma már, véleményünk szerint, nem kielégítő, nem veszi figyelembe az új jelenségeket.

A „túlnyomórészt fizikai munka” polgárjogot nyert fo-

¹⁹ L. I. Brezsnyev: Leninszkim kurszom. 3. köt. 485–486. old.

galma alapjában helyesen fejezi ki a munkásnak a termelési eszközökre gyakorolt hatása anyagi és közvetlen jellegét. De csak alapjában. Kiszámították, hogy a szellemi erőfeszítések aránya az elektromos kemencék mellett dolgozó kohászoknál 70 százalékos, az automatikus gépsorok beállítóinál pedig 95 százalékgig terjed. Mindkét csoport anyagi hatást gyakorol a termelési eszközökre, mindkét csoport anyagi javakat hoz létre. A munkások tevékenységének az a meghatározása, hogy „túlnyomórészt fizikai”, jelenleg a munkások nagy többségére érvényes. De ez a meghatározás elhanyagolja azt a tényt, hogy az automatikák ellenőrzése, a gépsorok műszerekkel való irányítása egy sor szakmában már alapvető tevékenységgé vált. E munkákban a *kvalifikált szellemi munka* összekapcsolódik a nem kevésbé *kvalifikált fizikai munkával*. A fizikai és szellemi munka közeledése e folyamatokban már annyira előrehaladt, hogy itt már beszélhetünk szerves összeolvadásról.

A munkásosztálynak ezt a részét a szovjet irodalomban munkásértelmiségnek nevezik. Katusev elvtárs előadásában már jellemezte ezt a réteget. A többi szocialista ország szociológiai irodalmában felvetődött, hogy valamilyen megfelelő elnevezéssel különböztessük meg ezt a réteget. Például, a „Politika” című lengyel folyóirat néhány évvel ezelőtt eszmecserét folytatott az ilyen típusú munkások legtalálhatóbb elnevezéséről, és emlékszem, „a technika mestere” kifejezésben állapodtak meg. A lényeg természetesen nem az elnevezésben, hanem abban van, hogy az új technika már mind több munkástól követeli meg, hogy vagy középfokú, vagy felsőfokú képzettséggel rendelkezzen. A Szovjetunió iparában 1970-ben az összes dolgozók 25,7 százalékának volt technikus oklevele, arányuk azóta is növekszik.

Ezek a dolgozók, akiknek képzettsége egyébként nem különbözik a mesteri, művezetői vagy laboránsi munkakör-

ben dolgozó technikusokétól, feltétlenül a munkásosztályhoz tartoznak. Az olyan határcsoport, mint a munkásértelmisség, nem olyan csoport, amely valahol a munkásosztály és az értelmiség között „lebeg”. Ez a *munkásosztály egy rétege*, tegyük hozzá a legnagyobb jövő előtt álló rétege.

Másképp az értelmiségiek és az alkalmazottak jelentős csoportjainál a szellemi munka műszakiasodásának lehetünk tanúi. Ez leginkább a tudomány üzemi szektorában, a kísérleti termelésben, a technikai profilú tudományos kutatóintézetekben nyilvánul meg. Az új, bonyolult technika elterjedése emeli a kvalifikált fizikai munka arányát a tanárok munkájában (programozott oktatás, laboratóriumok), az orvosok tevékenységében (sebészek, röntgenológusok stb.), s a közgazdászok és sok más szakember, valamint a kereskedelmi és hivatali dolgozók esetében is; az utóbbiak munkája az ügyvitel gépesítésével technizálódik.

Így a tudományos-technikai fejlődés meghatározza a munkások, a mérnökök és a technikusok, továbbá minden fizikai és szellemi munkát végző dolgozó közeledési folyamatának *kettős* jellegét. E folyamat, amelyben már ma is megtalálhatók az összeolvadás elemei, végső soron az összeolvadáshoz is vezet. De ez hosszan tartó folyamat. V. I. Lenin előre látta, hogy az értelmiség megmarad sajátos rétegnek, egészen a kommunista társadalom legmagasabb fokának eléréséig.²⁰

A munkásosztály és az összes többi társadalmi csoport nem csupán gazdasági, hanem politikai és szellemi vonatkozásban is közeledik egymáshoz.

Az osztályoknak a termelés rendszerében elfoglalt helyük a marxizmus-leninizmus meghatározása szerint társadalmi-gazdasági jellegű. De a társadalom életének alapját alkotó

²⁰ Lenin Művei. 33. köt. Szikra, 1953. 184. old.

gazdaság az osztály fogalmát nem meríti ki teljesen. Ezt a nyilvánvaló tényt a burzsoá teoretikusok arra használják fel, hogy hamisan „ekonomizmussal” vádolják a marxizmust, azzal, hogy a társadalmi csoportok közötti összes különbséget a gazdasági különbségekre vezeti vissza, illetve az ő terminológiájukkal élve a „gazdasági redukcionizmus” hibájába esik.

A valóságban pedig éppen a marxizmus tárta fel a *dialektikus kölcsönhatást* a gazdaság és a politika, az ideológia, a kultúra, s a társadalmi élet összes területei között. A társadalmi szerkezet, bár alapjaiban gazdasági jellegű, visszatükröződik és folytatódik a politikában és az ideológiában is. A szocialista társadalomban, ahol megszűntek az osztályok antagonisztikus ellentétei, de megmaradtak a dolgozó osztályok és csoportok közötti különbségek, ezen osztályok és társadalmi csoportok egysége gazdasági érdekeik egységében, politikai és ideológiai egységükben fejeződik ki. Ebből következik, hogy a máig is fennálló társadalmi különbségeket – mint ahogy leküzdésük folyamatát is – „átmenetieknek” kell tekinteni.

Következésképpen, a szovjet társadalom osztályainak és társadalmi csoportjainak a gazdasági életben végbemenő közeledése tanulmányozását ki kell egészíteni az analóg folyamatok tanulmányozásával is a felépítmény minden területén: a politikai tudatban, a jogi normák betartásában, az erkölcsi kérdésekben, az esztétikai ízlésben, a marxista-leninista világnézet elterjedésének fokában, a vallásos nézetek maradványai felszámolásában stb. A társadalmi különbségek leküzdésének az ideológia minden egyes felsorolt területén is megvannak a maguk nem kevésbé fontos sajátosságai, és ez nemcsak az egyes területek specifikumától függ, hanem a tanulmányozott társadalmi csoport vagy réteg hagyományaitól, a kommunista párt és a társadalmi

szervek ezen csoportban (rétegben) folytatott nevelő munkájának aktivitásától is. Itt nincs és nem is lehet teljes összhang a gazdasági különbségek leküzdésének folyamataival.

Az osztályok és társadalmi csoportok közeledése, a társadalmi különbségek megszüntetése a szocialista országokban napjainkban a felgyorsult tudományos-technikai fejlődés hatása alatt megy végbe, és növekvő dinamizmus jellemzi. A marxista gondolkodásnak az a fontos feladata, hogy a legnagyobb pontossággal ábrázolja ezt a folyamatot, időben ismerje fel a benne jelentkező új tendenciákat, de úgy, hogy ne fusson előre, a jövőt ne tekintse jelennek. A szocialista országok kommunista pártjainak figyelembe kell ezt venniük mind a helyes társadalompolitika kidolgozása, mind pedig a mai burzsoá és a revizionista ideológia leleplezése érdekében. Nagyon fontos a rendszeres nemzetközi véleménycsere, mert ahhoz, hogy jobban lehessen megérteni a szocializmus fejlődésének ezt a fontos általános törvényszerűségét, jobban kell ismerni megjelenési sajátosságait is az egyes országokban.

A MUNKÁSOSZTÁLY

A SZOCIALIZMUS VEZETŐ EREJE

ALEKSZANDR IVANOVICS SZOBOLJEV

A FILOZÓFIAI TUDOMÁNYOK DOKTORA,

A SZOVJETUNIO KOMMUNISTA PARTJA KB MELLETT MŰKÖDŐ

MARXIZMUS-LENINIZMUS INTÉZET OSZTÁLYVEZETŐJE,

A „MUNKÁSOSZTÁLY ÉS A MAI VILÁG” C. LAP FŐSZERKESZTŐJE

A fejlett szocializmusban a fejlődés tartalmát és irányát meghatározó objektív folyamatok és fő tendenciák vizsgálatakor figyelembe kell venni a társadalmi kapcsolatok és viszonyok szüntelen gazdagodását, a gazdasági, politikai és ideológiai élet különféle oldalainak fokozódó hatását egymásra. Mindenekelőtt újszerű vonásokat mutat az objektív és a szubjektív tényezők, az alap és a felépítmény, a gazdaság és a politika, az internacionalista és a nemzeti jegyek dialektikus kölcsönhatása. A politikai koncepciók kialakításakor ezen kapcsolatok lényegének leegyszerűsítése, bármelyik követelmény elhanyagolása elkerülhetetlenül kedvezőtlen társadalmi következményekkel jár.

A sajtóban és a különféle felszólalásokban gyakran írnak, illetve beszélnek arról, hogy a társadalmi fejlődésben megnövekedett a szubjektív tényezők szerepe. Ez az alapján helyes állítás történelmi materialista indoklást követel, mivel helytelen értelmezése a voluntarizmus veszélyét rejt magában. Ismereteseek az olyan szubjektivista ferdítések, mint a „politika – parancsoló erő” formula. A

gyakorlatban előfordulnak olyan hibák és helytelen következtetések, amelyek a szubjektív tényező túlértékeléséből vagy helytelen értékeléséből származnak.

A nevezett probléma helyes történelmi materialista értelmezésének a lényege az, hogy a szocializmus győzelme nem csupán a szubjektív tényező szerepének megnövekedésével jár együtt, hanem a társadalmi fejlődés ösztönösségének felszámolásával, a tervszerűség megvalósulásával, a gazdasági és társadalmi fejlődés arányosságával is. Ám a tervszerűség nem önmagától, nem automatikusan valósul meg, hanem a kommunista élcsapat vezette tömegek tudatos tevékenysége révén. Pontosabban fogalmazva ez azt jelenti, hogy az objektív gazdasági törvények egymásrahatásának minőségileg új fokozatáról, az ezen törvények követelményeit realizáló emberek szervezett forradalmi átalakító tevékenységéről, az objektív és szubjektív tényezők olyan bonyolultabb kapcsolatáról van szó, amelyek a szocializmus egy bizonyos fejlettségi fokának a következő szintre való átmenetével párhuzamosan alakulnak ki.

Történelmi tapasztalat, hogy a szocialista országokban voltak kísérletek arra, hogy abszolutizálják az objektív folyamatokat, ne törekedjenek e folyamatok tudatos, célirányos vezetésére, s csupán a gazdasági fejlődés automatizmusára orientálódjanak. Hova vezet mindez? A gazdasági arányok megsértéséhez, a magántulajdonosi tendenciák erősödéséhez, a szocializmus eltorzulásához, a reakciós erők aktivizálódásához. A társadalomban éles konfliktusokat, fájdalmas ellentmondásokat rejtő helyzetek alakulnak ki.

A történelemben ismeretesek az objektív törvények lebecsülésére, semmibebevételére irányuló kísérletek is, amikor nem veszik figyelembe a gazdasági élet követelményeit, szigorúan központosított, voluntarista vezetés valósul meg,

a szubjektív akarat az objektív törvény rangjára emelkedik. Ennek a következménye ugyancsak negatív: gazdasági aránytalanságok, a gazdasági nehézségek növekedése, a szocializmus kisebb-nagyobb eltorzulása, a szocialista fejlődés ütemének lelassulása, és mindezek hatására konfliktushelyzetek alakulnak ki, aktivizálódnak a reakciós erők.

A szocializmus mai fokán a társadalmi fejlődés olyan szintet ért el, amelyen a munkásosztály tudatos forradalmi átalakító tevékenysége, a kommunista párt vezető és irányító szerepe, a tanácsok, a szakszervezetek és a dolgozók egyéb társadalmi szervezeteinek munkája szervesen bekapcsolódik a társadalom fejlődési törvényeinek működési mechanizmusába, s a munkásosztály a társadalmi-gazdasági fejlődés objektív követelményei megvalósításának döntő tényezőjévé válik. A szocialista társadalom munkásosztályának ez az egyre növekvő forradalmi átalakító ereje a marxista-leninista párt sokoldalú szervező, politikai és ideológiai tevékenysége révén valósul meg. Így a munkásosztály és a kommunista párt tudományosan megalapozott szubjektív tevékenysége szélesedik, és csökken az ösztönösség, a szubjektivizmus, az esetlegesség és a voluntarizmus.

Ezen történelmi materialista alaptételek fényében szeretném röviden megvizsgálni az ellentmondások kérdését, főként az éles konfliktusokat rejtő ellentmondásokét, amelyeket néhány elméleti szakember nagyon szívesen az antagonisztikus ellentmondások közé sorol.

A szocialista társadalomban legalább három típusú ellentmondás létezik: a szocializmus normális társadalmi-történelmi fejlődési folyamatából fakadóak; a régi társadalmi viszonyokból, a társadalmi és a gazdasági fejletlenséggel örökölt ellentmondások; az objektív és szubjektív

tényezők dialektikájának megsértéséből származóak, amelyek fájdalmas, éles konfliktusokra vezethetnek.

Néhány elméleti szakember ezen ellentmondásokat az antagonisztikus ellentmondások közé sorolja. Velük nem érthetünk egyet. A szocializmus gazdasági, társadalmi és politikai viszonyai természetüknél fogva nem szülhetnek antagonisztikus ellentmondásokat. De a szocializmusban is kialakulhatnak éles konfliktusokat magukban rejtő ellentmondások: hibák, helytelen számítások, alacsony színvonalú vezetés, az objektív törvények követelményeinek figyelmen kívül hagyása, s e törvények kellő ismeretének hiánya miatt. Ezek az ellentmondások önmagukban véve nem antagonisztikusak. Időbeni felismerésük és marxista-leninista megvilágításuk tág lehetőségeket nyújt gyors megszüntetésükre. Az esetben azonban, ha ezek az ellentmondások nem oldódnak meg időben, ha a politikában megerősödnek, akkor egészségtelen jelleget ölthetnek, és konfliktushelyzetek kialakulásához vezethetnek.

Még fájdalmasabbak és élesebb konfliktusokat rejtenek magukban azok az ellentmondások, amelyeket a vezető politikai erőknek a marxizmus-leninizmustól, a proletár internacionalizmus elvétől való eltávolodása, a revizionizmusra való hajlandósága, mi több, az oportunizmus és a nacionalizmus álláspontjára helyezkedése szül.

Az ellentmondások antagonisztikusakká válhatnak és válnak is, ha a politikai vezető erők kitartanak hibás politikájuk mellett, s összeütközésbe kerülnek az objektív törvényszerűségek követelményeivel, a munkásosztály és a dolgozók érdekeivel. Ez a politika a szocializmus eltorzulásához, a reakciós erők megnövekedéséhez és ezáltal antagonisztikus ellentmondásokhoz vezethet. A helyzetet ronthatja, ha a visszahúzó erők ilyen vagy olyan formában blokkot alkotnak a kapitalizmus erőivel. Ebben

az esetben az ellentmondások valóban antagonisztikus jel-
leget öltenek. A fejlett szocializmusban az élet a kommu-
nista pártok elé új, magasabb követelményeket állít, még
fontosabbá válik magának a pártnak a fejlődése, harckész-
ségének a növelése.

A fejlett szocializmusban a marxista-leninista párt ter-
mészeténél fogva osztálypárt, taglétszámából és a néppel
fenntartott kapcsolataiból eredően tömegpárt, tevékenysé-
ge tartalmából fakadóan pedig következetesen forradalmi
párt. A születéséből, világnézetéből, szervezetéből és tör-
ténelmi céljaiból következően proletár párt a szocializ-
musban össznépi párttá válik, mivel kifejezi minden tár-
sadalmi réteg érdekeit, az egész nép vágyait és reményeit.
Ez a párt a szó igazi értelmében következetesen interna-
cionalista, és tagjainak összetételéből, szervezettségéből,
társadalmi és politikai aktivitásából következően erős párt.

A kommunista párt azon képességét, hogy vezetni tud-
ja a fejlett szocializmus bonyolult folyamatait, az biztosít-
ja, hogy a párt fel van fegyverezve a társadalmi fejlődés
törvényeinek alkotó ismeretével, rendelkezik a világ for-
radalmi, szocialista tapasztalataival, s ezeket felhasználja
politikájának gazdagítására és korrigálására; tevékenysé-
gében megtestesíti a világot tudományosan átalakító mar-
xista-leninista elméletnek és a tudatos forradalmi gyakor-
lat legyőzhetetlen erejének egységét. A kommunista pár-
tok számára éppen e képességeik teszik lehetővé, hogy a
reális társadalmi-történelmi haladás élén álljanak, elsajá-
títsák a tömegek alkotó tevékenysége vezetésének felelős
művészetét, kül- és belpolitikai vonatkozásban a legjobb
megoldásokat válasszák ki, és összekapcsolják a napi és a
távlati feladatok megoldását. E képességek teszik lehető-
vé, hogy a kommunista pártok világosan lássák és előre-
lássák a szocializmus fejlődésének útján lehetséges akadá-

lyokat és bonyodalmakat, nehézségeket és ellentmondásokat, s hogy mielőbb megtalálják ezek leküzdésének útjait és módjait, megteremtsék az ehhez szükséges tartalékokat.

Felszólalásom második felében szeretnék kitérni a munkásosztálynak, a munkásosztály szerepének és az értelmiséggel való kapcsolatainak néhány problémájára a fejlett szocializmusban. Mint ismeretes, e kérdések körül az utóbbi időben éles ideológiai viták keletkeztek.

E problémák tudományos elemzése elsőrendű fontosságú a szocializmus tökéletesítése, perspektíváinak előrejelzése szempontjából. A szocialista fejlődést előmozdító erők helyes értékelésének ideológiai alapját a marxizmus-leninizmusnak a proletariátus világtörténelmi missziójának szerepéről szóló tétele alkotja. E tétel érvénye – ahogyan Katusjev elvtárs is hangsúlyozta – fennmarad egészen a kommunizmus teljes felépítéséig, az osztályok és az osztálykülönbségek felszámolásáig, a szellemi és fizikai, az ipari és mezőgazdasági munka, a város és a falu között meglevő lényeges különbségek megszüntetéséig.

A fejlett szocializmus tökéletesítésének és a kommunizmus anyagi-műszaki bázisa megteremtésének folyamatában a társadalmi változások alapvető tendenciája, hogy növekszik a munkásosztály száma, és struktúrájában és arculatában – a tudományos-műszaki ismeretek és a szakmai tudás, azaz a kvalifikált szellemi és kvalifikált fizikai munkának a termelési tevékenységben való összekapcsolása következtében – minőségi változások mennek végbe. Egyidejűleg növekedni fog az értelmiség létszáma és aránya is, főként azon részéé, amely kapcsolatban van a termeléssel és a tudományos-technikai forradalommal. E területen tovább közelednek egymáshoz a szellemi és a fizikai munkások, majd bekövetkezik egybeolvadásuk, és

megszűnnek a szellemi és a fizikai munka közötti lényeges különbségek.

A munkásosztály a szocializmus tökéletesítésének, a kommunizmus anyagi-műszaki bázisa megteremtésének aktív és döntő ereje; társadalmi-történelmi szerepének növekedése egy sor objektív és szubjektív tényezőtől függ. Először: mindenekelőtt a gépi nagyipar, a termelés koncentrációja és összetettsége növekedésével és fejlesztésével összefüggésben a termelőerők és a termelési viszonyok fejlődésének objektív folyamataitól. Mindezen folyamatok mozgatóereje a munkásosztály, amely a múltban, ma és a távoli perspektívában is az anyagi javak legfontosabb létrehozója, a leghaladóbb termelési viszonyok alanya volt és marad. Másodszor: a tudományos-technikai forradalom hatására a munkásosztály struktúrájában és társadalmi-politikai arculatában végbemenő változások növelik a munkásosztály szubjektív felkészültségét arra, hogy világtörténelmi küldetését az új feltételek közepette végrehajtsa. Harmadszor: a szocializmus építése közben a munkásosztálynak új kapcsolatai alakultak ki a többi társadalmi réteggel, és ezek a változások ugyancsak erősítik a munkásosztály társadalmi-politikai szerepét.

Ismeretes, hogy a technokrata revizionizmus a technikát abszolutizálva, szerepét a társadalmi fejlődés döntő erejének kiáltja ki, hibásan értékeli az értelmiségnek az anyagi termelésben és a történelmi fejlődésben játszott szerepét. Néhány szakember azt állítja, hogy az értelmiség a modern társadalom bizonyos fajta elitjét alkotja. A technokrata revizionizmus és az elit hegemonizmusának marxista-leninista kritikáját ezen elmélet követői úgy fogják fel, mint az értelmiség szerepének és magának az értelmiségnek a lebecsülését, sőt semmibevevését. Ebből egy szó sem igaz.

Az SZKP és a szovjet nép magasra értékeli azt az óriási munkát, amelyet az értelmiség a szocializmus megerősítése, a szovjet nép anyagi és szellemi értékeinek létrehozása érdekében végez. Ismeretes például, hogy az anyagok atomi és molekuláris struktúrájában tett felfedezések alapozták meg tudományosan, hogy új anyagok hozhatók létre. A szilárd testekben és gázokban végbemenő elektromos jelenségek kutatása teremtette meg az elektronika alapjait. A kémia lehetőséget nyújtott arra, hogy az olajat és a gázokat műanyaggá és műszállá lehessen alakítani, s hogy olyan anyagokat lehessen létrehozni, amelyek előre meghatározott tulajdonságokkal rendelkeznek. A matematikai kutatások a termelés automatizálása alapjainak lerakásához vezettek. Igen sok hasonló példát lehetne felsorolni, s ezek mind az értelmiségnek a kommunizmus anyagi-műszaki bázisa megteremtéséért folytatott tevékenysége hatalmas jelentőségéről tanúskodnak. A szovjet értelmiség kiemelkedő szerepet játszik a tudomány, a kultúra, a technika és a műveltség fejlesztésében. Alkotóereje rendkívül nagy és minden kétséget kizáróan növekvő tendenciát mutat.

A tudományos-technikai forradalom fejlődése, s a tudománynak közvetlen termelőerővé válása folyamatában jelentős mértékben megnövekszik a tudományos és főként a mérnök-technikus értelmiség szerepe az anyagi javak termelésében. Ám ez távolról sem jelenti azt, ahogyan a revizionisták állítják, hogy a munkásosztály elveszti központi szerepét a korszerű termelésben, hogy már nem ő az anyagi javak alapvető termelője, és vezető társadalmi-történelmi pozícióját átengedi az értelmiségnek.

A valóságban mind az iparban, mind a mezőgazdaságban a szocialista termelés gerince, a kommunizmus anyagi-műszaki bázisának magja, a szakképzett munkásokkal dol-

gozó gépi nagyipari termelés, s e szerepét belátható történelmi perspektívában meg is őrzi. E megállapításnál figyelembe vesszük azt is, hogy az utóbbi években olyan haldó termelési eljárások alakultak ki, amelyekben a szerszámgépeken való gyártás gyakorlatilag megszűnt. Az anyagok vegyi átalakításáról, a termelés biológiai módszereinek felhasználásáról van szó, sőt már megjelentek a gép nélküli generátorok is. A jövőben ezek a termelési eljárások mindinkább elterjednek. Alkalmazásuk együtt jár azzal, hogy nem csupán a mérnök-technikusi állomány, hanem a legkülönbözőbb ágazatok tudományos munkásai is közvetlenül bekapcsolódnak a termelésbe.

Ezenkívül egy sor iparágban, például a rádió-elektronikában, az atomenergetikában a technológiai folyamatok a mérnökök és technikusok szerepének további növekedését feltételezik, arányuk néhány üzemben növekszik, a mérnökök és műszaki dolgozók s a munkásosztály közeledik egymáshoz. Sőt már a mérnökök és a műszaki dolgozók bizonyos részének a munkásosztállyal való összeolvadásáról beszélhetünk.

Mindezek nagyon fontos, bizonyos értelemben perspektivikus tendenciák. A legközelebbi jövőben mégsem ezek határozzák meg a kommunizmus anyagi-műszaki bázisa megteremtésének fő irányát. A szocialista termelés strukturális változásainak jelenleg kialakult tendenciái, a tudomány, a technika és a termelési eszközök fejlődésének alapvető irányzatai azt mutatják, hogy a termelés tökéletesítése elsősorban a gépi technika további fejlődése útján fog megvalósulni.

Ez az út azonban nem a modern gépi berendezések és szerszámgépek mennyiségi növekedésén át vezet. Itt a gépi nagyipari termelés minőségileg új lépcsőfokáról van szó, a termelési folyamatok teljes automatizálásáról. Ezzel

párhuzamosan fejlődni fog a termelés kemizációja és biológizációja, a rádióelektronika alkalmazása stb. Mindez a munkásosztály tevékenységének további átalakulását követeli meg. Növekszik és növekedni fog a munkások munkájának intellektualizálódása, új foglalkozási ágak jelentek meg és fejlődnek tovább a jövőben is, s ezekben szervesen összekapcsolódik a munkások tudományos-műszaki ismerete és szakmai tudása. Egészében véve: kialakul a magasan kvalifikált fizikai és a kvalifikált szellemi munka összekapcsolódása.

Ezen ténylegesen érzékelhető folyamatok fényében teljesen nyilvánvaló azon állítások tarthatatlansága, hogy az értelmiség válik a társadalom legfontosabb termelőerejévé. Sőt, a tapasztalat azt mutatja, hogy az értelmiségben rejlő alkotóerő mindenekelőtt a munkásosztály és az értelmiség együttműködése során bontakozik ki valójában.

A tudományos-technikai forradalom legfontosabb vívmányai: a termelés automatizálása és gépesítése, a kémiai kutatások eredményeinek alkalmazása a népgazdaságban, az atomenergia békés célokra való felhasználása, új technológiai folyamatok bevezetése, a rakétatechnika – mindez a munkásosztály és az értelmiség hősies erőfeszítésével valósult meg, szoros társadalmi, politikai és termelési együttműködésükkel. A termelési együttműködésben a munkásosztály még magasabbra emeli tudományos-műszaki képzettségének színvonalát, az értelmiség pedig lehetőséget kap arra, hogy még teljesebben kibontakoztassa alkotó képességét.

A modern ipar megteremti a tudomány és a technika fejlődésének anyagi alapjait, és lehetőséget nyújt a tudományos-műszaki gondolkodás eredményeinek megvalósítására. Ebben a vonatkozásban elmondhatjuk, hogy pontosan a munkásosztály a tudományos-technikai fejlődés vezető

ereje. Ennek a kérdésnek a dialektikája a következő. A termelés fejlődése a tudományos-műszaki gondolkodással szemben napi és perspektivikus követelményeket támaszt. Az értelmiség a tudomány fejlődésének kezdeményező ereje, döntő mértékben hozzájárul a tudományos gondolkodás fejlődéséhez, tudományos felfedezéseket tesz, új utakat nyit. De ezen eredmények társadalmi jelentőségre mindenekelőtt a munkásosztály tevékenysége révén tesznek szert. A hatalmas tudományos-műszaki felfedezések csak a munkások alkotó tevékenysége révén megvalósulva nyújtanak tényleges anyagi előnyöket a társadalomnak.

Így alakulnak tehát a munkásosztály és az értelmiség kapcsolatai a tudományos-technikai forradalomban.

Befejezésül szeretnék kitérni a fejlett szocializmus osztályjellegére. Ismeretes, hogy a szovjet társadalmat a népszemei-politikai egysége jellemzi, és hogy a szovjet állam össznépi állam. Ilyen körülmények között hogyan oldódik meg a szovjet társadalom osztályalapjának a problémája, a politikai és ideológiai kérdések osztályszempontból való megközelítése? A történelmi materializmus szemszögéből vizsgálva, e problémákat csakis a társadalmi haladást megtestesítő osztály érdekeiből kiindulva lehet megoldani. Ez az osztály pedig a munkásosztály, amelynek világtörténelmi a küldetése.

A munkásosztály világtörténelmi küldetése által meghatározott érdekek alkotják az SZKP bel- és külpolitikájának alapját, társadalmilag meghatározzák a nemzetiségi kapcsolatok továbbfejlődését, az ideológiai és a kulturális élet tartalmát. A Szovjetunió viszonyai között az osztályjellegű megközelítés az egész nép alapvető érdekeit fejezi ki, ezért az SZKP politikája kifejezi és védi az összes dolgozó érdekeit.

A munkásosztály történelmi küldetésének teljesítése, az

egész szovjet nép alkotó tevékenységének további kibontakoztatása, a felvetődő problémák és feladatok sikeres megoldása csakis a kommunista párt vezetésével lehetséges. Az SZKP sikeresen oldja meg azokat a bonyolult és felelősségteljes problémákat, amelyek a kommunizmus anyagi-műszaki bázisa létrehozásának során felmerülnek. A sikerek záloga pártunk harckészségének, tudományos felvérteztségének további növelése, a néppel való kapcsolatának erősítése. Az SZKP születésétől fogva a munkásosztály élcsapata, világnézetéből és történelmi küldetéséből fakadóan a munkásosztály és ezzel egyidejűleg az egész nép pártja, mivel az egész nép érdekében tevékenykedik.

A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS A KOMMUNISTA PÁRT A FEJLETT SZOCIALISTA TÁRSADALOM FELÉPÍTÉSÉBEN

KOSZTADIN GYAUROV

A BOLGÁR KOMMUNISTA PÁRT PB PÓTTAGJA,

A BOLGÁR SZAKSZERVEZETEK KÖZPONTI TANÁCSÁNAK ELNÖKE

A Bolgár Kommunista Párt a munkásosztály és kommunista élcsapatának vezető szerepét mindenkor a forradalmi harc egyik legfontosabb és sikereit meghatározó kérdésként kezelte, és kezeli ma is. A párt magáévá teszi Marx eszméit: a munkásosztály az a társadalmi erő, amelynek világtörténelmi küldetése, hogy eltemesse a régit és felépítse az új társadalmat. Már 80 évvel ezelőtt Dimitr Blagov, lerakva a BKP alapjait, abból a szilárd marxista meggyőződésből indult ki, hogy a munkásosztály felszabadítása a munkások dolga, és a pártnak mint élcsapatnak az a fő feladata, hogy megszervezze és előkészítse a munkásosztályt történelmi küldetésének végrehajtására.

A BKP a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban diadalt aratott leninizmus eszméivel felfegyverkezve bolsevik párttá vált, és szilárdan halad a lenini úton.

A kommunista párt vezette munkásosztály a fasizmus és a háború elleni, a békéért és a demokráciáért folytatott következetes harcával, hősiességével és áldozatvállalásával úgy vonult be a tömegek tudatába, mint érdekeinek, a nép

történelmi perspektíváinak védője, mint vitathatatlan élcsapat és vezető erő. A bolgár munkásosztály pártja, a BKP, Georgij Dimitrov vezetése alatt a fő forradalmi nemzeti politikai erővé vált.

Az 1944. szeptember 9-i népi antifasiszta felkelés győzelme az alapvető kérdést, a hatalom kérdését a munkásosztály javára döntötte el. A megalakult népi demokratikus hatalom osztálylényege szerint a proletariátus diktatúrájává vált. „Bulgária 13 évszázados történelmében – hangoztatja a BKP programja – új korszak vette kezdetét, a szocializmus és a kommunizmus korszaka.”

A szocializmus alapjainak lerakását – irányvonalát 1948-ban G. Dimitrov és a párt V. kongresszusa vázolta fel – a bolgár nép, élén a KP vezette munkásosztállyal, 1958 elejére megvalósította: teljes egészében győzedelmeskedett a szocialista termelési mód. A fejlett szocialista társadalom felépítése a BKP fő közvetlen történelmi feladatává vált. A feladat teljesítéséért folytatott harcban a párt gazdag gyakorlati tapasztalatokat gyűjtött, amelyek összegezése lehetővé tette, hogy a BKP X. kongresszusa kidolgozza és jóváhagyja a pártprogramot, amely megmagyarázza és meghatározza a fejlett szocialista társadalom építésének alapvető törvényszerűségeit.

Ezen törvényszerűségek egyike a kommunista párt vezető szerepének megnövekedése. „A fejlett szocialista társadalom felépítésének szakaszát a kommunista párt vezető és irányító szerepének és jelentőségének állandó növekedése jellemzi” – hangsúlyozza a BKP programja.

Ennek a folyamatnak az alapját egy másik objektív folyamat alkotja: a munkásosztály vezető szerepének megnövekedése, azé a munkásosztályé, amelynek politikai élcsapata a kommunista párt. „A munkásosztály vezető szerepe növekedni fog – hangoztatja a pártprogram –, és ez a mun-

kásosztályban végbemenő mélyreható strukturális változások természetes következménye, a termelőerők fejlődésében, a tudományos-technikai forradalomban és az élet minden területén megnőtt jelentőségének eredménye.”

Ez a két objektív törvényszerűség dialektikus összefüggésben áll egymással, és feltételezi egymást. A munkásosztály és a kommunista párt vezető szerepének megerősödése és megnövekedése attól függ, hogy mennyire helyes a párt politikája, mennyire megalapozott tudományosan, és összhangban van-e a gazdasági és társadalmi-politikai fejlődés törvényeinek követelményeivel.

E vonatkozásban igen nagy jelentőségű a BKP KB 1956. áprilisi plénuma, amely felszámolta a személyi kultusz megnyilvánulásait és, a szocialista építés lenini elveit alkotóan alkalmazva, kidolgozta a helyes politikai irányvonalat és ezzel fegyverezte fel a pártot. A párt áprilisi irányvonala, a szocializmus építése kérdéseinek tudományos vizsgálata, az iparosítás meggyorsítása és a gazdasági élet hatékonyabbá tétele, a szocialista demokrácia kibontakoztatása és tökéletesítése, a pártélet és a pártvezetés lenini alapelveinek és normáinak visszaállítása, alkalmazása és továbbfejlesztése, a párt és a tömegek kapcsolatainak erősítése, a párt vezető szerepének növelése váltak a BKP tevékenységének alapjává, és biztosították a szocialista társadalom végleges felépítéséért folytatott harc sikerét. A párt áprilisi irányvonalát a BKP további kongresszusai és a KB plénumai a szocialista építés tapasztalatainak elméleti összegzése révén továbbfejlesztették és gazdagították. Az áprilisi irányvonal szorosan összefonódik Todor Zsivkovnak, a következőes marxista-leninistának, a párt kipróbált vezetőjének nevével és tevékenységével.

A fejlett szocialista társadalom építésében a munkásosztály szerepének megnövekedése a társadalmi, illetve osz-

tályszerkezetben végbement azon mennyiségi és minőségi változások talaján folyik, amely változások a szocialista társadalmi rendszer győzelmével következtek be. A szocialista termelési viszonyok győzelmé a kizsákmányoló osztályoknak és az ember ember által történő kizsákmányolásának megszűnéséhez vezetett. Gyökeres változások mentek végbe a többi osztály és társadalmi csoport – parasztság, kisiparosok, értelmiség stb. – szerkezetében. A bolgár társadalom ma két szocialista osztályból: a munkásságból és a szövetkezeti parasztságból, valamint a velük összeforrott szocialista értelmiségből áll. Létrejött a nép eszmei-politikai egysége, s a dolgozók túlnyomó többsége tudatosan kötötte össze sorsát a szocializmussal.

A szocialista iparosítás első sikerei a munkásosztály számának és arányának jelentős növekedéséhez vezettek. Új osztagai alakultak ki: kohászok, gépgyártási szakemberek, vegyészek stb., akik igen fontos szerepet játszanak a nép-gazdaság minden ágazatának fejlődésében, a korszerű technikai bázisra való átállásban.

A szocialista társadalom felépítésének fő gazdasági és politikai feladatait megszabva, a párt első helyre a szocializmus anyagi-technikai bázisának a megteremtését állította. A BKP X. kongresszusán elfogadott program kiemeli: „A gazdasági, társadalmi-politikai és ideológiai feladatok hatalmas és bonyolult komplexumában ... döntő jelentősége van a szocializmus anyagi-technikai bázisa megteremtésének, a termelőerők gyors ütemű és stabil fejlődésének, a gazdasági hatékonyság növelésének.”

Ezen feladat végrehajtása érdekében a párt meghatározta a termelőerők fejlesztésének fő irányait. Ezek: az intenzív növekedést előmozdító tényezők teljes kihasználása, a tudományos-technikai forradalom vívmányainak széles körű alkalmazása, a komplex gépesítés és automatizálás,

majd a technológiai folyamatok, a termelés és az irányítás kibernetizálása, az ország teljes villamosítása, a kemizálás gyors fejlesztése, a tudomány összekapcsolása a termeléssel, a koncentráció és a specializáció elmélyítése és kiszélesítése, a termelőerők ésszerű területi elhelyezése, az ágazati struktúra megjavítása stb.

A párt irányvonalát követve máris vannak eredményeink, s ezek alátámasztják ezen irányvonal helyességét és tudományos megalapozottságát. Az eredmények tükröződnek a társadalmi és osztálystruktúra fejlődésében is, és a munkásosztály és a kommunista párt vezető szerepének megerősödéséhez vezetnek.

Mindenekelőtt szaporodnak az osztályon belüli és az osztályok közötti különbségek fokozatos megszűnésének, a homogén társadalom kialakulásának előfeltételei. Ez a folyamat kedvező a párt számára, amely a társadalom osztályai és csoportjai érdekközösségének elmélyítésére, a felvetődő ellentmondások időben történő feltárására és megoldására, a társadalmi-gazdasági és eszmei egység megteremtésére törekszik.

A munkásosztály, a szövetkezeti parasztság és az értelmiség szerkezetében végbemenő változások elválaszthatatlanok ezen osztályok és rétegek fokozottabb együttműködésétől és állandó közeledésétől – megfelelnek az osztály nélküli társadalmat megteremteni hivatott munkásosztály történelmi céljainak. „Minél inkább közelednek egymáshoz a különböző társadalmi csoportok érdekei és összeolvadnak a munkásosztály alapvető érdekeivel – hangoztatja a BKP programja –, annál inkább növekszik a szocialista társadalom eszmei és erkölcsi-politikai egysége.”

Itt gyakorlatilag két folyamatról van szó. Egyfelől a szocializmusban a dolgozók között eltűnnek a társadalmi és osztálykorlátok, a szocialista társadalom közeledik a tár-

sadalmi homogeneitás küszöbéhez, melyet véglegesen csak a kommunizmusban ér el. Másfelől erősödik a szocialista társadalom osztályainak és társadalmi csoportjainak eszmei és erkölcsi-politikai egysége. Az első folyamat biztos alapot teremt a második sikeres megvalósításához; egyszerűen mind a társadalmi csoportok és az alapvető osztályok közeledése egymáshoz, egységük erősítése a szocialista feltételek között meggyorsítja az új társadalmi rend fejlődését, a társadalmi korlátok fokozatos megszűnését és a társadalmi homogeneitás előfeltételeinek megteremtését. S mindkét folyamat oda vezet, hogy a többi társadalmi csoport és osztály is magáévá teszi a munkásosztály jellemző vonásait és tulajdonságait.

Az osztályoknak a gazdasági helyzetükből fakadó közeledése és a köztük levő korlátok megszűnése a termelési eszközök további társadalmasítása alapján megy végbe. Bulgáriában abszolút és relatív értelemben is elsősorban az állami tulajdon növekszik. Ennek társadalmi következménye az, hogy megnő a munkásosztály és azon dolgozók létszáma, akik kapcsolatban vannak az állami tulajdonnal, és a legfőbb osztályalkotó ismérvek, a termelési eszközökhöz való viszony és a tulajdonformák szempontjából erősödik az osztályok homogeneitása.

Az állami tulajdonforma fejlődik és tökéletesedik. E folyamatban fontos szerepe van a vezetés tökéletesítésének. Gondos előkészítés után még 1966-ban bevezettük a népgazdaság irányításának új rendszerét, majd 1971-ben jóváhagytuk a gazdasági mechanizmust az 1975-ig terjedő időszakra. A termelés szakosítása és központosítása hatalmas gazdasági egységek, állami gazdasági egyesülések kialakításához vezetett. A szakosítás egyúttal meggyorsította a különféle gazdasági egységek együttműködését, a termelő

kollektívák közötti kölcsönös csere és együttműködés pedig tovább erősítette kapcsolataikat.

A munkásosztály mindjobban tudatára ébred, hogy ő a társadalom legegységesebb és legbefolyásosabb ereje, s ez megnyilvánul tevékenységében. Azok az intézkedések, melyeket az utóbbi években a BKP KB és a kormány a termelőerők ésszerű elhelyezésére vonatkozóan elfogadott – ipari üzemek építése a múltban elmaradt, főképpen mezőgazdasági körzetekben –, kedvező lehetőségeket nyújtanak arra, hogy a munkásosztály közvetlen hatást gyakoroljon a szövetkezeti parasztságra és a többi társadalmi csoportra, hogy megértesse velük vezető szerepének lényegét. Jelenleg a mezőgazdaságban több mint 250 000 munkás dolgozik.

Bulgáriában már kialakultak a szövetkezeti tulajdon fejlődésének fő irányai: a gazdálkodás formáinak tökéletesítése és a termelési eszközök további társadalmazása. 1958-ban megnöveltük a mezőgazdasági termelőszövetkezeteket, s ez lehetőséget nyújt számukra, hogy mezőgazdasági gépeket vásároljanak s jól hasznosítsák őket. A szövetkezetek határozatai alapján megszűnt a földjáradék. Valójában már a hatvanas évek elején a föld magántulajdonból társadalmi tulajdonná vált.

A mezőgazdasági munka termelékenységének növelésének útjait és formáit kutatva a szövetkezetek elhatározták, hogy agráripari komplexumokat hoznak létre. Ezek területenként alakulnak meg, és magukba foglalják az összes mezőgazdasági üzemet. A mezőgazdasági termelés jelenleg 170 agráripari komplexumban koncentrálódik.

Ennek az egyesítésnek az a célja, hogy meggyorsítsuk a tudományos-technikai forradalom vívmányainak alkalmazását a mezőgazdaságban, és a mezőgazdasági termelést az üzemek szakosításával, legmegfelelőbb központosí-

tásával és az ágazati specializációval ipari alapokra helyezzük.

E komplexumok megalakítása és fejlődése lényeges változásokat követel a népgazdaság irányításában, a tervezésben, az állami intézményekkel fennálló kapcsolatokban.

Látható tehát, hogy a BKP-nak az osztálykülönbségek megszüntetésére, a munkásosztály és a szövetkezeti parasztság közelítésére irányuló politikája nem e két tulajdonforma létezésének formális, jogi elismerésén alapul, nem a mechanikus kiegyenlítésen és egyesítésen, hanem a lényeges kérdésen, a szocialista termelési viszonyok és a termelőerők fejlettsége összefüggésének mélyreható és sokoldalú marxista-leninista értelmezésén. A mezőgazdaságra még mindig jellemző a társadalmi munkamegosztás alacsonyabb foka, és ebből eredően a termelési viszonyok fejletlenebb volta. Ezért a párt ezen bonyolult kérdések megoldásához a szocialista mezőgazdaság iparosításában keresi a kulcsot. Ez az átalakítás lehetővé teszi a mezőgazdaságban a társadalmi munkamegosztás és a munkatermelékenység színvonalának emelését, az árutermelés fokozását és az állami szektorral való gazdasági kapcsolatok erősítését.

Ezen összetett kérdések tudományosan megalapozott vizsgálatából kiindulva a X. kongresszus hangsúlyozta, hogy „az állami és a szövetkezeti tulajdon a termelés társadalmazásával, a munkamegosztás elmélyítésével és tökéletesítésével állandóan közeledik egymáshoz”. Az állami és szövetkezeti gazdasági egységek közötti szorosabb együttműködés fokozatosan elvezet majd a népgazdaságnak mint egységes szervezetnek a fejlődéséhez, a tervezés, az árképzés, a finanszírozás, a hitelpolitika, az értékesítés, a jövedelemelosztás, a bérezés és a költségvetési kapcsolatok egységesítéséhez.

Az ipari módszerek meghonosítása a mezőgazdaságban maga után vonja a gépekkel foglalkozó szakemberek számának megnövekedését a termelőszövetkezetekben. E szakemberek a bolgár falu fontos személyiségei, az új típusú parasztok megtestesítői, akik olyan vonásokkal és tulajdonságokkal rendelkeznek, amelyek az ipari munkásokhoz közelítik őket.

A BKP a fejlett szocialista társadalom felépítésének mai szakaszában arra törekszik, hogy következetesen alkalmazza a tudományos-műszaki haladás vívmányait, és fokozza a termelés intenzitását. Ez, az egyre nagyobb szakképzettséget igénylő munka jellegéből adódóan az osztályok és a társadalmi csoportok közötti lényeges különbségek és a közöttük levő határok fokozatos megszűnéséhez vezet.

Lépésről lépésre csökkennek a fizikai és szellemi munka közötti lényeges különbségek. Ebben a folyamatban a legfontosabb, hogy a fizikai munkát végző emberek színvonalát a szellemi munkásokéra emeljük, hogy minden dolgozó munkájában növekedjenek a szellemi tevékenység elemei. Növekszik azon munkások száma, akik automatizált gépsorokat és rendszereket kezelnek, gépeket és mechanizmusokat irányítanak, miközben a kvalifikált szellemi munka részesedése tevékenységükben meghaladja az 50 százalékot, némely helyen pedig eléri a 80–85 százalékot. Ám a munka automatizálási és gépesítési foka még mindig elég alacsony, ezért a párt gazdaságpolitikájának központjában a termelés komplex gépesítése és széles körű automatizálása áll.

A tudományos és technikai fejlődés vívmányai egyre jobban megkövetelik a munkások általános műveltségének és szakképzettségének emelését. A középfokú és szakképzettséggel rendelkező munkások száma állandóan növekszik. A párt és az állam az oktatási rendszer minden lán-

szemére kiterjedő átszervezési és korszerűsítési intézkedéseket hajt végre. Ezen intézkedések célja nem csupán az, hogy szorosabb kapcsolat alakuljon ki az oktatás és az élet között, hanem olyan magas képzettségű szakemberek felkészítése is, akik képesek lesznek azonnal bekapcsolódni a termelésbe, és sikeresen tudnak megbirkózni a bonyolult automatizált gépsorok és rendszerek irányításával. Csupán a VI. ötéves terv folyamán mintegy 450 000 munkás tanul tovább, illetve képezi magát szakmailag. Kialakul a szakemberek átképzésének, szakképzettségük emelésének egységes rendszere. Enélkül nem lehetne megoldani a tudományos-technikai forradalom feladatait, az üzemek rekonstrukcióját és korszerűsítését, amire a beruházások egyharmadát, néhány ágazatban pedig 80–90 százalékát fordítják.

Képzettségi szint, szakmai előképzettség és a munka jellege szempontjából a munkásosztály egyes csoportjai alig különböznek az értelmiségtől. Ezért, hogy megállapíthassuk társadalmi hovatartozásukat, az egyes személyeknek a termelési folyamatban elfoglalt helyét és szerepét kell megvizsgálni.

Bulgáriában a fejlett szocialista társadalom építése közben abszolút és relatív értelemben is állandóan növekszik a szocialista értelmiség száma, mindenekelőtt azoké, akik közvetve vagy közvetlenül kapcsolatban állnak a termeléssel, azaz növekszik a termelő műszaki értelmiség létszáma.

A BKP nagy gondot fordít a munkásosztály nevelésére. Ez a feladat azért is fontos, mert országunkban kicsi a tősgyökeres munkások száma: az összes munkásoknak mindössze 26,4 százalékát alkotják. A munkások soraihoz egyre több fiatal csatlakozik. De amikor a fiatalember (az egykori paraszt vagy kézműves) a munkapad mellé áll, nem válik rögtön munkássá a szó igazi értelmében, azaz

még nem rendelkezik megfelelő osztálytudattal, jártassággal, gondolkodásmóddal, a kollektív érzés, a munkafegyelem még nem ért el olyan fokot nála, hogy az osztály szerves részének érezze magát, hogy beolvadna a munkásosztályba.

Az osztályok és társadalmi csoportok közeledése a mai szocialista bolgár társadalomban az életszínvonal és a kulturális fejlődés kiegyenlítődésekben is megnyilvánul. 1971-ben a munkáscsaládok évi jövedelme 3363 levát, a hivatalnokoké 3568 levát, a szövetkezeti parasztcsaládoké pedig 3458 levát tett ki. A háztartási költségvetés, a kiadások struktúrája szintén a társadalmi csoportok életmódjának közeledéséről tanúskodik.

E vonatkozásban rendkívül fontosak a BKP KB 1972 decemberi plénumának döntései, amelyek a X. kongresszuson a nép életszínvonalának emelésére hozott határozat következetes végrehajtását célozták. A párt egységes programot fogadott el, amelynek lényege, hogy új, komplex módon kívánja megvalósítani a pártpolitika legfontosabb célját, az emberről való gondoskodást. A termelés, a társadalmi munkatermelékenység növekedése meghatározó szerepet játszik azon feladatokban, amelyek megoldásától az emberek szükségleteinek egyre teljesebb mértékű kielégítése függ. Ezért a párt támogatta a munka termelékenységének erőteljes emelése érdekében kibontakozott ösztönpi munkaverseny-mozgalmat, amelynek kezdeményezője a munkásosztály egyik legforradalmibb egysége volt: a perniki bányászok és kohászok.

A szocialista tulajdon jellegére és ezzel együtt a különböző osztályok és társadalmi csoportok helyzetére, a munkásosztály érdekeinek és céljainak megfelelő közeledésükre igen nagy hatást gyakorol a termelés szakosításának és a kooperációnak a szocialista országok közötti szélesedé-

se: mélyül a nemzetközi munkamegosztás, közös nemzetközi gazdasági szervek alakulnak. A szocialista tulajdon fokozatosan túlnő a szocialista országok nemzeti határain. Kialakulnak a nemzetközi szocialista tulajdon elemei, ami új jelenség a testvéri együttműködés fejlődésében. Ezeknek az új jelenségeknek a középpontjában a munkásosztály áll, és így még határozottabban nyilvánul meg, hogy nemzetközi erőt képvisel. Helyzete és szerepe a szocializmus és a kommunizmus felé vezető úton egyre növekszik és erősödik.

Ezért a BKP-tól idegen a széparatizmus, a nemzeti elkülönülés, a szocialista közösségtől való elidegenedés eszméje. Politikájának alapját a szocialista internacionalizmus, Bulgáriának a szocialista országokkal, mindenekelőtt a nagy Szovjetunióval fennálló szilárd barátsága és együttműködése alkotja. A BKP nagyra értékeli a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának tevékenységét, a szocialista gazdasági integráció fejlesztésére elfogadott Komplex Programját. Az elért eredmények nyilvánvalóan igazolják e politika helyességét. Bulgária hatalmas ipari objektumai a Szovjetunió baráti segítségének és a többi szocialista országgal való kölcsönös együttműködésének a gyümölcsei. Jelenleg 18 000 bolgár munkás épít a kölcsönös előnyök alapján a szovjet munkásokkal együtt hatalmas üzemeket a Szovjetunióban. Ez új vonás együttműködésünk történetében. Rendkívül fontos az együttműködés a termelés, az irányítás és a tudomány területén dolgozó káderek és szakemberek képzésében és továbbképzésében is.

A munkásosztály és a kommunista párt szerepének növekedése elősegíti a társadalomirányítás rendszerének következetes fejlesztését és tökéletesítését. E téren a BKP politikája a szocialista demokrácia kibontakoztatására és tökéletesítésére irányul. A dolgozók egyre szélesebb körű

bekapcsolása az államirányításba nemcsak az államhatalmi és államigazgatási szervek munkájának és struktúrájának javításával valósul meg, hanem a tömegszervezetek szerepének növelésével is. Egyrészt az állami szervek munkájában egyre nagyobb szerephez jut a társadalmi kezdeményezés, másrészt a társadalmi szervezetek egyetértésével új állami funkciók kerültek hatáskörükbe, és a társadalmi szervezetek mind több törvényalkotási javaslatot tesznek. Már hosszú évek óta társadalmi alapokon nyugszik a Művészeti és Kulturális Bizottság, az Ifjúsági és Sportbizottság, a Tudományos-Műszaki Fejlesztési és Felsőoktatási Bizottság, az Üdülési és Turisztikai Bizottság, az Állami Ellenőrzési Bizottság stb. tevékenysége.

A munkásosztály politikai aktivitásának és szerepének növekedésére nagy hatással van a bolgár szakszervezetek kiszélesedett jogköre és megnövekedett jelentősége a társadalomirányítás rendszerében. A szakszervezetek szervezik meg a dolgozók közvetlen beleszólását az irányításba: a közgyűléseket, a termelési értekezleteket, részvételüket a gazdasági bizottságokban, a kiváló munkások tanácsában, továbbá a kollektív szerződések megkötését, a fiatal szakemberek, az újítók és a társadalmi tervezőirodák működését stb. A szakszervezetek részt vesznek az árpolitika kialakításában és ellenőrzik a közszükségleti cikkek árának megállapítását. Bővül a szakszervezetek hatásköre a dolgozók jogainak védelmét illetően is. Így például 1973-tól a munkavédelmi feladatokat teljes egészében a szakszervezetek látják el. A szakszervezetek foglalkoznak az üdüléssel, a társadalombiztosítással, ők szervezik a szocialista munkaversenyt és a dolgozók nevelését.

A BKP fokozott figyelmet fordít a munkásosztály ifjú nemzedékére, a technikai haladás egyik fő hordozójának a nevelésére. A legmodernebb iparágakban a termelési kol-

lektívák jelentős részét ifjú emberek alkotják: arányuk az elektronikában 70 százalékos, a vegyiparban 65 százalékos, a gépiparban 60 százalékos, az automatizálásban és a műszeriparban 45 százalékos. A BKP KB 1967-ben téziseket terjesztett elő az ifjúsági munka és a Komszomol tevékenységének megjavítására, ezeket széles körű megvitatás után a KB határozattá emelte.

A társadalomirányítás rendszerében sajátos szerv a Hazafias Front; 1948-tól egységes társadalmi-politikai szervezet. Több mint 3,5 millió bolgár állampolgár a tagja. Ez a legnagyobb társadalmi szervezet, a népi demokratikus hatalom támasza, a népi egység megtestesítője, amelynek alapja a munkás-paraszt szövetség. A Hazafias Front tevékenysége nemcsak egyik vagy másik osztályra vagy társadalmi csoportra terjed ki, hanem az egész társadalomra.

A Hazafias Frontban kifejezésre jut Bulgária társadalmi-politikai rendszerének másik pártjával, a Bolgár Földműves Népi Szövetséggel folytatott közös munka is. A Bolgár Földműves Népi Szövetség még 1947–1948-ban elfogadta a szocializmus felépítésének eszméjét, elismerte a munkásosztály és a kommunista párt vezető szerepét, s aktívan részt vett a bolgár falu szocialista átalakításában. A BKP X. kongresszusa nem csupán a Bolgár Földműves Népi Szövetségnek a szocializmus építésében szerzett érdemeit hangoztatta, hanem aláhúzta azt is, hogy a szövetség még nem merítette ki lehetőségeit, és a jövőben is meghatározó szerepet játszik majd – főként a falvakban – a dolgozók mozgósításában, a fejlett szocialista társadalom felépítésében.

Annak érdekében, hogy a munkásosztálynak és kommunista élcsapatának vezető szerepe ténylegesen érvényesüljön, igen nagy a jelentősége a pártvezetés tökéletesítésének,

tudományos színvonala emelésének, a pártépítés problémái helyes megoldásának.

A X. kongresszus hangsúlyozta, hogy a párt szociális összetételében történt változásoknak tükrözniük kell a társadalmunk fejlődésében végbemenő tényleges folyamatokat, erősíteniük kell a párt munkás- és osztályjellegét, vezető szerepét. A kongresszus után felvett új párttagok több mint 47 százaléka munkás. Az iparban minden kilencedik, az építőiparban minden tizenötödik, a szállításban és kereskedelemben minden hetedik; a földművesszövetkezetekben pedig minden tizenegyedik dolgozó párttag. Nagy figyelmet fordítunk a nők és a fiatalok felvételére a pártba. A harminc év alatti kommunisták aránya jelenleg meghaladja a 10 százalékot, a 31 és 40 év közöttiek pedig a párttagságnak mintegy 27 százalékát alkotják. A párttagság 43 százaléka felsőfokú, befejezetlen felsőfokú vagy középfokú képzettséggel rendelkezik.

Sikeresen hajtják végre a párt útmutatásait a pártszervező munka tudományos alapokon nyugvó erősítéséről. A BKP KB Titkárságának határozata alapján az egész országban elméleti pártkonferenciákat szerveztek, amelyek munkájában több mint fél millió kommunista vett részt. E konferenciákon megvitatták a párt szervező munkájának legfontosabb kérdéseit, kedvező általános következtetésekre jutottak, feltárták a még megoldatlan problémákat, s meghatározták a pártvezetés fejlesztésének és tökéletesítésének további módját.

A társadalmi csoportok közeledése, a társadalom eszmei és erkölcsi-politikai egységének növekedése, a pártvezetés tökéletesedése eredményeként a munkásosztály pártja mindinkább az egész nép pártjává válik. A fejlett szocialista társadalom felépítésének bulgáriai tapasztalatai azt mutatják, hogy a munkásosztály vezető szerepe állandóan

növekszik. A BKP tapasztalatai egyértelműen cáfolják azokat az egyébként tudománytalan burzsoá és revizionista elméleteket, hogy a munkásosztály a tudományos-technikai forradalom körülményei között elveszti vezető szerepét a szocialista építésben.

A BKP szilárdan tartja magát ahhoz az élet és a harc által igazolt proletár osztályálláshoz, amelyet Blagojev és Dimitrov hagyott rá örökölni.

A BKP szent kötelességének tartja, hogy kibékíthetetlen harcot folytasson a nacionalizmus és a szovjetellenesség minden megnyilvánulása ellen. Jól tudja, hogy az imperialisták a főcsapást a szocialista rendszer fő ereje ellen, az egész világ munkásosztályának és dolgozóinak fellegvára ellen irányítják, azon ország ellen, amely elsőként indult el a szocializmushoz vezető úton, s most a kommunizmus felé halad. Ezért a bolgár kommunisták határozottan visszautasítják Mao Ce-tung csoportjának arra irányuló kísérleteit, hogy szakadást idézzenek elő a szocialista táborban, a nemzetközi kommunista és munkásmozgalomban, a nemzeti felszabadító mozgalomban, amivel éppen a nemzetközi imperializmusnak tesznek szolgálatot. A maoizmust ezért utasítja el a világ minden becsületes embere.

A BKP a fejlett szocialista társadalom felépítéséért folytatott harcában mindig arra törekedett, hogy maximálisan felhasználja az SZKP és a nemzetközi kommunista mozgalom tapasztalatait, s hogy a legjobban kapcsolja össze ezeket a tapasztalatokat a nemzeti hagyományokkal és feltételekkel. Pártunknak az a véleménye, hogy az általános, az internacionalista és a konkrét, a hazai nem kapcsolódik össze automatikusan, alkotó közreműködésre van itt szükség. A BKP magasra értékeli és felhasználja Lenin dicső pártjának, az SZKP-nak a tapasztalatait: az elméletben és a gyakorlatban elért eredményeit, kül- és belpolitikájának

tanulságait, követi békepolitikáját, amely új Európához, békés nemzetközi helyzethez, a világ dolgozóinak gondolkodásában végbemenő forradalmi változásokhoz vezet, elősegíti a munkásosztály vezető szerepének kibontakozását az új társadalmi rendszerért folytatott harcban.

A szocialista forradalom Bulgáriában aratott győzelme 30. évfordulójának előestéjén, a munkásosztály problémáit és a szocializmus építésében betöltött szerepét vizsgálva, elismerésünket és köszönetünket fejezzük ki a Szovjetunió Kommunista Pártjának, amelynek tapasztalataiból mi mindig tanultunk és a jövőben is tanulni fogunk.

VACLAV KVES

A CSEHSZLOVÁK KOMMUNISTA PÁRT KÖZPONTI ELLENŐRZŐ

ÉS REVÍZIÓS BIZOTTSÁGÁNAK TAGJA,

A CSKP KB POLITIKAI FŐISKOLÁJÁNAK REKTORA

A Csehszlovák Kommunista Párt osztozik abban az érdeklődésben, amely a konferencián a marxizmus-leninizmus forradalmi tanításának kulcskérdése iránt az összes testvérpárt részéről megnyilvánul. Mi, mint a kommunista testvérpártok is, minden erőfeszítésünket a munkásosztály országunkban betöltött vezető szerepének fejlesztésére és erősítésére irányítjuk.

A CSKP, annak vezető szervei és minden kommunista arra törekszik, hogy az elméletben és a gyakorlatban is valóra váltsa a marxizmus-leninizmusnak a munkásosztályról és élcsapatáról szóló gazdag tanítását. A marxista-leninista tanítás erejét – a Szovjetunióval az élén – a szocialista világrendszer léte bizonyítja. A marxi-lenini eszmék vezérlik a nemzetközi munkásmozgalmat a kibékíthetetlen osztályharcban, a szocializmus és a kommunizmus építésében.

Csehszlovákia 1948 februárjától szocializmust építő, iparilag és társadalmilag fejlett ország. Dolgozóink népünk történetében soha nem látott sikereket értek el. Az elmúlt

25 év alatt gyökeres változások mentek végbe a társadalmi, a gazdasági és a kulturális életben, minőségi fordulat következett be a társadalom fejlődésében a kapitalizmusból a szocializmusba.

A társadalom osztálystruktúrájának döntő változásai: városon és falun megszűntek a kizsákmányoló osztályok; a munkások, parasztok és a dolgozó értelmiség tartós szövetsége uralkodóvá és átfogóvá vált. Mindez tükröződik a lakosság társadalmi összetételében. Az átalakulás a dolgozóknak, mindenekelőtt a dolgozók élcsapatának, a munkásosztálynak az érdeme. Azé az osztályé, amely megedződött a nemzeti önállóságért folytatott küzdelemben, amely a burzsoázia elleni osztálycsatákban kovácsolta ki egységét, s a leghaladóbbnak bizonyult a fasiszmus elleni harcban. Azé az osztályé, amely születésétől kezdve mind a mai napig az internacionalizmus elvét vallja magáénak, s tudja, hogy nem ért volna el sikereket az élén álló és tudományos elmélettel, a marxizmus–leninizmussal felfegyverzett, forradalmi párt nélkül.

Csehszlovákiában a szocializmus építésének sikerei teljes mértékben bebizonyították a marxizmus–leninizmus tanításainak életerejét egy iparilag fejlett ország viszonyai között is.

Az 1968-as év azonban megmutatta, hogy a szocialista Csehszlovákia sikerei nem garantálták automatikusan a további fejlődést, nem gátolhatták meg az imperialista cselszövést. A sikerek megszilárdítása és továbbfejlesztése érdekében az adódó hibák kijavítása és a hiányosságok leküzdése mellett elengedhetetlen, hogy a pártvezetés szüntelenül gondot fordítson a munkásosztály és a párttagok öntudatának fejlesztésére, a lenini alapelvek következetes alkalmazására a politikai, az ideológiai és a káderekérdésekben egyaránt. Ezek a feladatok azért merültek fel és me-

rülnek fel élesen még mindig, mert közös osztályellenségünk, az imperializmus nem változott, nem adta fel stratégiai célját: a szocializmus megsemmisítését. Az imperializmusnak csupán taktikája változott; minden eszközzel – a nyílt háború kivételével – arra törekszik, hogy az egyes országokban belülről ingassa meg a szocialista rendszert.

Sajnos Csehszlovákiában voltak olyan emberek, akik fokozatosan az ideológiai diverzió, a párt és a munkásosztály eszmei lefegyverzésének útjára léptek. Támogatta őket néhány párt- és állami vezető is, akik 1968 januárja után munkásellenes és népellenes politikát folytattak.

Mi Csehszlovákiában a saját tapasztalatunk alapján győződünk meg arról, hogy a leninizmustól való bárminő elhajlás egyértelmű a munkásosztály történelmi szerepének tagadásával, forradalmi küldetésének elárulásával, s a munkásosztályt a tőke igájába hajtja.

A munkásosztály és a kommunista párt kapcsolatainak kérdésében nálunk már 1968 előtt is a revizionista nézetek három fajtájával találkoztunk:

A párt vezető szerepének tagadása azon elv alapján, hogy Csehszlovákiában a munkásosztály már elég öntudatos, és nincs szüksége arra, hogy valaki is kezénél fogva vezesse. Az ilyen nézeteket hirdetők összekeverik a képzettséget a politikai öntudattal, és nem képesek, vagy nem akarják felismerni a szakmai képzettség és a pártosság, illetve az osztályöntudat közötti különbséget.

A revizionizmus második változata elismerte ugyan a kommunista párt létezését, de ezek a „teoretikusok” tagadták a munkásosztály és a párt vezető szerepét a társadalom életében. Ez a vezető szerep véleményük szerint nem a pártot illeti, hanem az értelmiséget, az elitet. Nyilvánvaló, hogy ha ezek a nézetek a gyakorlatban megvalósultak volna, akkor a forradalmi párt reformista párttá alakult volna,

na át. Egy ilyen párt pedig nem szolgálná a munkásosztály, a forradalmi proletariátus ügyét, de nem is képes rá. Az osztálymegbékélés pártjává válna, és végső soron a burzsoázia és az ellenforradalom érdekei védelmének eszköze lenne.

A „legokosabb”, de a legveszélyesebb is a revizionizmus harmadik változata volt: képviselői formálisan nem tagadták a munkásosztály és a kommunista párt kölcsönös kapcsolatairól szóló lenini tanítást. Makacsul bizonygatták, hogy – a tudományos-technikai forradalom egyik eredményeként – olyan folyamat részesei vagyunk, amelynek során az értelmiség, mindenekelőtt a műszaki értelmiség beolvad a munkásosztályba, s annak új forradalmi magjává, a párt magjává válik. Azaz az értelmiség lesz mind a párt, mind a társadalom döntő tényezője.

Ismeretes, hogy Garaudy és követői is ilyen nézeteket vallottak. Véleményünk szerint ez az „elmélet” még mindig hat, teljes leleplezése még hátra van. De ismerjük a revizionizmusnak még egy válfaját. S ha nálunk közvetlenül nem is tapasztalhattuk, mégis meg kell említenünk. A kulturális forradalom idealizálásáról van szó, amely „forradalom” állítólag a dolgozó tömegek kezdeményezését és a központosított irányítással való szembenállásukat fejezi ki. Lényegét tekintve ez az „elmélet” meghamisítja a valóságot, és egy maroknyi pártbürokrata akaratát kényszeríti rá a pártra és az egész népre. Véleményünk szerint ez esetben az ún. kaszárnya-kommunizmussal van dolgunk.

A CSKP tanult a múlt leckéiből. Nagy figyelmet fordítottunk arra, hogy a munkásosztály és a kommunista párt kapcsolatainak lenini alapelvei érvényesüljenek. A párt és a vezető pártszervek hangsúlyozzák, hogy szigorúan be kell tartani a lenini alapelveket a párt növekedésének szabályozásában, az új tagjelöltek és párttagok felvételekor

és kiválasztásakor. A CSKP tevékenységének középpontjában a munkásosztály áll. A párt ügyel arra, hogy a tömegek közt végzett pártmunkáról szóló lenini tanítások helyesen valósuljanak meg, hogy kellő figyelmet fordítson a munkásosztály és az egész nép rendszeres politikai képzésére, állampolgáraink ideológiai színvonalának emelésére.

Sokat tettünk eddig, de sok munka vár még ránk.

1973. január 1-én a CSKP-nak 1 239 000 tagja és tagjelöltje volt, akik 126 járás és 12 megye 42 000 alapszervezetébe tömörültek. 44,1 százalékuk munkás, 4,7 százalékuk szövetkezeti paraszt, 31,6 százalékuk értelmiségi, és mintegy 20 százalékuk egyéb kategóriába tartozik. Ha az eredeti foglalkozást vesszük figyelembe, akkor a párttagok összlétszámának 68,9 százaléka volt munkás, illetve jelenleg is az. A CSKP műszaki értelmiséghez tartozó tagjainak több mint 40 százaléka korábban munkás volt.

Figyelemre méltó az utóbbi két év folyamán a pártba felvett munkások aránya. 1972-ben az összes felvett párttagoknak 56 százaléka munkás volt, és több mint 60 százalékuk 30 éven aluli.

Az elmúlt évi beszámoló párttaggyűlések azt mutatták, hogy a közvetlenül az anyagi termelésben dolgozó párttagok száma 10 százalékkal emelkedett. Az 1971 novemberében lezajlott tanácstagi választások eredményei is arról beszélnek, hogy a megválasztottaknak Csehországban 41,7 százaléka, Szlovákiában 41,5 százaléka munkás.

Sikeresen fejlődik a „szocialista brigád” címért folyó mozgalom. Ebben mintegy 600 000 munkást és más dolgozót egyesítő 50 000 kollektíva vesz részt.

A CSKP XIV. kongresszusának előkészületei során és jelenleg is, a kongresszus határozatainak teljesítése folyamán, pártunk arra törekszik, hogy felismerje a társadal-

munkban végbemenő objektív folyamatokat, tanulmányozza a társadalom osztálystruktúráját és szociális összetételét, még gondosabban dolgozza ki és határozza meg a gyakorlati politika feladatait – mindenekelőtt a munkáosztály életében, politikai aktivitásában végbemenő folyamatokra vonatkozóan.

Ezen kérdéseket illetően a kutatómunkát a pártintézmények végzik: a CSKP KB Politikai Főiskolája, a Cseh és a Szlovák KP központi bizottságai mellett működő marxizmus-leninizmus intézetek.

A Politikai Főiskolán nemzetközi elméleti konferenciákat rendeztek: 1971 januárjában Lenin születésének 100. évfordulója alkalmából a kommunista párt vezető szerepéről, majd 1972 májusában a munkáosztály szerepével kapcsolatos aktuális kérdésekről. A Pártfőiskola ötéves tudományos munkatervét teljes egészében a kommunista pártnak a szocializmus építésében egyre növekvő szerepe tanulmányozásának szolgálatába állította, és így természetesen foglalkozni fog a munkáosztály vezető szerepének tanulmányozásával is.

Jelenleg országunkban minden erőfeszítést arra fordítunk, hogy végrehajtsuk a CSKP XIV. kongresszusának határozatait. 1972-ben az ipari termelés volumene 1948-hoz képest majdnem nyolcszorosára, az építőiparé majdnem kilencszeresére növekedett, a mezőgazdasági termelés növekedése pedig 64 százalékos volt. A leggyorsabban a gépgyártás és a vegyipar fejlődik, ezek termelési volumene jelenleg az 1948. évinek 17-szerese. A majdnem 1 millió embert foglalkoztató gépipar részesedése az ország ipari termeléséből majdnem 30 százalékos.

Csehszlovákia megvalósította az ipar struktúrájának átalakítását, behozta a termelés elmaradását és leküzdötte egyoldalúságát, s ma már ugyanolyan gazdasági struktúrá-

val rendelkezik, mint a legfejlettebb ipari országok. A feladatokat bonyolítják a tudományos-technikai forradalom követelményei is.

A munkásosztály történelmi és vezető szerepéről szóló tanítás együtt született a marxizmussal. E tanok képezik a marxizmus-leninizmus magját. Ezért támadják erőt és eszközöket nem kímélve ezt a tanítást, és próbálják megsemmisíteni nyílt ellenségeink éppúgy, mint a revizionisták, az opportunisták és mindazok, akik egy húron pendülnek velük. Fölvetődhet a kérdés, hogy miért éppen most hangsúlyozzuk ezeket a maguktól értetődő és vitán felül álló tényeket?

Ellenségeink konzervativizmussal magyarázzák az ezen kérdések iránt megnyilvánuló állandó figyelmünket. Azt bizonygatják, hogy a jövő más forradalmi erőké, nem azoké, amelyekről Marx, Engels és Lenin beszélt. S ebben egyetértenek velük a mindenféle rendű és rangú revizionisták is.

A világreakció, a jobboldali elemek azt állítják, hogy a munkásosztály konzervatívvá vált, már nem fogékony a haladás iránt, nem képes érte harcolni, elvesztette forradalmiságát. Azt állítják, hogy a forradalmiság új tartalma új erőt, új vezetőt követel, s ez véleményük szerint a modern korban az értelmiség, a kiválasztott elit.

Az ún. „baloldali áramlatok” a forradalom árulóival együtt azt állítják, hogy a munkásosztály „elpolgáriasodik”, átalakul, a forradalom zászlaját a világ parasztsága veszi át, s hogy a forradalom központja egyre keletebbre tolódik.

Mi azonban tudjuk, hogy az új feladatok, a helyzet reális, józan elemzése, soraink forradalmi harckészsége és egysege erősítésének szükségessége arra kötelez bennünket, hogy mint szemünk fényét óvjuk a marxizmus-leninizmusnak a munkásosztályról és pártjáról szóló tanítását.

Marx, Engels és Lenin arra tanítanak bennünket, hogy a munkásosztály nem tudja teljesíteni forradalmi történelmi küldetését a marxista-leninista élcsapat, a forradalmi munkáspárt, a kommunista párt nélkül, annak szervezeti, ideológiai és politikai egysége nélkül. Anélkül a párt nélkül, amelyet következetesen a proletár internacionalizmus és a demokratikus centralizmus alapelvei vezérelnek, amely állandó és odaadó figyelmet fordít arra, hogy erősödjék a munkásosztály forradalmi szövetsége a többi dolgozóval.

Marxnak és Engelsnek a munkásosztály és élcsapata kapcsolatáról szóló tanítását mindenekelőtt V. I. Lenin fejlesztette tovább, alkalmazta az imperialista háborúk és proletárforradalmak időszakára és a szocializmus és a kommunizmus építésének időszakára.

Mint ahogy a gyakorlat is mutatja, V. I. Lenin eszméi élnek, hatnak és halhatatlanok. Ezen eszmék életerejét igazolják a szocializmus építésének országunkbeli tapasztalatai is. A leninizmus – korunk marxizmusa.

V. I. Lenin a forradalmi harc elméletét a nemzetközi munkásmozgalom soraiban abban az időben fellelhető revizionizmus és jobboldali oportunizmus elleni éles és kibékíthetetlen osztályharcban dolgozta ki. Tanításairól napjainkban sem szabad megfeledkezni. Az akkori idők harcának tanulságai a mának is felbecsülhetetlen értéket jelentenek.

A CSKP tapasztalatai is igazolják, hogy szükség van:

- újtípusú és egyetlen pártra, amely képes biztosítani a társadalom fejlődését;

- a munkásosztálynak a társadalomban és a munkáspártban betöltött vezető szerepére;

- a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom, min-

denekelőtt a Szovjetunió és kommunista pártja tapasztalatainak gondos tanulmányozására;

– a munkásosztály öntudatának következetes, céltudatos emelésére és azon feltételek megteremtésére, amelyek között a munkásosztály megvalósíthatja történelmi küldetését;

– a munkásosztály és pártja vezető szerepének a megőrzésére a tudományos-technikai forradalom feltételei között is. Ez az igazság még szembeötlőbb lenne, ha elemeznénk a termelőerők és a termelési viszonyok fejlődésének egységét és kölcsönhatását a szocialista körülmények között.

A CSKP XIV. kongresszusának határozataiból kiindulva, melyek igen nagy gondot fordítanak a munkásosztálynak és pártjának a társadalomban betöltött vezető szerepére, következetesen arra törekszünk, hogy ezeket az elveket a gyakorlatban is megvalósítsuk.

JOLANA HERCKOVA

A SZLOVÁK KOMMUNISTA PÁRT KB TAGJA, DOCENS,
A CSEHSZLOVÁK KOMMUNISTA PÁRT KB MELLETT MŰKÖDŐ
POLITIKAI FŐISKOLA DÉKANJA

A CSKP XIV. kongresszusa határozatainak végrehajtásában fontos mérföldkövet jelentett a párt Központi Bizottságának plénuma, amelyen az ideológiai munka alapvető feladatait beszélték meg. A Szlovák KP Központi Bizottsága 1972 november elején vizsgálta meg ezt a kérdést. A CSKP XIV. kongresszusának határozatai és következtetései, amelyeknek fontos dokumentumai: „A pártban és a társadalomban a CSKP XIII. kongresszusa óta kialakult válság tanulságai”, valamint a párt egységének aktuális kérdéseiről szóló határozat, arra irányultak, hogy tökéletesítsék a kommunista párt ideológiai munkáját.

Ismeretes, hogy az elmúlt időszak eseményei keserű leckét adtak nekünk. Ezek a drágán megfizetett tanulságok ráébresztettek bennünket arra, hogy milyen károk származnak abból, ha lebecsüljük a kommunista párt ideológiai munkáját, milyen következményekkel jár, ha elhanyagoljuk a munkások között az ideológiai és nevelőmunkát. Ezért a CSKP KB 1972 októberi és a Szlovák KP KB novemberi plénuma a figyelmet elsősorban a kommunista pártnak a

dolgozók között végzendő rendszeres eszmei nevelőmunkájára fordította. A pléniumok hangsúlyozták, hogy főképpen a munkásosztály – társadalmunk vezető ereje – körében végzett intenzív eszmei nevelőmunka nagyon fontos. A munkásosztály volt és marad a szocializmus és a kommunizmus építésének vezető ereje; szerepe a szocializmus fejlődése során mind sokoldalúbb lesz, a társadalom életének minden területére kiterjed. Ha Szlovákia fejlődését vizsgáljuk e szempontból, akkor ezt a tendenciát igen sok tény igazolja. Nagyon kevés ország van, amely az elmúlt évtizedekben hasonlóan gyorsan fejlődött volna gazdasági, társadalmi és kulturális vonatkozásban. 1945-ben Szlovákia még Európa legelmaradottabb körzetei közé tartozott. Főképpen az 1948 februári győzelem után olyan forradalmi változások következtek be, amelyek eredményeképpen Szlovákia élenjáró ipari szocialista országgá vált. A szocialista iparosításnak köszönhetően jelentősen megnövekedett Szlovákia részesedése az egész ország ipari termeléséből: az 1945. évi 8,4 százalékról 1971-re 24,4 százalékra emelkedett. A szocialista iparosítás elmaradott agrárországból nemcsak élenjáró ipari országgá változtatta Szlovákiát, hanem a munkásosztály gyors növekedését is megindította. 1950-ben Szlovákiában 1 705 000 munkás élt (családtagjaikkal együtt), s már 1969-ben a köztársaság lakosságának 58,8 százalékát alkotva, a munkások létszáma 2 661 000-re emelkedett. A szocializmus építése megerősítette a munkásosztály vezető társadalmi-politikai helyzetét, és minőségi változásokat idézett elő szerkezetében. Nemcsak számbelileg növekedett, hanem – és főképpen – fokozódott azon képessége is, hogy végrehajtsa az új társadalom felépítésének legfontosabb feladatait.

A Szlovák KP KB novemberi plénuma hangsúlyozta ezt a pozitív tényt, és egyidejűleg felhívta a figyelmet arra,

hogy a kommunista pártnak a munkások között végzett eszmei-politikai munkájában figyelembe kell vennie néhány sajátosságot, amelyek Szlovákia munkásosztályára jellemzőek.

Milyen sajátosságokról van szó? A kapitalizmusban ezen elmaradott agrárországban a munkásosztály igen kis létszámú volt. Jelentős növekedés csak a szocialista iparosítás időszakában következett be, amely új munkahelyeket teremtett és mozgósította a munkaerő kihasználatlan tartalékait. Az első 15 évben a munkásosztály majdnem kétszeresére növekedett. Ez a fiatal osztály életkorát tekintve is a legfiatalabb társadalmi réteg, és jelentős részének nincsenek tapasztalatai a kapitalizmus ellen folytatott osztályharcról. Ezt bizonyos fokig előnynek is lehet tekinteni: az ifjúmunkások már új, szocialista feltételek között nőttek fel. A szocialista építés éve alatt a munkásosztály elsősorban az iparba áttáramló parasztokkal gyarapodott, de ők, mint a kisiparosok is, nem tudtak azonnal megszabadulni a kispolgári szemlélettől és erkölcsöktől. Jelenleg a munkásságnak majdnem a fele (48,1 százalék) már munkáscsaládból származik. De a munkások jelentős része ilyen vagy olyan mértékben a faluval, a falusi gondolkodásmóddal van kapcsolatban, és ez előreláthatólag egy ideig így is marad. A kapitalista időszakhoz viszonyítva Szlovákiában jelentős mértékben megnőtt a munkásosztály nőtagjainak száma is.

A szocialista építés folyamatában számottevő változások mentek végbe a munkásosztály ágazati szerkezetében is. Gyorsan szaporodott azon munkások száma, akik a gépiparban, az építőiparban, a szállításban és a vegyiparban dolgoznak, megnőtt az ipari munkásság összlétszáma. A munkásosztály általános és folyamatos növekedése során már a szocialista forradalom győzelme előtt az iparban dolgozó, politikailag fejlett munkások egy része politikai,

állami, gazdasági és társadalmi szervekhez és hivatalokhoz került.

Szlovákia munkásosztálya nemzetiségét tekintve is sokszínű: a szlovákokon kívül majdnem 550 000 magyar és 40 000 ukrán nemzetiségű állampolgár él itt. Ezen csoportok társadalmi szerkezete hasonló a cseh és a szlovák nép társadalmi szerkezetéhez – több mint 55 százalékuk a munkásosztályhoz tartozik. Dél- és Kelet-Szlovákia sok üzemének munkáskollektívája mindezeket a nemzetiségeket magában foglalja.

Ahogy a fejlettebb cseh munkásosztály jelentős segítséget nyújtott és nyújt a szlovák munkásosztálynak, úgy a Szlovák Kommunista Párt is nagy figyelmet fordít a magyar és az ukrán nemzetiségű csoportokban a munkásokra. A kommunista párt gazdag tapasztalatokkal rendelkezik a különféle nemzetiségekhez tartozó munkások együttműködésének erősítésében. Néhány terület és üzem nemzeti szerkezete eleve megköveteli, hogy a munkásokat a nemzetköziség szellemében neveljék, s hogy a kommunista párt, a nemzeti bizottságok, a szakszervezetek és az ifjúsági szövetségek stb. összehangoltan működjenek e téren. 1968-ban a jobboldali opportunisták által előidézett nacionalista és szovjetellenes hullám nagyon kis mértékben érintette Szlovákia munkásosztályát. Ez ismét azt igazolta, hogy csakis a proletár internacionalizmus által vezérelt munkásosztály és kommunista pártja képes a népeket és a nemzetiségeket vezetni, leküzdeni a nacionalizmust, biztosítani a szocializmus győzelmét. Rendkívül fontos, hogy a munkásosztály ifjabb nemzedékeiben is kialakuljanak a tapasztaltabbak vonásai: internacionalizmus, szocialista hazafiság, fegyelem, szervezettség, kitartás, elviség, s hogy ezek a tulajdonságok a lakosság minden rétegének sajátjává váljanak.

A szocialista építés folyamán állandóan formálódik és mélyül a munkásosztály egészének új, szocialista önudata. Igaz, ez még nem jelenti azt, hogy minden munkás öntudata már magas színvonalon áll, és hogy ne lennének, akik még mindig őrzik a régi gondolkodásmód maradványait. A Szlovák KP KB plénuma felhívta a kommunista párt szerveit és szervezeteit, hogy az eddiginél is nagyobb figyelmet szenteljenek a munkások nevelésének, politikai képzésének, ideológiai felkészültségük fokozásának, teremtsék meg politikai és munkaaktivitásuk, osztályöntudatuk állandó növekedésének feltételeit. A CSKP XIV. kongresszusán elhangzott beszámoló hangsúlyozta: „... a következő szakaszban a legfontosabbnak az üzemekben végzett tömegmunkát tartjuk. Az egész munkásosztályt meg kell nyernünk a párt politikája számára, az üzemeket, elsősorban a nagyüzemeket, pártunk szilárd támaszává kell tennünk, el kell érniük, hogy minden becsületes ember megismerje és megértse a párt politikáját, egyetértsen a párttal. Elsősorban erre a feladatra kell összpontosítani minden erőnket.

E feladat mindenekelőtt a munkásosztály vezető szerepével szemben támasztott növekvő követelményekből származik, s abból a körülményből, hogy a munkásosztály egyre nagyobb hatást fejt ki a szocialista társadalom életének minden területére, egyszersmind a nemzetközi forradalmi mozgalomra, a szocializmus és a kapitalizmus közötti harcra, a békéért, a haladásért és a szocializmusért folytatott küzdelemre.

A CSKP XIV. kongresszusának határozatai igen nagy fontosságot tulajdonítanak a kommunista munkások *politikai aktivitásának* a pártban, a tömegszervezetekben és a nemzeti bizottságokban. Növekszik a munkásfunkcionáriusok száma a pártalapszervezetekben. Növekedett azon

kommunista és pártonkívüli munkások száma is, akik részt vesznek a felső törvényhozó szervek, a nemzeti bizottságok, a társadalmi és tömegszervezetek munkájában. A Szlovák Nemzeti Tanácsban az előző időszakhoz viszonyítva 24 százalékkal több a munkások száma. A kommunista párt tevékenységének eredményeiről beszél az a tény is, hogy a munkáosztály tekintélye, jelentősége és hatása fokozódott és megerősödött. Ez a körülmény pozitívan hat a munkások öntudatára. Politikai aktivitásuk, a kommunista pártban, a társadalmi és tömegszervezetek munkájában való részvételük szükségessé teszi, hogy emeljük a munkáosztály általános kulturális színvonalát és politikai öntudatát. A kommunista párt tömegpolitikai munkájának fő láncszeme, hogy a dolgozókat a társadalom előtt álló gazdasági feladatok megoldására mozgósítsa. Aligha lehet jobban és határozottabban alátámasztani a kommunista párt hatásának növekedését, mint azokkal a példákkal, amelyek a munkatermelékenység, a fegyelem, a munkaidő teljes kihasználtságának emelkedését, a kezdeményezőkézség növekedését, a munkásoknak a termelés irányításában és a szocialista munkaversenyben való aktívabb részvételét bizonyítják. Az sem véletlen, hogy a szocialista munkaversenyben a munkások játsszák a vezető szerepet. Az, hogy az üzemekben mind újabb és újabb versenyző csoportok alakulnak, hatással van a többi társadalmi csoportra is – a szövetkezeti parasztságra és az értelmiségre.

A munkáosztály vezető szerepe további megerősítésének döntő feltétele, hogy gondoskodjunk a munkáosztály általános képzettségi színvonalának, szakképzettségének, szakismeretének emeléséről és öntudatának fokozásáról. Mindezt a kommunista párt lankadatlan ideológiai és szervező munkával kívánja elérni. A pártszervek erőfeszítéseiket a munkások körében végzett ideológiai munkára irá-

nyítják. Mint ahogy a Szlovák KP KB dokumentumai is megállapítják, igen pozitív az a tény, hogy a közép- és felsőfokú pártoktatási tanulókörökben megnövekedett a közvetlenül a termelésben dolgozó párttagok száma. A párt-szervezetek kedvező feltételeket teremtenek arra, hogy mind több munkás tanulhasson a marxizmus-leninizmus esti egyetemén.

Azt tapasztalva, hogy a járási pártbizottságok mellett működő marxizmus-leninizmus esti egyetemek munkáshallgatóinak jelentős része nem fejezte be tanulmányait, kereszük a számukra nyújtandó segítség módozatait. Kedvező a helyzet a kelet-szlovákiai fémipari kombinátban, Kosicén. Itt már harmadik éve az aktivistákon, az üzemi pártbizottság és az alapszervezetek tagjain, valamint a gazdasági vezetőkön kívül sok munkás is tanul a marxizmus-leninizmus esti egyetemen. Ez a példa arra ösztönöz bennünket, hogy a következő évben néhány nagyobb ipari üzemben önálló osztályokat indítsunk, amelyek a járási bizottságok mellett működő marxizmus-leninizmus esti egyetemek kihelyezett részlegeiként működnek majd. Itt mindenekelőtt az alapszervezeti aktivisták, az üzemi pártbizottságok tagjai, a technikai középkáderek, mesterek, újítoók, szocialista brigádvezetők stb. fognak tanulni.

A párt vezetésével és segítségével állandóan javítják politikai nevelőmunkájukat a szakszervezetek, a Szocialista Ifjúsági Szövetség, a Nőszövetség, a Csehszlovák-Szovjet Baráti Társaság, Szlovákia Szocialista Akadémiája és a többi szervezet is.

A párt és állami szervek a ČSKP XIV. kongresszusa határozatainak végrehajtása során új intézkedéseket készítenek elő a munkásifjúság körében végzendő nevelőmunka megjavítására. A termelésben dolgozó munkások egyre gyakrabban kerülnek kapcsolatba bonyolult technológiával,

új gépekkel és berendezésekkel. A szakképzettségükkel szemben támasztott követelmények állandóan növekednek, és ez napirendre tűzi az üzemi iparitanuló-oktatás tartalmának és szerkezetének megváltoztatását is. Az ipari tanulók képzési szintjének meg kell közelítenie a gimnáziumokét és a szakközépiskoláét. Ez lehetőséget teremt arra is, hogy a négyéves üzemi ipari tanulóiskola befejezése után az ifjúmunkások, ha kedvük van rá, felsőfokú oktatási intézményekben folytathassák tanulmányaikat. A teljes középfokú képzettségi színvonalat biztosító négyéves kísérleti üzemi iparitanuló-iskolák már a következő évben megindulnak a gép- és a vegyiparban, a híradástechnikai iparágban és a szolgáltató iparban.

Ezen intézkedések célja, hogy növeljék az ifjúmunkások ismeretanyagát, többet foglalkozzanak ideológiai nevelésükkel a marxizmus-leninizmus, a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus szellemében. A következő nemzedékváltást úgy kell előkészíteni, hogy az ifjúmunkások soraiból fejlett munkások és párttagok nőjenek ki, akik képesek arra, hogy tudatosan és hozzáértéssel valósítsák meg a párt politikáját.

Az elmondottakban ismertettem néhány vonását azoknak a feladatoknak, amelyeknek teljesítésén Szlovákiában a CSKP XIV. kongresszusának határozatai alapján dolgozunk, s amelyek célja, hogy tovább erősítsék a munkáosztály, a leghaladóbb társadalmi erő vezető szerepét.

A PROLETÁR INTERNACIONALIZMUS PÁRTJA

GOMBO-OCSIRIN CSIMID

A MONGOL NÉPI FORRADALMI PÁRT KB TAGJA,
A „PÁRTÉLET” C. FOLYÓIRAT FŐSZERKESZTŐJE

A munkásosztálynak és pártjának vezető szerepe egyike a szocialista forradalom és a szocialista építés általános törvényszerűségeinek. A marxizmus–leninizmusnak ezt az elméleti megállapítását igazolta a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom, valamint a szocialista világrendszer fejlődésének történelmi tapasztalata.

A marxizmus ellenségei azt bizonygatják, hogy a munkásosztály és pártjának vezető szerepe abban áll, hogy egyes osztályok vagy pártok révén rákényszerítik akarukat a népre. Egyáltalán nem erről van szó. A munkásosztály és pártjának vezető szerepe történelmi szükségszerűség, a szocialista építés lényegéből fakad, a társadalmi fejlődés objektív követelménye. A szocialista társadalom megerősödésének és fejlődésének során egyre gyarapszik a munkásosztály és növekszik főként élcsapatának, a marxista–leninista pártnak társadalmi szerepe.

Korunkban, amikor a nagy Szovjetunió óriási sikereket ért el a kommunizmus építésében, és egy sor szocialista ország a fejlett szocialista társadalom építésének korszakába

lépett, amikor kibontakozóban van a tudományos-technikai forradalom: felgyorsul a termelőerők fejlődési üteme, megváltozik az osztálystruktúra, a munka és a termelés jellege. Mindez összességében nagy hatást gyakorol a munkásosztálynak és pártjának életére.

A párt vezető és irányító szerepe, ideológiájának és szervezettségének forradalmasító hatása még nagyobb jelentőségűvé válik, amikor a szocializmus előnyei összekapcsolódnak a tudományos-technikai forradalom vívmányaival és a szocialista társadalom sokoldalú és komplex fejlődésével.

A szocializmusban a munkásosztály nem csupán az anyagi javak legfőbb létrehozója, hanem döntő társadalmi erő is, amelynek politikai öntudata, aktivitása, kezdeményező-készsége, magas fokú műveltsége és képzettsége példaként szolgál a többi osztálynak is. A munkásosztály vezető szerepét a társadalmi élet minden területén a marxista-leninista párt alkotó, sokoldalú tevékenysége biztosítja.

A szocializmus előnyeit és a tudományos-technikai forradalom vívmányait felhasználva, gyors ütemben fejlesztve a termelőerőket, a szocialista közösség országai óriási hatást gyakorolnak a világforradalmi folyamatra, és döntő szerepet játszanak a béke és a szocializmus erőinek megnövekedésében és megerősödésében.

Erről tanúskodnak azok az óriási sikerek, amelyeket a szocializmus és a kommunizmus építésében, a szocialista közösség országai gazdasági integrációjának fejlesztésében, a szocialista országok és a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egységének megerősítésében, a népek antiimperialista frontjának kiszélesítésében értünk el.

A Szovjetunió lenini kommunista pártja következetesen valóra váltva a XXIV. kongresszusán elfogadott békeprogramot, felbecsülhetetlen mértékben járul hozzá a nemzet-

közi feszültség enyhüléséhez, a béke megszilárdulásához, a népek biztonságának megteremtéséhez.

Mindez a Szovjetunió, a szocialista világrendszer növekvő erejét bizonyítja, s a marxista-leninista pártok internacionalista erőfeszítéseinek az eredménye. A tudományos kommunizmus megalapítói, K. Marx és F. Engels rámutattak, hogy a munkásosztály pártjának mindenekelőtt a proletár internacionalizmus pártjának kell lennie.

V. I. Lenin azt mondta: „Valójában csak egyetlenegy nemzetköziség van: önfeláldozó munka a forradalmi mozgalom és a forradalmi harc fejlesztése érdekében *saját* országunkban, s *ugyanennek a harcnak*, ugyanennek az irányvonalnak és *csakis ennek* a támogatása (propagandával, együttérzéssel, anyagi eszközökkel) kivétel nélkül *minden* országban.”²¹

A nemzetközi munkásmozgalom és pártja tevékenysége mindig is a marxizmus-leninizmus és a proletár internacionalizmus elvein alapult, és alapul a jövőben is.

A nemzetközi munkásosztály és a szocialista világrendszer a világforradalmi folyamatban és a nemzeti felszabadító harcban a tudatos élcsapat történelmi feladatát teljesíti.

Szovjet Közép-Ázsia, Mongólia, a hős Vietnam népeinek a tapasztalatai, amely népek a kapitalista társadalmi rendszer átugrásával építik a szocializmust; a gyarmati uralom alól felszabadult, a haladás útjára tért és a szocialista orientációt választó ázsiai, afrikai és latin-amerikai országokban végbemenő forradalmi társadalmi átalakulások arról tanúskodnak, hogy a munkásosztály ideológiája egyre inkább az egész világ dolgozóinak közös kincsévé válik.

Mongólia dolgozó parasztsága – a tevékenységében a

²¹ Lenin Összes Művei. 31. köt. Kossuth Könyvkiadó 1972. 168–169. old.

marxizmus-leninizmus eszméire támaszkodó Mongol Népi Forradalmi Párt vezetésével, és szoros kapcsolatokat teremtvé a nemzetközi proletármozgalommal – antiimperialista és antifeudális forradalmat hajtott végre, felszámolta a feudalizmust, és a kapitalizmus megkerülésével a szocializmusba való átmenet útjára lépett.

V. I. Lenin 1921-ben, a mongol delegációval való találkozásakor rámutatott arra, hogy milyen nagy munkára van szükség ahhoz, hogy végső győzelemre vigyék a népi forradalmat. A fő feladat, hogy létrejöjjön a nemzeti munkáosztály, hogy megszilárduljon a párt osztályalapja, s így egy olyan valóban marxista-leninista párt jöjjön létre, amely biztosítja a politikai és gazdasági önállóságot és – a győztes proletariátus országával létesített és egyre szorosabbra fűzött kapcsolatok útján – a szocialista gazdaság és kultúra fejlődését.

A feudalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakában az egyik legnagyyszerűbb sikerünk, melyet pártunk és dolgozó népünk ezen lenini tanács végrehajtásának köszönhetően ért el, hogy kialakult és növekszik a nemzeti munkáosztály. A vezető erő megjelenése a mongol társadalomban, a munkások és az állattenyésztők osztálysövetségének létrehozása forradalmasító hatást gyakorolt a Mongol Népi Forradalmi Párt fejlődésére, és elősegítette, hogy pártunk új típusú párttá váljon.

A mongol munkáosztály létrejöttének első napjaitól kezdve szoros kapcsolatokat létesített a nagy Szovjetunió munkáosztályával, tanult gazdag tapasztalataiból, a szervezettség és a fegyelmezettség szellemében nevelkedett, elsajátította a modern üzemekben és gyárakban alkalmazott technikát és technológiát, és végérvényesen önálló osztállyá alakult.

A szocialista világrendszer kialakulása óta munkáosztá-

lyunk évről évre szélesíti együttműködését a testvéri szocialista országok munkásosztályával. A mongol munkások ezrei tanultak a szocialista országok felsőoktatási intézményeiben, továbbképző tanfolyamain, és termelési gyakorlatokat folytattak ezekben az országokban. És sok szovjet, bolgár, lengyel, magyar, csehszlovák és NDK-beli munkás és szakember dolgozik. vállvetve a mongol munkásokkal Ulan-Batorban, Darhánban, Csojbalszanban, Erdenetijn-Ovóban – közösen építik a szocialista Mongólia új, ipari központjait. Ebben ténylegesen megnyilvánul a szocialista internacionalizmus, a szocialista közösség közös érdekek és célok vezette országainak gyümölcsöző együttműködése.

Jelenleg a mongol munkásosztály és az összes dolgozó, a Mongol Népi Forradalmi Párt vezetésével a párt programjának megvalósításán munkálkodik, arra törekszik, hogy megteremtse a szocializmus anyagi-technikai bázisát, s Mongóliát ipari-agrár országgá alakítsa át. E program megvalósítása lehetővé teszi, hogy a Mongol Népköztársaság elérje azt a határt, ahol új szakasz kezdődik: a szocialista társadalom fejlett termelési potenciáljának megteremtése.

Az ország intenzív iparosításával, a népgazdaság termelési-műszaki bázisának kiszélesítésével, a termelés és a munka jellegének megváltozásával együtt gyarapszik a munkásosztály számbelileg és minőségileg is, erősödik a társadalomban betöltött szerepe, az ország legfontosabb termelőerejévé válik. Országunkban az ipar az össztársadalmi termék 31,1 százalékát adja, és az ötéves terv végére ez az arány 41 százalék lesz. A gyakorlat cáfolja tehát az antikommunistáknak és a revizionistáknak a munkásosztály és pártja vezető szerepének csökkenéséről szóló megalapozatlan állításait.

Az imperialista propaganda, a jobboldali és „baloldali”

opportunisták támadásaik élet elsősorban a munkásosztály és pártja vezető szerepe ellen irányítják.

A maoisták a marxista-leninista párt vezető szerepének kérdését a burzsoázia és a lumpenproletariátus pozíciójából közelítik meg, a munkásosztály öntudatos, szervezett mozgalmát különféle összeesküvésekkel és lázadásokkal próbálják helyettesíteni, az erőszakot hirdetik.

„A politika – parancsoló erő” – ezt a szubjektivista formulát terjesztik, semmibe veszik a társadalmi fejlődés törvényeit és objektív feltételeit, s a történelmi folyamat voluntarista koncepcióját vallják.

A „baloldali” szektánsokra jellemző, hogy kalandor módon nem várják ki, hogy forradalmi helyzet fejlődjék ki, exportálni akarják a forradalmat, holott még nem értek meg rá a szükséges feltételek. Mélyen megvetik a képzettséget; s a forradalmi fejlődést a forradalomról szóló frázissal helyettesítik.

A „baloldali” opportunisták, főként a maoisták „Mao Ce-tung eszméit” a párt és az állami politika rangjára emelik, politikájukat nem a marxizmus-leninizmusra, hanem a nagyhatalmi sovinizmusra építik, s a munkásosztály és a dolgozó nép érdekeit ennek a politikának rendelik alá. Mindenféle hazugságot terjesztenek a szocialista országok munkásosztályának elpolgáriasodásáról, a kapitalizmus restaurációjáról a Szovjetunióban, arról, hogy a proletariátus elvesztette forradalmiságát. Azt hirdetik, hogy a világforradalom központja áttevődött Ázsia, Afrika és Latin-Amerika paraszti körzeteibe, mivel a mai forradalmi mozgalomban nem a munkásmozgalom, hanem a nemzeti felszabadító mozgalom játssza a fő szerepet, tehát a sok milliós paraszti Kínának uralkodó helyet kell elfoglalnia a forradalmi folyamatban. A maoisták már odáig mentek el, hogy a kínai nemzet felsőbbrendűségét vallják.

Az osztályok és az osztályharc kérdését vizsgálva a maoisták a forradalmiság legfontosabb kritériumának a parasztok elmaradottságát és szegénységét, s nem a munkásosztály és pártja öntudatát és szervezettségét tekintik. Kísérleteket tesznek arra, hogy az öntudatos munkásosztállyal szembeállítsák a parasztokat és a lumpenproletariátust, a „régí társadalom legsó rétegeinek ezt a passzív rothadását”.²²

Mao Ce-tung csoportja eltávolodott a munkásosztály álláspontjától, a marxizmus-leninizmus és a proletár internacionalizmus alapelveitől, elvesztette hitét a munkásosztály forradalmi lehetőségeiben; az ún. kulturális forradalomban a vörösgárdisták és a hadsereg segítségével „a tüzet a főhadiszállásokra” jelszó alatt szétzúzta a munkásosztály politikai szervezetét, és a demokratikus centralizmus alapelveire épült párt- és állami szerveket katonai-bürokratikusan diktatúrával váltotta fel.

A pekingi vezetők a nagyhatalmi sovinizmust tették kül- és belpolitikájuk alapjává, a szomszéd államokkal szemben területabló politikát folytatnak, országon belül pedig a nemzeti kisebbség erőszakos kínaizálására törekszenek. Szégyenteljes és reakciós tevékenységüket állítólag a szocializmus és a kommunizmus győzelme meggyorsításának érdekében fejtik ki; tévútra akarják vezetni az egész világ dolgozó népét. A valóságban a maoista politika tulajdonképpen a kínai császárok és a kuomintangista reakció politikájának egyenes folytatása.

Az, hogy a maoisták megtagadják a marxizmus-leninizmusnak a szocialista forradalomról és a szocialista építésről szóló tanításait, megsértik a pártélet lenini normáit, fékezi Kínában a szocialista építést, veszélyezteti a kínai nép szocialista vívmányait.

²² *Marx-Engels* Művei. 4. köt. Budapest 1959. 451. old.

Az, hogy a pekingi vezetőknek a IX. kongresszuson a szovjetellenességet mint stratégiai irányvonalat sikerült elfogadtatniuk, meghatározza viszonyukat a nemzetközi munkásosztályhoz és a szocializmus ügyéhez.

Az osztály és a párt kérdéseinek tudománytalan megközelítése egyesítette a maoistákat a jobboldali opportunistákkal, a burzsoázia képviselőivel a munkásosztályon belül, és az antikommunizmus és az imperializmus cinkosaivá tette őket.

A pekingi vezetők a kínai munkásosztályt és kommunista pártját megfosztva a vezető szerepétől, Mao Ce-tung diktatúrájának eszközeként különféle elemekből és csoportokból álló, céljaikat vakon támogató politikai szervezetet hoztak létre. Ezen politikai szervezet alapját nem a demokratikus centralizmus, hanem a maoizmus iránti hűség és a katonai bürokrácia alkotja. Így teljes egészében megtagadták a proletár párt felépítésének lenini alapelveit.

F. Engels rámutatott: aki tagadja, hogy önálló proletár pártot kell létrehozni, és hogy annak vezető szerepet kell betöltenie, az kirekeszti magát a munkásmozgalomból és a kispolgári szocializmushoz sodródik.

A maoisták nem veszik tudomásul a mai forradalmi folyamat dialektikáját; a tőke és a munka közötti alapvető ellentét marxista-leninista értelmezését, a kapitalista és a szocialista rendszer közötti ellentmondásokat a „gazdag” és a „szegény” államok, valamint a „világváros” és „világfalu” közötti tartalom nélküli ellentmondással váltják fel. Így a maoista nagyhatalmi sovinizmus ma a nacionalista egoizmus legreakciósabb formája.

Az ideológiai harc az osztályharc szerves része. Ebben a harcban nem tűrhető az együttélés, a semlegesség. A marxista-leninista párt és minden egyes kommunista szent kötelessége a marxizmus-leninizmus alapelveinek következe-

tes védelme az opportunistá hamisításoktól. Tudjuk, hogy az opportunizmus elleni harc nélkül nem lehet sikeresen megküzdeni az imperializmussal sem.

A Mongol Népi Forradalmi Párt XVI. kongresszusa rámutatott: „Kommunistáink, pártszervezeteink elsőrendű kötelessége, hogy megvédjék a marxizmus-leninizmus tisztaságát, kibékíthetetlen harcot folytassanak a burzsoá és az opportunistá ideológia befolyása ellen, és határozottan visszautasítsák a nacionalizmus mindenféle megjelenési formáját, amelyekre az imperialista ideológusok és követőik oly előszeretettel támaszkodnak fellazító aknamunkájukban. Az a feladatunk, hogy az eszmei nevelésben következetesen az osztálypolitika érvényesüljön, ne engedjük meg a legkisebb kompromisszumot sem a szocializmus eszméitől idegen eszmék, a nacionalizmus és a sovinizmus, a szovjetellenesség és a kommunistaellenesség javára.”

Jelenleg a mongol kommunisták legfontosabb feladatukat abban látják, hogy növeljék a munkásosztály és a párt vezető szerepét, következetesen megvalósítsák a pártépítés lenini alapelveit, s a marxista-leninista pártot a mai szocialista társadalom életének minden szférájában eszmeileg és szervezetiileg is megerősítsék.

A párt minden erőfeszítésének arra kell irányulnia, hogy tökéletesítse a szocialista társadalom irányítását, fejlessze a szocialista demokráciát, erősítse a tömegekkel való kapcsolatot, s kibontakoztassa a dolgozók alkotó tevékenységét.

A dolgozó tömegeknek a marxizmus-leninizmus, a proletár internacionalizmus, a magas fokú szervezettség és öntudat szellemében történő nevelése, a szocialista országok munkásosztálya, a testvéri kommunista és munkáspártok közötti szoros együttműködés, egység és összeforrottság erősítése közös feladat, a szocializmus és a kommunizmus ügye diadalának legfontosabb feltétele.

HANNA WOLF

A NÉMET SZOCIALISTA EGYSÉGPÁRT KB TAGJA, PROFESSZOR,
A KARL MARXRÓL ELNEVEZETT PÁRTFŐISKOLA REKTORA

Olyan korban élünk, amelyben mindennap erősödik a szocializmus hatása a világ fejlődésére, az erőviszonyok pedig a szocializmus javára változnak. Ez a munkásosztály és marxista-leninista pártja növekvő vezető szerepének legfontosabb és legszemléletesebb tanúbizonysága, forrása és eredménye. A kor, amelyben élünk, a világban végbemenő politikai folyamatok, a Szovjetunió és a szocialista országok baráti közösségének a békéért folytatott harcban megvalósuló osztálypolitikája igazolja a munkásosztály és marxista-leninista pártja szerepének hatalmas jelentőségét általában és különösképpen a szocializmusban. Ez a kérdés világtörténelmi jelentőségű.

V. I. Lenin hangsúlyozta, hogy „Marx tanításában a legfontosabb az, hogy megvilágítja a proletariátusnak mint a szocialista társadalom megteremtőjének világtörténelmi szerepét”.²³ A munkásosztály nem csupán saját érdekeiért, ha-

²³ *Lenin* Összes Művei. 23. köt. Kossuth Könyvkiadó 1969. 1. old.

nem az egész emberiségnek az érdekeiért harcol; ez magyarázza konferenciánk témájának nemzetközi aktualitását.

A munkásosztály és pártja szerepének kérdése a szocialista társadalom fejlődésének alapvető kérdése.

Brezsnyev elvtárs az SZKP XXIV. kongresszusán a következőket mondta: „Az összes osztályok és társadalmi csoportok közeledése, a szovjet nép erkölcsi és politikai tulajdonságainak kialakítása, a szovjet nép társadalmi egységének megszilárdítása nálunk a marxista-leninista ideológia alapján megy végbe, amely a munkásosztály szocialista érdekeit és kommunista eszményeit fejezi ki.”²⁴

A konferencia problematikája azon feladatok megoldása szempontjából is fontos, melyeket az NDK társadalomtudományokkal foglalkozó tudósai elé az NSZEP VIII. kongresszusa állított. „... A marxizmus-leninizmus alapelveinek és módszertanának alapján mély tudományos igénnyel, a legkifejezöbben és a legcélravezetőbben kell megvilágítani, hogy a sikeres szocialista építés folyamán miért és hogyan növekszik a munkásosztálynak és marxista-leninista pártjának vezető szerepe. A tényleges társadalmi folyamatokból levont elméleti következtetések alapján be kell mutatni, hogy milyen strukturális változások mennek végbe a munkásosztályban, hogyan erősödik szövetsége a szövetségi parasztsággal, az értelmiséggel és egyéb dolgozó rétegekkel, hogyan megy végbe az osztályok és rétegek közeledése a marxista-leninista ideológia, a munkásosztály eszméinek alapján, hogyan hatol be a munkásosztály tudományos ideológiája az élet minden területére.”

A szocializmus kialakulásának története, nemzetközi fejlődése és jelene igazolja annak a lenini gondolatnak a fontosságát, hogy a munkásosztálynak hatalma gyakorlásához

²⁴ Az SZKP XXIV. kongresszusa. 87. old.

az „edzett kommunista forradalmárok hadseregére van szükség, ez megvan, neve: párt”. „A párt a proletariátusnak közvetlenül kormányzó élcsapata, a proletariátus vezetője”²⁵, s hogy „a proletariátus diktatúrája másként, mint a kommunista párt révén nem lehetséges.”²⁶

Módszertanilag támaszkodva Lenin útmutatására kívánom aláhúzni, hogy a munkásosztálynak a szocializmusban betöltött szerepe tudományos elemzését nem lehet elválasztani a munkásosztályon belül dinamikusan végbemenő, struktúráját megváltoztató folyamatokról, a párt szerepének és minőségének tanulmányozásától, a szocializmusért folytatott harcától, azon képességétől, hogy önmaga helyesen és objektíven értékeli saját fejlettségi szintjét.

Az SZKP a Szovjetunióban, a vezetésével elért magas fejlettségi fokon levő társadalmi viszonyoknak köszönhetően, a szovjet munkásosztályt már magasabbrendű történelmi feladatok megoldására irányítja, mint például az NSZEP az NDK-ban.

Az NSZEP VIII. kongresszusán elfogadott irányvonalat az jellemzi, hogy a politika, a gazdaság, a társadalmi kapcsolatok és a kulturális élet minden kérdését a munkásosztály szerepének további növekedése szempontjából és minőségileg magasabb fokon közelíti meg. Ez nem csupán elméletünknek és az objektív követelményeknek felel meg, hanem egybeesik a munkásosztály vágyaival és tudatosságának szintjével is – a szó lenini értelmében. 1922-ben az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Pártja VI. kongresszusán Lenin azt mondta: „... csak akkor kormányozhatunk, ha helyesen fejezzük ki azt, amit a nép elismer. Enélkül a kommunista párt nem fogja vezetni a proletariátust,

²⁵ *Lenin Művei*. 32. köt. Szikra 1953. 49–50. és 91. old.

²⁶ Ugyanott, 205. old.

a proletariátus pedig nem fogja magával vinni a tömegeket . . .”²⁷ Lenin ezen a helyen a párt, az osztály és a nép szoros kapcsolatának nem ösztönösségéről, hanem szükségességéről beszél.

Az NSZEP VIII. kongresszusának megállapításai a munkásosztály szerepéről nem elvontan elméletiek, vagy gyakorlatilag kivihetetlenek. Annak a ténynek a konstatálása, hogy az NDK a szocialista országok közösségének szilárd tagja, hogy az ötéves terv direktívái a fogyasztási cikkek termelésének gyorsított növekedését irányozzák elő, a kongresszus társadalmi-politikai programja, azaz a nép anyagi és kulturális életszínvonala további növelésének alapvető feladatai: a szocialista termelés gyors fejlődési üteme, a hatékonyság növelése, a tudományos-műszaki haladás és a munka termelékenység – mindez a munkásosztály egyre növekvő vezető szerepével összhangban valósul meg.

Az NDK munkásosztálya jóváhagyta a kongresszuson elfogadott irányvonalat, mivel jogosan felismerte benne az érdekeinek, a szocializmusról alkotott elképzeléseinek megfelelő politikát. Megerősödött a párt iránti bizalom, a munkásosztály és a párt kapcsolata, s a munkásosztály készsége arra, hogy a szocialista társadalom építésének a párt által kijelölt útján haladjon, hogy erőfeszítéseket tegyen a termelés hatékonyabbá és ésszerűbbé tételére, teljesítse exportkötelezettségeit, főként a Szovjetunió és a többi szocialista ország iránt, és jelentősen növelje a belső fogyasztásra szánt termékek előállítását. Így valósul meg a mai körülmények között Marx és Engels útmutatása, amely szerint a proletariátus arra használja majd fel politikai uralmát, hogy „a lehető leggyorsabban növelje a termelőerők tömegét”.²⁸

²⁷ *Lenin Művei*. 33. köt. Szikra 1953. 300. old.

²⁸ *Marx-Engels Művei*. 4. köt. 459. old.

Ezzel egyidejűleg, és ez teljesen természetes, jelentősen megnövekedtek a munkásosztálynak a pártvezetés színvonalával szemben támasztott követelményei is.

A munkások kezdeményezőkészségének fokozódásában, az NDK üzemeiben folyó szocialista munkaverseny lendületében világosan megmutatkozik a kapcsolat a célok meghatározása és a párt vezető és irányító tevékenységének színvonala, valamint a munkásosztály szerepének a szocialista körülmények közötti megnövekedése között.

Ezért az NSZEP KB megköveteli, hogy pártunk tagjai, attól függetlenül, hogy hol dolgoznak, alaposan átgondolt, az ügyek ismeretén nyugvó, az emberek érdekeinek megfelelő döntéseket hozzanak. Ez azt is jelenti, hogy a termelés és a munka termelékenységére növelésre hozott határozatoknak magukban kell foglalniuk a munka- és életkörülmények további javításának feladatait is.

Jelenlegi fejlettségi szakaszunknak fontos jellemzője az a harc, amelyet ezen követelmények teljesítéséért folytatunk, s ami azután tovább erősíti a munkásosztály és élcsapata közötti kapcsolatokat. Mindez már eddig is nagy eredményeket hozott.

Az NDK-ban is beigazolódik az SZKP XXIV. kongresszusának arról szóló tézise „... hogy a dolgozók életszínvonalának emelése gazdasági fejlődésünknek is mind sürgetőbb követelményévé, a termelés gyors növekedésének egyik fontos gazdasági feltételévé válik.”²⁹ Ismertetek néhány adatot, amelyek alátámasztják ezen megállapítást: az 1966-tól 1970-ig terjedő időszakban a nemzeti jövedelem évi átlagos növekedése 5,2 százalékos volt, 1972-ben 5,4 százalékra emelkedett, 1973-ban pedig előre láthatóan eléri az 5,7 százalékot. Megnövekedett több közszükségleti cikk

²⁹ Az SZKP XXIV. kongresszusa. 51. old.

gyártásának volumene. 1972 áprilisának végéig a munkatermelékenység növekedési üteme 7,5 százalékot tett ki, szemben a tervezett 5,7 százalékkal.

Következtesen megvalósul az NSZEP VIII. kongresszusának szociálpolitikai programja is. 1,7 millió dolgozót érint a legalacsonyabb bérek emelkedése. Csupán 1971-ben és 1972-ben 2,3 millió dolgozónak a fizetését emeltük, ami évente 1,4 milliárd márka jövedelemnövekedést eredményezett. 1971-től 1973-ig közel 300 000 lakást építettünk fel, ill. korszerűsítettünk. A lakások mintegy 60 százalékát munkáscsaládoknak juttattuk. A párt VIII. kongresszusa után az ország 3,9 millió állampolgárának nyugdíját megemeltük. Megjavultak a dolgozó nők élet- és munkakörülményei. Egészében véve 1975-ig több mint 8 milliárd márkát fordítunk szociálpolitikai intézkedésekre.

Ezek az intézkedések jelentős mértékben növelik a dolgozók jövedelmét, és a munkásosztály tudatában van annak, hogy neki kell tennie a legtöbbet a VIII. kongresszuson kitűzött fő feladatok végrehajtása érdekében. Megérti, hogy reá hárul a felelősség azért, hogy a nép megnövekedett vásárlóereje a belső piacon összhangban legyen a szükséges árucikkek mennyiségének növekedésével. A munkásosztály öntudatának megnövekedése megnyilvánult a termelési aktivitás fokozódásában is. Amíg 1971-ben az állami vállalatok minden ötödik munkása élt ésszerűsítési javaslattal, addig 1973-ban már minden harmadik munkás részt vett az újító mozgalomban. Az újító kollektívákban egyre növekszik a közvetlenül a termelésben foglalkoztatott munkások száma.

A szocialista munkáskollektívák tagjaiban a munkásosztály legnemesebb tulajdonságai fejlődnek ki: energetikuság, találékonyság, fegyelmezettség és szervezettség. Dolgozóink egyre jobban megértik, hogy munkájuk akkor lesz

számukra is a leggyümölcsözőbb, ha a szocialista társadalmi rendszer előnyei összekapcsolódnak a tudományos-technikai forradalom vívmányaival. Jelentősen megnőtt a munkások törekvése arra, hogy fejlesszék műszaki és politikai ismereteiket.

E vonatkozásban tanúi lehetünk a tudományos-technikai forradalom egy olyan következményének, amely kapitalista körülmények között teljességgel lehetetlen. Mert amíg a tudományos-technikai forradalom, az automatizálás, például az Amerikai Egyesült Államokban részben oda vezet, hogy képzetlen, olcsó munkaerőt használnak fel, addig a mi társadalmunk a munka szocialista jellegének és tartalmának továbbfejlesztése, a munkafolyamatok egyhangúságának megszüntetése érdekében alkalmaz technikai újdonosságokat, s arra törekszik, hogy a maximális harmóniát teremtsen meg a tudományos-technikai forradalom és a dolgozók szakmai és általános fejlődése között.

Minden szocialista országban általános az a jelenség, hogy a műszaki értelmiség és a vezetők túlnyomó része a munkásozrtályból származik. Pártunk és államunk céltudatos oktatáspolitikájának köszönhetően az NDK 12,3 millió 18 éven felüli állampolgárából 6,4 millióan szereztek szakmai képzettséget, közülük 5,4 millióan tanult szakmunkások vagy mesterek. Az egyes termelési ágazatokban a szakmunkások aránya (a termelésben foglalkoztatott összes munkáshoz viszonyítva) a következő: az energetikai iparban 61,7 százalék, a gépiparban és az autóiparban 61,5, a kohászatban 59,9, a vegyiparban 56,8, az elektrotechnikai, elektronikai és műszeriparban 46,6, a könnyűiparban 42,4 az élelmiszeriparban 36,2 százalék. Természetesen ezek a számok a fejlődés jelenlegi szakaszában arról is tanúskodnak, hogy a munkásozrtály összetétele még nem eléggé homogén és nem eléggé differenciált.

A munkásosztály képzettségi színvonalának tudatos és tervszerű emelése kedvező feltételeket teremt az értelmiséggel való kapcsolatának további fejlesztésére. Erről tanúskodik az egyes tudományos-műszaki feladatok megoldására és az ésszerűsítési javaslatok megvalósítására alakult munka- és kutatási egyesülések számának növekedése. Ezen kollektívák tagjainak több mint 44 százaléka, a termelésben foglalkoztatott munkás, 27 százaléka az értelmiséghez tartozik, 28 százaléka pedig művezető, alkalmazott és más dolgozó.

A nehéz fizikai és kézi erővel végzett munkát egyre céltudatosabban a gépek munkája váltja fel. Így például az 1961-1971-ig terjedő időszakban az NDK szocialista iparában a gépeket és berendezéseket használó munkások aránya 44,1 százalékról 53,2 százalékra növekedett.

A burzsoá és a szociáldemokrata szociológusok arról szóló tézise, hogy a tudományos-technikai forradalom korában a munkásosztály felszámolódik, már nem játszik forradalmi szerepet, azon a helytelen és tarthatatlan felfogáson alapszik, hogy csak az munkás, aki szakképzettséget nem igénylő fizikai munkát végez. Az osztályok lenini meghatározása, a szocialista országok gyakorlata többszörsően megcáfolta ezen reakciós nézetet. Az NDK minden napja is bizonyítja, hogy pontosan a tudományos-technikai forradalom körülményei között nő állandóan a munkásosztály szerepe és ereje.

Az NDK-ban az összes foglalkoztatottak számához viszonyítva a munkások és alkalmazottak aránya az 1955. évi 78,4 százalékról 1972-re 87 százalékra növekedett. A szocialista iparban a termelőmunkák aránya 1972-ben 65% volt, a közlekedésben és a hírközlésben 74%. A közvetlenül a termelésben foglalkoztatott munkások száma abszolút mértékben is növekszik. 1972-ben az iparban foglal-

koztatottak serege 27 300 fővel gyarapodott, és nagyobb részük termelőmunkás, vagy mérnök, illetve technikus.

1972-ben először sikerült csökkenteni az irányító apparátusban foglalkoztatottak létszámát. Ennek következtében számos munkás, aki egy bizonyos időszakban az államparátusban dolgozott, visszatért a termelésbe.

A munkásosztály fejlődésének dinamikáját nem csupán gazdasági mutatók jellemzik. A szocialista társadalomban a párt vezetésének köszönhetően változik a munkásosztály szellemi arculata, fejlődnek forradalmi vonásai. E vonatkozásban szeretnék rámutatni a munkásosztály egyre erősebben megnyilvánuló internacionalizmusára. Az NDK-ban e ténynek nagy jelentősége volt és van ma is. Munkásosztályunk internacionalizmusának fejlődésére meghatározóan hatott s hat ma is a szovjet munkásosztálynak és pártjának példája. Munkásosztályunk és dolgozó népünk tudatában van a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, a Szovjetunióban felépült szocializmus nemzetközi jelentőségének, jól tudja, mit jelent a szovjet munkásosztály és az SZKP lenini szolidaritása a világ szabadságért küzdő népeivel és a szocializmusért harcoló proletariátusával, és ismeri azt a hatalmas segítséget, amelyet a Szovjetunió és az SZKP nyújt a német földön elsőként létrejött munkás-paraszt államnak, Liebknecht és Thälmann pártjának. Mindez lehetővé tette, hogy munkásosztályunk és általa az egész nép még jobban felismerje a Szovjetunió döntő szerepét a világtörténelemben. Az NSZEP KB beszámolója a VIII. kongresszuson aláhúzta a világ kommunista mozgalmának azt a régi, a történelem igazolta tételét, hogy a Szovjetunióhoz és az SZKP-hoz való viszony a marxizmus-leninizmushoz, a proletár internacionalizmushoz való hűségnek mindig a legfontosabb próbaköve volt, és az is marad!

Pártunknak kezdettől fogva fő feladata volt, hogy a mar-

xizmus-leninizmus internacionalista tanításait megértesse az NDK munkásosztályával. 1961-ig, amíg az NDK határai nyitottak voltak, éles ideológiai osztályharc folyt, és ma, amikor a burzsoá rádió, televízió naponta sugározza az imperialista propagandát hazánk ellen, ez még fokozódott.

Az ideológiai munka a párt szívügye, és mi arra törekszünk, hogy ideológiai tevékenységünk mélyreható, eredményes legyen. E vonatkozásban is óriási jelentősége van a párt struktúrájának és szociális összetételének. Az NSZEP-nek 1 950 421 tagja és tagjelöltje van. A párt sorait nem kívánjuk öncélúan növelni, ugyanakkor arra törekszünk, hogy a termelőmunka élenjáró munkásait bevonjuk a pártba, és így módon megőrizzük a párt munkásjellegét.

Ezek az elvek már meghozták gyümölcsüket. A következő adatok az NSZEP társadalmi összetételét tükrözik 1973. január 1-én (beleértve a tagjelölteket is):

Munkások	56,6 százalék
Szövetkezeti parasztok	5,7 százalék
Értelmiségiek	17,9 százalék
Hivatalnokok	12,8 százalék
Tanulók	2,1 százalék

A párttagságnak majdnem a fele 40 évesnél fiatalabb. A párttagok 76,3 százaléka munkásszármazású, 64,3 százaléka a pártba lépés idején munkás volt; a 25 éven aluli párttagok 71,3 százaléka munkás; az értelmiség 65,5 százaléka munkásszármazású; a középiskolát végzett vagy szakképesítéssel rendelkező párttagok 60,3 százaléka volt munkás. A párttagok 29,4 százaléka nő, az 1972-ben felvett új párttagok között a nők aránya 34,2 százalék. 1972-ben a felvett 31 668 tagjelölt 79,5 százaléka munkás volt.

A munkásosztály nemzetközi jellege szocialista körülmények között abban jelentkezik, hogy a proletariátus diktatúrája, a szocializmus már túlnőtt egy ország határain, és jelenleg a szocialista államok hatalmas baráti közösséget alkotnak, amelyik – ahogyan Lenin már a Kommunista Internacionálé II. kongresszusához intézett téziseiben megfogalmazta – képes „döntően befolyásolni az egész világpolitikát”.³⁰ Az új típusú államközi kapcsolatok kialakulásával az „uralkodó osztállyá vált proletariátus az internacionalizmus fejlettebb formáját hozta létre”³¹.

A szocializmus fejlődési folyamatának egyik döntő korszaka, a testvéri országok munkásosztályának legforradalmibb feladata a szocialista gazdasági integráció megteremtése. A munkásosztálynak – történelmi küldetése teljesítése során – a nemzeti érdekek előtt járó közös érdekei egyre nagyobb mértékben meghatározzák a szocialista országok dolgozói közti kapcsolatokat. A szocialista gazdasági integráció nem csupán gazdasági-műszaki folyamat, hanem hatalmas társadalmi-gazdasági mozgalom, amely sokoldalúan erősíti tovább a szocializmust. Az NDK-ban a tudomány és a technika fejlesztésére vonatkozó állami tervfeladatok 80 százaléka a szocialista gazdasági integráció keretén belül konkrét feladatok megoldására irányul. Közülük sokat a Szovjetunióval kötött 40 kormányközi egyezmény alapján hajtunk végre. Az NDK és Lengyelország az 1971-től 1975-ig terjedő időszakra több mint 50 kooperációs és szakosítási szerződést kötött meg.

A feladatok méretei és összetettsége megkövetelik a tudomány és a technika fejlesztési terveinek integrációját is.

³⁰ *Lenin Művei*. 31. köt. Szikra 1951. 142. old.

³¹ *E. Honecker: Die Jugend der DDR und die Aufgaben unserer Zeit*. Berlin 1972. 21. old.

Az NDK-nak több mint 25 000 tudósa dolgozik ezen folyamatban. Minden fejlesztésre irányuló erőfeszítésünk, például az energiagazdaságot illetően, meddő maradna a Szovjetunióval folytatott együttműködés és a többi szocialista ország segítsége nélkül.

Rostock közelében a szocialista gazdasági integráció, a Szovjetunióval és a testvéri szocialista országokkal való együttműködés már mindennapi jelenséggé vált. Itt szó szerint a szemünk előtt íródik együttműködésünk történetének új fejezte. A „Nord” atomerőmű építéséhez felhasználjuk a Szovjetuniónak a nukleáris energetika terén elért vívmányait, a szovjet tudósoknak, az elektromos erőművek műszaki személyzetének és építőinek legjobb tapasztalatait, a legújabb technikát – s mindez a barátság nagy objektumában fog megtestesülni.

Egyre növekszik az együttműködés jelentősége a termelés rekonstrukciójában, ésszerűsítésében és hatékonyabbá tételében. A penzai és a magdeburgi szerelvénygyárak, a mogilevi és a thurmi villanymotor-gyárak, az ufai, a szterlitamakai és a bitterfeldi, a plocki és a „Leuna” vegyipari kombinátok együttműködése politikai és gazdasági téren is gyümölcsöző. Zawiercie városában az NDK és a népi Lengyelország szerződése értelmében modern pamutfeldolgozó üzem épült, amely a „Freundschaft-Przyjazn” elnevezést kapta. Az NDK, Csehszlovákia és Lengyelország gépeivel felszerelt üzem már 1974-ben teljes kapacitással megkezdte a szovjet gyapot feldolgozását. A Lengyel Népköztársaság maga is részt vesz az NDK fontos létesítményeinek építésében, például az ilmenai porcelángyár, a weissenborni fótópapírgyár építésében stb.

Ez természetesen csak a kezdet, még hatalmas lehetőségek és tartalékok vannak, amelyek kihasználása nagyon fontos országaink munkásosztálya, népei számára. Az L. I.

Brezsnyev NDK-beli baráti látogatásáról kiadott közlemény a következőket mondja: „A sokoldalú politikai, gazdasági, tudományos és kulturális együttműködés, az aktív részvétel a szocialista országok széles körű kapcsolataiban, amelyek a szocialista gazdasági integráció komplex programjának realizálására irányulnak, megfelelnek mindkét ország és az egész szocialista közösség léteérdekeinek.

Mindkét fél hangsúlyozta törhetetlen elhatározását, hogy erősíti és mélyíti a Szovjetunió és az NDK közötti barátságot és egységet, és ebből a célból minden lehetséges módon ösztönzi a két ország népgazdaságának a szocialista munkamegosztás és a kooperáció bázisán nyugvó kölcsönös kapcsolatait, az együttműködés kialakítását a társadalmi, az állami, a gazdasági és kulturális élet minden területén... Az SZKP gazdag tapasztalatai a segítség kimeríthetetlen forrását kínálják az NDK-nak a fejlett szocialista társadalom felépítéséhez.”³²

A szocializmusban a munkásosztály aktivitásának, nemzetköziségének egyik fő vonása: kitartó harca a békéért. Az SZKP XXIV. kongresszusán elfogadott békeprogram, annak következetes megvalósítása a szocializmus természetének és a munkásosztály vezető szerepének világos kifejeződése. Ezt kénytelenek ellenfeleink is figyelembe venni. Pontosan a munkásosztály, mindenekelőtt a Szovjetunió munkásosztályának hatalmas ereje kényszeríti a legreakciósabb imperialista köröket a tárgyalóasztal mellé, hogy a békéről, a feszültség enyhítéséről és a leszerelésről tárgyaljanak. A kapitalista országok munkásosztálya egyre jobban megérti, hogy a szocializmus békét hoz, hogy az egész munkásmozgalom érdekeit és céljait szolgálja. Csupán a pekingi vezetők merészelnék nyíltan fellépni a munkásosztály béke-

³² Pravda, 1972. május 14.

politikája ellen és rágalmazni a Szovjetuniót és a szocialista országokat.

A világ munkássága mind világosabban felismeri: a szocialista országok számára a békéért folytatott harc nem valamiféle taktikai manőver, hanem ezen országok munkásosztályának stratégiai célja. A béke nemcsak a szocializmus fejlődése számára teremti meg a kedvező feltételeket, hanem a kapitalista országok munkásosztályának és marxista-leninista pártjainak harca számára is. Helytálló az a kijelentés, hogy a Szovjetunió és vele együtt mi mindnyájan, küzdve a békéért, forradalmi, internacionalista kötelességünket teljesítjük. Hiszen a különböző társadalmi berendezkedésű országok békés egymás mellett éléséért folytatott harc a szocialista forradalom lenini elméletének, s korunkban a forradalom megvalósításának is fontos alkotóeleme.

Minden szocialista országban a munkásosztály, forradalmi pártjával az élén, a dolgozók anyagi és kulturális színvonalának emelésével együtt kialakítja a társadalmi viszonyok szocialista jellegét is, s megteremti a humánus szocialista életforma alapjait. Ez egyike a munkásosztály legnagyobb történelmi vívmányainak és az egész emberiség javát szolgálja.

A kapitalista országokban az utóbbi időben aktívan vitatkoznak az „élet minőségének” kérdéséről. Ez a manipuláció egyik eszköze, célja, hogy elvonják a tömegeket a gazdasági és politikai jogaikért folytatott harctól. Ezért ezt a kérdést a kapitalizmus jövőjének kérdésével szoros kölcsönhatásban kell megvizsgálni. Sok ideológus, politológus és a konvergencia elméletének több hirdetője foglalkozik ezzel a problémával.

A hatvanas években a burzsoá és szociáldemokrata szociológusok és politikusok fáradhatatlanul dicsérték a „jó-

léti kapitalizmust” és az „osztály nélküli jóléti társadalmat” mint a szocializmus „alternatíváját”. A hetvenes években a kapitalizmus gyökeres ellentéteinek kiéleződése, az embereknek a kapitalista társadalommal szembeni elégedetlensége arra kényszeríti a szocialista internacionálé és a reformista szakszervezetek ismert vezetőit, a „demokratikus szocializmust” propagáló teoretikusokat, a monopol-tőke ideológusait, hogy törjék a fejüket azon, hogyan tudnák megmenteni a kapitalizmust, hogyan tudnák a kapitalista társadalom sivárságát vonzónak bemutatni.

„Van-e jövője a kapitalizmusnak? – kérdezi Robert Heilbronner, a konvergencia elmélet egyik amerikai teoretikusa, a Társadalomtudományok Új Iskolájának New York-i professzora. – Az, hogy nem sikerült tartósítani a »virágzó« kapitalizmus társadalmi harmóniáját, mindennél erősebb tényező volt abban, hogy a jövőbe vetett hitünk meginogjon.”³³

Néhány burzsoá szociológus abszurd receptekkel állt elő, és a malthusiánus elméletnek valamiféle fordított változatát hirdeti: a kapitalizmusban az emberek elégedetlenségéért való felelősséget a „kényszerítő” fogyasztást kiváltó termelésnövekedésre hárítja; néhányan közülük a kiutat a termelőerők és a termelés fejlődésének visszafogásában látják.

Itt nem szükséges arról beszélni, hogy az „élet minőségének” tényleges létrehozása a magántulajdon és a kizsákmányolás alapján lehetetlen. De vajon magának a kérdésnek a felvetése nem arról tanúskodik-e, hogy a megvalósult szocializmus hatása ma már annyira erős, hogy nem csupán gazdasági és politikai értelemben kihívás a kapita-

³³ Aufgabe Zukunft, Qualität des Lebens. Frankfurt am Main 1973. I. köt. 150–151. old.

lizmus számára, hanem – ami a legfontosabb – filozófiai értelemben is? Marx szavaival élve „ad hominem” jellegű kihívás, kihívás az emberrel, az ember erkölcsi arculatával, korunk nagy kérdéseihez való viszonyával, az életének minőségével kapcsolatos kérdések vonatkozásában. Ezért nekünk, marxista tudósoknak még jobban, még meggyőzőbben, mint ezelőtt kell feltárnunk a szocializmus, a szocialista életforma magasabbrendűségét. Csak a szocializmusban, amikor megszűnik az ember ember által történő kizsákmányolása, csak akkor képes az ember és az emberi munka kiteljesedni, akkor elégülhetnek ki teljesen az ember anyagi és szellemi szükségletei, csak a szocializmus nyújt lehetőséget arra, hogy az ember életének igazi értelme legyen.

A kapitalizmus és a szocializmus között világméretekben folyó harc, mindaz az új, ami a szocializmus építése közben születik, ösztönzőleg hat az emberek öntudatának fejlődésére. Szüntelenül gondolkodásra készíti őket. És nem csupán a filozófusok és a művészek között alakul ki vita az élet értelméről, az emberi boldogságról. A munkásokat is foglalkoztatja ez a kérdés, és mindenkinél jobban értik, hogy a személyes boldogság csak a szocialista társadalomban érhető el.

A munkásosztály, a szocialista társadalom alkotója szerepének kérdése az egész emberiség jövőjének kérdése is. Noha a burzsoá és a jobb- és baloldali opportunisták teoretikusok és politikusok a század kezdetétől fogva szenvedélyesen tagadják a munkásosztály vezető szerepét, és azt hirdetik, hogy vagy a dolgos vállalkozók, vagy az értelmiség, vagy mint Mao vallja, a „világfalu” a kapitalista társadalom megreformálásának legfőbb mozgó ereje, az élet, a múlt és a jelen arról tanúskodik, hogy a munkásosztály, beleértve a kapitalista országok munkásosztályát is, soha-

sem fogadta el ezeket a tételeket. Nyilvánvalóan ez az oka annak, hogy az utóbbi időben a szociáldemokrata irodalomban is egyre gyakrabban beszélnek arról, hogy a munkások („a bér munkából élők”) érdekei állnak a szociáldemokraták politikájának központjában. Ezt lehetett hallani például a nyugatnémet szociáldemokrata párt hannoveri kongresszusán elhangzott néhány felszólalásban is. Érdekes, hogy még Herbert Marcuse, az értelmiséget a társadalom legforradalmibb erőinek kikiáltott „új baloldal” ideológusa is, mintha arra törekedne, hogy fokozatosan elhatalmossá váljon a korábbi kijelentéseitől.

A „Hőskor befejeződött” című cikkében az „új baloldal” egyéni terrorakcióinak értelmetlenségéről beszél, és arra a következtetésre jut, hogy „a forradalmi erő azon tömegek és osztályok tulajdona, amelyek képesek arra, hogy az uralkodó rendszert megdöntsék és felépítsék a szocialista társadalmat”³⁴. Egyáltalán nincs szándékom Marcuset a marxisták közé sorolni, de idézett kijelentése jellemző az említett tendenciákra.

A jövő, a szociálreformisták állítása szerint, a szociáldemokratizmusé, a szociális demokráciáé. De mire tanít a történelem, miről tanúskodik az élet? 70 évvel ezelőtt ült össze az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt II. konferenciája, amelyen a munkáspárt programjában Marx és Engels óta először ismét helyet kapott a proletárdiktatúra eszméje mint a harc célja. Lenin következetes harcának köszönhetően kialakult az új típusú párt, a bolsevikok pártja, letették az új Kommunista Internacionálé alapkövét.

A II. Internacionáléhoz tartozó pártok figyelmen kívül akarták hagyni Lenin győzelmét, és arra törekedtek, hogy

³⁴ Konkret, 1973. május 10.

elhallgassák az OSZDMP II. kongresszusának eredményeit. A századunk hajnalán Lenin alapította bolsevik párt azonban a történelem és a mai kor fő tényezőjévé vált. A világ gyökeresen átalakult annak a politikai áramlatnak a hatására, melynek hordozója a Szovjetunió és szocialista országaink munkásosztálya.

A jövő kérdésére pedig adott a válasz. A jövő már elkezdődött, a jövő a szocializmusé, a munkásosztályé, a kommunista pártoké, amelyek a leninizmus alapján küzdenek az emberiség boldog jelenéért és jövőjéért.

FELADATUNK, HOGY TUDATOSAN ÉS SZERVEZETLEN VEZESSÜK A TÁRSADALMAT A SZOCIALIZMUS FELÉ

STEFAN VOICU

A ROMÁN KOMMUNISTA PÁRT KB TAGJA, A KB MELLETT MŰKÖDŐ
TÁRSADALOMPOLITIKAI TUDOMÁNYOK AKADEMIÁJÁNAK ALELNÖKE,
AZ „ERA SOCIALISTA” C. FOLYÓIRAT FŐSZERKESZTŐJE

I

A jelenlegi szocialista társadalomban hatalmas elméleti és politikai jelentősége van annak, hogy a munkásosztálynak és élcsapatának, a pártnak a szerepét tudományosan kidolgozzuk. Ez magától értetődő követelmény, mert az emberiség átmeneti korszakban van, a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet különböző szakaszaiban. A munkásosztálynak – a mai társadalmi fejlődés fő erejének – küldetése pedig éppen az, hogy tudatosan és szervezetten, a társadalmi fejlődés objektív törvényszerűségeivel összhangban vezesse a társadalmat a szocializmus felé. Minden osztály, a dolgozók minden kategóriája a kapitalista társadalmi-gazdasági rendszer megszüntetésére, a szocialista és kommunista társadalom felépítésére törekszik.

Ezért meggyőződésünk, hogy ezen nemzetközi elméleti konferencia jó alkalmat nyújt arra, hogy e nagy jelentőségű kérdésekben véleményt cseréljünk.

Mint ismeretes, a Román Kommunista Párt X. kongressz-

szusa, annak a társadalmi-történelmi helyzetének az elemzéséből kiindulva, hogy Románia fejlődő szocialista ország, a következő történelmi időszak központi feladatának a sokoldalúan fejlett szocialista társadalom létrehozását tekinti.

Amióta a munkásosztály és szövetségesei kézbe vették a politikai hatalmat, történelmi jelentőségű vívmányokat értünk el a szocialista társadalom építésében. Örökre megszüntettük a kizsákmányoló osztályokat és ezzel egyidejűleg az osztályok közötti gazdasági és politikai egyenlőtlenségeket. A dolgozók a termelési eszközök és a nemzeti vagyion gazdáivá váltak. Rövid idő alatt megteremtettük a szocialista tulajdonviszonyok két alapvető formáját, az állami és szövetkezeti tulajdonon nyugvó egységes, szocialista gazdaságot. Így a népgazdaság minden ágazatában minőségileg új termelési viszonyok jöttek létre, az elvtársi segítség és a szocialista együttműködés kapcsolatai. Mindemellett a feladatoknak még hatalmas tömege vár ránk, amíg megvalósítjuk a szocializmust és a kommunizmust.

A fejlett szocialista társadalom felépítése sokoldalú folyamat. Országunkban valószínűleg 4-5 ötéves tervidőszakra lesz szükség ahhoz, hogy a társadalom struktúrájában, a társadalmi viszonyokban, a szervezési és vezetési rendszerben, mindabban, ami az emberek öntudatával, etikai és politikai magatartásával, társadalmi életformájával összefügg, gyökeres változások menjenek végbe.

A fejlett szocialista társadalom felépítése Romániában a következő alapvető feladatok megoldásától függ: a termelőerők gyors ütemű növekedése a tudomány és a technika vívmányainak alapján; a szocialista termelési viszonyok és általában véve a szocialista társadalom tagjai közötti kapcsolatok állandó tökéletesítése; a dialektikus materializmuson nevelkedett magas fokú szocialista tudattal, mély társadalmi felelősségérzettel rendelkező új embertí-

pus kinevelése; a szocialista demokrácia fejlesztése és ki-
szélesítése. Abból kiindulva, hogy a szocializmus a mun-
kásosztály és az egész nép tudatos tevékenységének a gyü-
mölcse, nagy súlyt helyezünk a gazdasági és társadalmi
élet alapvető ereje, a munkásosztály szerepének állandó
erősítésére. Romániában a fejlett szocialista társadalom
megvalósításának alapvető feltétele a párt szerepének erő-
sítése, a társadalmat vezető politikai funkciójának hatéko-
nyabbá tétele.

„A szocializmus építésében szerzett tapasztalataink –
mondotta N. Ceausescu elvtárs 1971. július 9-én a pártak-
tíva munkaértekezletén – azt mutatják, hogy az új társa-
dalom létrehozása nem lehetséges a párt irányítása nél-
kül, a nélkül a vezető erő nélkül, amely a marxizmus–le-
ninizmus ragyogó ideológiájával, az emberi társadalom át-
alakításának forradalmi ideológiájával van felfegyverez-
ve.”

Szeretném röviden ismertetni azokat az alapvető társa-
dalmi-gazdasági jelenségeket, melyek napjainkban a román
társadalom struktúrájában végbemennek, hatásukat a mun-
kásosztály és kommunista pártja vezető szerepére.

A társadalmi osztálystruktúra fejlődése felvet néhány
új elméleti kérdést, s ezek nagy jelentőségűek a párt po-
litikájának a kidolgozásánál. Ilyen probléma a szocializ-
musban végbemenő társadalmi változások jellege és az a
követelmény, hogy ezeket a változásokat a társadalmi fej-
lődés objektív törvényeivel összhangban lehessen irányíta-
ni.

Jelenleg Románia társadalmi struktúráját baráti osztá-
lyok és csoportok alkotják: munkások, parasztok, értelmi-
ségiek és a dolgozók egyéb kategóriái. E struktúra fejlő-
désére mélyreható társadalmi következményekkel járó
rendkívül gyors és széles körű változások jellemzőek.

Az átalakulások a következő tényezők forradalmi hatására zajlanak le: a népgazdaság összes ágazatában a termelőerők intenzív fejlődése, a tudományos-technikai forradalom; a tudomány, az oktatás, a kultúra, az egészségvédelem gyors ütemű fejlődése; a társadalmi élet országos és helyi vezetésének állandó tökéletesítése.

A fő változás a munkásosztály, a társadalom vezető osztályának hatalmas számbeli és minőségi növekedése. Ami a parasztságot illeti: a mezőgazdaság szocialista átszervezése következtében egységes osztállyá vált, szocialista vonásai állandóan erősödnek, létszáma és részaránya viszont csökkent, ami megfelel a mai társadalmi fejlődés követelményeinek.

Gyökeres változások mentek végbe az értelmiség – ezen bonyolult társadalmi kategória – soraiban is: megváltozott társadalmi státusa és a társadalomban betöltött szerepe. Az aktív népesség soraiban relatív és abszolút értelemben is növekszik az értelmiség részaránya, és fokozódik a társadalomban betöltött szerepének jelentősége. Ez a fejlett szocialista társadalom objektív törvényszerűsége, amely a tudományos-technikai forradalom feltételei között lezajló társadalmi haladásnak, az új embertípus kialakításának a követelményében gyökerezik.

Ha megvizsgáljuk a román társadalom osztálystruktúrája fejlődésének irányvonalát, és feltárjuk a fejlett szocialista társadalom mai és perspektivikus építése során felmerülő összes új és fontos elemet, akkor nemcsak az osztályok és minden társadalmi kategória közös vonásait fedezhetjük fel, hanem megállapítható az osztályok közeledési és egymásbahatolási tendenciájának erősödése is. Ez a kizsákmányoló osztályok felszámolásával egyidejűleg megkezdődött társadalmi homogenezációnak abból az objektív és visszafordíthatatlan folyamatából fakad, ame-

lyet a munkásosztályban, a parasztságban, az értelmiségben, ezen osztályok helyzetében, társadalmi arculatában és szerepében végbemenő gyökeres változások még jobban elmélyítenek és kiszélesítenek.

Érthető, hogy sok ország marxistái nagy érdeklődéssel tanulmányozzák ezt a történelmi folyamatot, feltárják jelentőségét és társadalmi következményeit. E folyamatban kezdenek eltűnni a fizikai és a szellemi munka, a város és a falu közötti lényeges különbségek, megtesszük az első lépéseket az osztályok megszüntetésére.

Természetesen itt hosszan tartó folyamatról van szó, s ez még csak most kezdődött. E folyamat méreteinek és ütemének túlértékelése hiba lenne, és olyan elméleti és gyakorlati következtetésekhez vezetne, melyek nincsenek összhangban a valósággal. Az világos, hogy a mai szocialista társadalomban a társadalmi rétegeknek még vannak saját (nem antagonisztikus) érdekeik, amelyeket figyelembe kell venni. Ha nem így teszünk, akkor nagy károkat okozhatunk. N. Ceausescu elvtárs, az RKP KB 1971. november 3-5-ig tartó plénumán megjegyezte, hogy „országunk konkrét helyzetéből kell kiindulnunk. Az élet nemegyszer bebizonyította, hogy a szocializmus körülményei között léteznek és erősödnek is bizonyos ellentétek, és ha időben nem tárjuk fel és nem értjük meg őket, nem teszünk intézkedéseket megszüntetésükre, akkor ezek az ellentétek antagonisztikusakká válhatnak, sőt összeütközésekhez vezethetnek”.

A szocialista országok osztálystruktúrájában végbemenő jelenségeket egyes antimarxista ideológusok a valóságtól teljesen elszakadva magyarázzák. Így abból a tényből kiindulva, hogy a termelési eszközök társadalmi tulajdonban vannak, nem marxista szociológusok azt állítják, hogy az osztályok meghatározásának marxista kritériumai fölött el-

járt az idő, a tulajdonviszonyok kérdésének már nincs akkora jelentősége, amekkorát a marxizmus klasszikusai tulajdonítottak neki. A szocialista tulajdon két formájára támaszkodó két alapvető osztály, a munkásosztály és a szövetkezeti parasztság létezése az új társadalmi rendben világosan mutatja, hogy a marxista-leninista kritériumok teljes mértékben érvényesek a szocializmus építésének jelenlegi szakaszában is. Természetesen ezeket a kritériumokat a történelmi tapasztalatok alapján gazdagítani és konkretizálni kell. A szocialista társadalom struktúrájának elemzése nem korlátozódhat a statisztikai adatokra és a társadalmi rétegződés statikus megközelítésére, mert ez a burzsoá szociológia módszere, és semmi köze sincs az osztályok perspektivikus, történelmi fejlődéséhez. Ahhoz, hogy az e téren szerzett ismereteinket elmélyíthessük, fel kell tárni az osztályokon belül még meglevő különbségeket, s azon folyamatokat, amelyek a társadalom homogeneitásához vezetnek, különös tekintettel azokra a távlatokra, amelyek az emberiség történetében először tárultak fel és a szocializmust jellemzik.

II

Románia osztálystruktúrájában az elmúlt években végbe ment alapvető változások, a társadalom munkásbázisának nagymértékű megerősödése a párt politikájának hatalmas sikere. A munkásosztály gyors gyarapodása a szocialista iparosításnak és a népgazdaság gyors ütemű fejlődésének köszönhető.

1950-ben az összes foglalkoztatottnak 12 százaléka az iparban, 74,1 százaléka a mezőgazdaságban dolgozott. 1971 végére az iparban dolgozó munkások aránya 27,4 szá-

zálékra növekedett, miközben a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma 47 százalékra csökkent. Az anyagi termelés szférájában a munkásosztály, a dolgozók többi kategóriájával együtt, az aktív lakosság többségét alkotja.

Az ország lakosságának több mint egynegyede alkalmazott. A munkásosztály létszáma az 1950. évi 1 222 900 főről 1971-re 4 080 900 főre növekedett. Az 1950-től 1970-ig terjedő időszakban a munkásosztály létszáma éves átlagban mintegy 150 000 fővel gyarapodott. 1971-ben a népgazdaságban több mint háromszor annyi munkás dolgozott, mint 1950-ben és 4-5-ször több mint 1938-ban. A munkások számának növekedési üteme gyorsabb volt, mint a munkásoké és az alkalmazottaké együttesen. Ez igen jelentős mozzanat a munkásosztály vezető szerepének és az államhatalom munkásbázisának megerősödése szempontjából.

Az ország kereső lakosságának jelenleg több mint 42 százaléka munkás, szemben az 1948. évi 15 százalékkal. De a munkások tényleges részaránya még ennél is kedvezőbb, mivel ezen adatoknál nem vettük figyelembe az olyan kategóriákat, mint a mesterek, a technikusok egy része, és a termelőüzemek egyéb dolgozói.

A fejlett szocializmus építése folyamán munkásosztályunkban új mennyiségi és minőségi változások mennek végbe. Egyes számítások szerint 1975-ben az összes keresőknek körülbelül a fele munkás lesz, s a további években számuk állandóan növekedni fog, úgyhogy 1990-ben a foglalkoztatottnak már kétharmada fog a munkássághoz tartozni.

Társadalmi és politikai szempontból nagyon fontos megvizsgálni, hogy melyek a munkásosztály növekedésének a forrásai.

Természetesen a munkásosztály a munkáscsaládokból származó ifjabb nemzedékkel is gyarapodik. De ez a gyara-

podás főként más osztályokból és kategóriákból, elsősorban a parasztságból származik (évente mintegy 100 000 paraszt olvad be a munkásosztály soraiba); kisebb mértékben növelik a munkásosztály számát a kisiparosok és az ún. szabad foglalkozásúak.

A parasztság, a kisiparosok és az egyéb rétegek egy részének beolvadása a munkásosztályba nagy jelentőségű társadalmunk szociális és osztálystruktúrájának átalakítása szempontjából. Ez a pozitív társadalmi jelenség azonban bizonyos növekedési nehézségeket és ellentmondásokat (nem antagonisztikusakat) is okoz.

A különféle kategóriák egybeolvadása nem csupán gazdasági, hanem elsősorban társadalmi és politikai jellegű kérdéseket is felvet. A nem munkásszármazású dolgozók magukkal hozzák annak a közegnek a gondolkodási és magatartási normáit, amelyben azelőtt éltek. A pártszervezeteknek ezért helyesen és értő módon kell végezniük a politikai és ideológiai munkát. Ezt elősegíti az is, hogy a régi munkásnemzedék nagy forradalmi hagyományokkal rendelkező magja asszimilálja és szocialista szellemben neveli a nem munkásszármazású új dolgozókat.

Mivel a munkásosztály határai fokozatosan kiterjednek, az utóbbi években a tudományos irodalomban olyan törekvésekkel találkozhatunk, hogy megszabják ezeket a határokat, a munkásosztály és más osztályok egybeolvadásának feltételeit. Sőt néhány burzsoá ideológus olyannyira elszakad a valóságtól, hogy a munkásosztály eltűnésének folyamatáról beszél.

A munkásosztály – belső struktúrája szempontjából – egyidejűleg *egynemű és differenciált osztály*. A munka jellege, a szakmai képzettség színvonala, a jövedelem szintje, az életmód, a társadalmi törekvések stb. szerint is egymástól különböző csoportok alkotják. Mindez bonyolult

struktúrát hoz létre. De a különböző kategóriák közötti különbségek csak másodlagosak a munkásosztályt meghatározó olyan *alapkritériumokhoz* képest, mint például az osztálynak a társadalmi termelés rendszerében elfoglalt *helye és pozíciója*; *viszonya* a termelőeszközökhöz; a munka társadalmi megszervezésében betöltött *szerepe*; a nemzeti jövedelem elosztásában való *részvételi mód*.

Ezen marxista-leninista kritériumokból kiindulva megjegyezzük, hogy a tudományos-technikai forradalom feltételei között a tudománynak közvetlen termelőerővé válása következtében a szocialista Romániában, mint a többi szocialista országban is, jelentős változások mentek végbe a munkásosztály és a dolgozók egyéb kategóriáinak belső struktúrájában is.

Ezek a változások indokolttá teszik, hogy felülvizsgáljuk a „munkás” fogalmának klasszikus értelmezését.

Véleményünk szerint a munkásosztály kategóriájába beletartozik a termeléssel közvetlen kapcsolatban levő műszaki értelmiség egy része is, az, amelyik társadalmi helyzetét tekintve egyre inkább összeolvad az ipari munkássággal. Az anyagi termelés szférájában dolgozó nem minden értelmiségi tartozik azonban a munkásosztályhoz. Nem lehet figyelmen kívül hagyni azokat a lényeges különbségeket, amelyek a munkásosztály és az értelmiség között általában megvannak és még hosszú időn át meg is maradnak. Mégsem lehet a munkásosztály értelmezését leszűkíteni a fizikai dolgozók körére, mert ez azt jelentené, hogy lebecsüljük az elmúlt évtizedben végbement átalakulásokat, azt, hogy megnövekedett a munkások általános kulturális és műveltségi színvonala, műszaki képzettsége. A modern ipari ágazatokban sok munkatípusban a fizikai munka egyre inkább összekapcsolódik a szellemi munka elemeivel.

Említést kell tenni azokról a jelenségekről is, amelyeknek távlati jelentőségük van. A mezőgazdaságban gyorsan növekszik azon szövetkezeti parasztok száma, akik valamiféle ipari munkakörben dolgoznak, például a gépek mellett, építkezéseken stb. Közülük is sokan könnyen léphetnek a „munkás” kategóriába.

Társadalmunk fejlődése során tehát a munkásosztály összetétele sokoldalúbbá válik, ami a fizikai és a szellemi munka, a mezőgazdasági és az ipari termelés közötti lényeges különbségek megszűnésének komplex történelmi folyamatában megy végre. A munkásosztály, mint élő társadalmi-gazdasági valóság, a szocializmus és a tudományos-technikai forradalom hatására mély változásokon megy át. Mivel azonban ezek a folyamatok bonyolultak és hosszan tartóak, jelenleg még nehezen lehetne körülhatárolni őket. Azt viszont kategorikusan állíthatjuk, hogy egyes ideológusok koncepciója, miszerint a tudományos-technikai forradalom hatására a munkásosztály eltűnik, s a társadalmi haladás alapvető erejének helyét az értelmiség vagy egyéb társadalmi kategóriák foglalják el, nem helytálló, a mai társadalmi jelenségek gondos elemzése nem ezt igazolja.

A munkásosztályon belül, körülötte, valamint a parasztsággal, a műszaki és a tudományos értelmiséggel fenntartott közvetlen és közvetett kapcsolatai komplexumában a fizikai és a szellemi munka, a mezőgazdasági és az ipari munka közötti alapvető különbségek eltűnésének történelmi folyamata zajlik.

Az osztályok közeledésének ez a folyamata, amelyet a kibővített újratermelés és a szocialista termelési viszonyok belső mechanizmusa váltott ki, dialektikus folyamat. Itt nem társadalmi egysíkúságról van szó, hanem egyes minőségi elemek fokozatos felhalmozódásáról, ami – alap-

vető vonásaik és egymás közti kapcsolataik tekintetében – fokozatosan egyre közelebb viszi egymáshoz a dolgozókat.

A mai társadalom középpontjában az egész világon a munkásosztály áll; a többi társadalmi osztály és kategória mozgalmi pedig felé irányulnak. Ez a helyzet növeli a munkásosztály számszerű és minőségi súlyát a tudományos és műszaki, a társadalmi és politikai életben.

A szocialista Romániában a munkásosztály a szó legteljesebb értelmében betölti a társadalmi vezető erő funkcióját. Az országunkban és a többi szocialista országban uralkodó tényleges helyzet megcáfolja a burzsoá irodalom és szociológia széles körben terjesztett téziseit, amelyek hirdetői, mint B. D. Wolfe amerikai ideológus, azt állítják, hogy „ez az évszázad nem igazolta Marx várakozásait”. Erre a következtetésre jutva, Wolfe „A marxizmus, a százéves politikai tanítás” című munkájában kénytelen elismerni, hogy a fejlett kapitalista országokban bár „a munkás soha nem vállalta a Marx által rábízott küldetést”, mégis az utóbbi évtizedek során „hatalmas politikai befolyásra tett szert, gazdasági sikereket ért el, és tökéletesedett a társadalombiztosítás is”. A továbbiakban azzal folytatja, hogy a munkások jogaikért harcolva „mindig bátorságról, ügyességről, szolidaritásról és állhatatosságról tettek tanúbizonyságot”. Szeretném felhívni a figyelmet B. D. Wolfe még egy kényszerű beismerésére. Azt írja, hogy a strukturális gazdasági és politikai reformokért folytatott harcban a munkások „visszaautasítva, hogy legyőzték volna őket, ügyük mellett tudták felsorakoztatni a társadalom túlnyomó többségét”. B. D. Wolfe ezen megállapításai, minden bizonnyal akarata ellenére, éppen azt a tételt bizonyítják, amelyet tagadni igyekeznek, azt nevezetesen, hogy a kor objektív törvényeiből eredően, ösztönösen vagy tudatosan a munkásosztály köré tömörülnek, a mun-

kásosztály harca mellé állnak a társadalom összes haladó erői.

Bátran állíthatjuk, hogy országunk szocialista fejlődésében a munkásosztálynak a társadalomban betöltött vezető szerepét meghatározó objektív tényezők mind fokozottabban érvényesülnek.

A fejlett szocialista társadalom megteremtése a kommunizmusba való átmenet útján – jegyzi meg N. Ceausescu elvtárs –, a fizikai és a szellemi munka közeledési folyamatának meggyorsulása szocialista társadalmunk nagyobb fokú szervezettségéhez, a különféle társadalmi kategóriák közeledéséhez, a tudomány és a technika élenjáró vívmányaival felfegyverzett, magas fokú szocialista öntudattal rendelkező új típusú munkásember kialakulásához vezet. Ezzel együtt még inkább növekszik a munkásosztály vezető szerepe. S az új munkásosztályban fokozatosan egyesülnek, mondhatnám beleolvadnak abba a többi társadalmi kategóriák is.

Természetesen az ilyen jellegű átalakulás a termelőerők hosszas fejlődésének, a társadalmi viszonyok tökéletesedésének, a tudomány és a kultúra haladásának, a dolgozók szocialista öntudata növekedésének eredményeképpen megy végbe.

III

Az átmenetben, amely a kapitalizmusból a szocializmusba vezet, az egyik legfontosabb elméleti és gyakorlati kérdés a kommunista párt vezető szerepe a szocialista forradalomban és a szocialista építésben.

Törvényszerű, hogy az új társadalom felépítésében szükség van a munkásosztály élenjáró pártjára mint vezető erő-

re, mivel a szocializmus a társadalmi fejlődés objektív törvényei működésének nem spontán, mechanikus eredménye, hanem a társadalmi fejlődés követelményeit felismerő dolgozó tömegek tudatos tevékenységének a gyümölcse.

A párt vezető szerepe megvalósításának formái és módszerei az egyes országok osztályviszonyaitól, az adott körülményektől függenek, s – összhangban a nemzeti és politikai sajátosságokkal – a munkásosztály pártja, a társadalom szocialista átalakításában érdekelt egyéb pártok, politikai csoportosulások és erők határozzák meg őket.

Ahhoz, hogy Romániában a szocialista és a kommunista társadalom felépüljön, arra van szükség, hogy a kommunista párt átfogóan és hatékonyan töltsen be a társadalom vezető erejének a szerepét. Az RKP vezető szerepe egyenesen következik Románia történelmi fejlődéséből, mert a burzsoázia legyőzésében, a szocializmushoz vezető átmenetben a kommunista párt volt a döntő tényező.

A jelenlegi fejlődési szakaszban a párt fő feladata, hogy kidolgozza társadalmi fejlődésünk stratégiáját, a céljai elérését biztosító politikai, gazdasági, társadalmi, szervezeti és ideológiai intézkedéseket tegyen, megteremtse a fejlett szocialista társadalmat.

A szocialista építés egységes egészet alkot, amelynek egyes részei szoros kapcsolatban állnak egymással és feltételezik egymást. Országunkban a párt vezető szerepe átfogó jellegű, és a társadalmi élet minden területére kihat. Ebből következik, hogy a társadalom pártvezetése nem korlátozódhat a tömegekre gyakorolt ideológiai hatásra; véleményünk szerint a politikai és a szervező munka aktivitásának bármilyen csökkenése a szocialista fejlődésre kedvezőtlen következményekkel járó spontán fejlődésnek enged utat.

Egyszersmind állandóan hangsúlyozni kell, hogy a párt

vezető szerepe a társadalomban nem valósulhat meg adminisztratív módszerekkel. Az RKP KB 1972. szeptember 7–8-án megtartott munkaértekezletén N. Ceausescu elvtárs hangsúlyozta: „Ideje már, hogy szakítsunk azzal a fel fogással: mindent megtehetünk, amit csak akarunk, mert mi vagyunk a vezető erő, mindenki másnak pedig teljesítenie kell, amit előírunk.” A párt társadalmat vezető szerepe csak az alkotó marxista–leninista ideológia és politika szellemében, a munkásosztállyal, a parasztsággal, az értelmiséggel és az összes dolgozóval szoros kapcsolatban valósulhat meg.

Arra törekszünk, hogy konkretizáljuk azokat a módszereket, amelyek segítségével pártunk biztosítani tudja a gazdasági, társadalmi és szellemi folyamatok egységes vezetését, hogy kialakítsuk a jövőendő társadalom modelljét, és az egész nép erőfeszítéseit a fejlett szocialista társadalom megteremtésére irányítsuk. Rendkívül fontos, hogy gondosan elemezzük azokat az ellentmondásokat, amelyek a nép anyagi és szellemi életében lezajló, mélyen forradalmi átalakulások korszakában elkerülhetetlenek, s olyan döntéseket hozunk, amelyek elősegítik ezen ellentmondások leküzdését vagy elkerülését, s nem engedik meg, hogy azok antagonisztikusakká váljanak; az új megerősítésének szolgálatába kell állítani őket.

Az, hogy a párt hogyan vezeti és mozgósítja a tömegeket, a demokratikus intézmények működésétől függ. Amiképpen a szocializmus elválaszthatatlan a demokráciától, olyképpen nem választható el egymástól – mint ugyanazon társadalmi folyamatnak az elemei – a szocialista demokrácia elmélyítése és a párt vezető szerepének a megvalósítása sem.

Az utóbbi években intézkedéseket tettünk társadalmi életünk demokratizmusának kiszélesítésére, új szervezeti

formákat vezettünk be, hogy a tömegeket aktívabban és közvetlenebbül vonjuk be a társadalom vezetésébe. Így megnöveltük a helyi párt- és állami szervek, üzemek és intézmények, valamint a társadalmi szervezetek hatáskörét és autonómiáját. A vezető párt- és állami szervek közelebb kerültek a határozatok végrehajtásához. Tovább fejlesztettük a kollektív vezetés elvét (a különféle gazdasági szervek mellett a dolgozók széles hatáskörű bizottságait és tanácsait hoztuk létre). A modern társadalmi struktúra, valamint azon követelmény, hogy a munkásosztályt megerősíti kettős minőségében – mint a termelési eszközök tulajdonosát és mint termelőt – azt az igényt támasztották, hogy felülvizsgáljuk a szakszervezetek szerepét és megszüntessük azt a helytelen szemléletet, hogy a szakszervezetek csupán „hajtósíjak”. A szakszervezeteknek kötelességük, hogy a munkástömegekkel megtanácskozzák a gazdasági és társadalmi fejlődésünkkel kapcsolatos kérdéseket.

A társadalmi élet vezetésének magasabb színvonala megköveteli a párt-, az állami és a társadalmi szervek tevékenységének bizonyos összekapcsolását. Ez kifejezést nyer abban, hogy néhány pártkádert állami funkciót is betölt; kettős – párt és állami – jellegű szerveket hoztunk létre, kádercseréket hajtunk végre (a pártmunkások meghatározott idő elteltével állami területre mennek át – és fordítva). Ide tartozik még néhány közös párt- és állami intézkedés is, például a társadalmi és tömegszervezetek képviselte az állami szervezetben, egészen a legmagasabb szintig bezárólag. A tapasztalat azt mutatja, hogy ezek az intézkedések megnövelték a párt- és az állami szervek vezetőinek munkájában is az operativitást és a felelősségérzetet, jobb szervezeti feltételeket teremtettek az egységes

irányításra, a társadalmi és a gazdasági élet konkrét kérdéseinek megoldására.

Ez a gyakorlat azonban nem jelenti az állami és a párt-szervek összeolvadását, vagy munkájuk formájának és módszereinek azonosságát. Itt a párt és az állami funkciók egymásbahatolásának dialektikájáról van szó.

Az előbb elmondottakból következik, hogy a munkásosztály pártja társadalmi rendszerünk életének központja, az a mag, amely köré a román társadalom tömörül.

A párt, az osztály és a tömegek közötti kapcsolat, a párt összetétele, konkrét befolyása társadalmunk életének minden területére, nemcsak a párt mélyen demokratikus jellegét szemlélteti, hanem szocialista rendszerünk demokratizmusát is.

1972. december 31-én az RKP-nak 2 281 372 tagja volt, a kereső lakosságnak mintegy 22 százaléka. Több mint 1 millió párttag munkás, több mint fél millió paraszt, a többiek pedig értelmiségiek és hivatalnokok. Párttagságunk több mint 70 százaléka közvetlenül az anyagi termelésben dolgozik, a városi és községi pártbizottságok tagjainak 42 százaléka munkás, mester és más közvetlenül a termelésben foglalkoztatott káder; a járási, községi és városi pártbizottságok titkárainak 85 százaléka, eredeti foglalkozását tekintve, munkás. Ez pártunk osztályjellegéről tanúskodik, és arról is, hogy a kommunisták ott vannak a társadalom minden láncszemében. Az, hogy az RKP állandóan gondoskodik a belső pártdemokrácia fejlesztéséről, megnöveli a párt szerepét mint a demokrácia állhatatos harcosát az egész társadalom életében. Ez kifejeződik többek között a pártvezetés és a párttagság, a párt és az osztály, a párt és a nép között folytatott állandó dialógusban és a közös cselekedetekben.

A kommunista párt és a szocialista állam, a munkásosz-

tály és a dolgozó tömegek közti ilyen kapcsolatokból egyes burzsoá ideológusok azt a következtetést vonják le, hogy a párt vezető szerepének növekedése a szocialista államban állítólag gátolja a demokrácia fejlődését. Ez a nyugaton széles körben elterjedt állítás meghamisítja a szocialista állam társadalmi-politikai viszonyainak értelmét és tartalmát. Csupán néhány momentumot ragadunk ki Románia életéből, melyek azt bizonyítják, hogy a párt vezető szerepének erősödése és a szocialista demokrácia fejlődése nem összeegyeztethetetlen egymással. Az utóbbi években vezetési alapelveként szögeztük le, hogy a párt- és állami szervek minden szinten kötelesek vitára bocsátani a fő társadalmi kérdésekre vonatkozó alapvető határozattervezeteket; a pártmunkások és az állami alkalmazottak a legmagasabb szintű vezetőktől kezdve állandóan a nép között vannak; minden párt- és állami szerv és káder (felülről lefelé) arra ösztönzi a dolgozókat, hogy éljenek a bírálat eszközével. A kommunista párt mélyen behatol a társadalmi tevékenység legbensőbb szféráiba is. Szervesen beépül az egész nép életébe, ez ad erőt számára, hogy mozgósítsa a tömegeket, hogy hatást gyakoroljon rájuk, ez teszi képessé a pártot történelmi küldetésének teljesítésére.

A szocializmus építésének tapasztalatai országunkban ismételten alátámasztják Marx, Engels és Lenin tanításait a munkásosztály történelmi küldetéséről, a kommunista párt vezető szerepéről a forradalom megvalósításában, a szocialista és a kommunista társadalom létrehozásában. A marxizmus-leninizmus alaptételeit megvalósítva, alkotó módon alkalmazva a szocializmus felépítésére, az RKP a többi kommunista és munkáspárttal együtt hozzájárul a marxizmus-leninizmus elméleti és gyakorlati tárházának gazdagodásához, a szocializmus erejének és befolyásának erősítéséhez az egész világon.

A PÁRT VEZETŐ SZEREPÉNEK NÉHÁNY KÉRDÉSÉRŐL

JAKAB SÁNDOR

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT

KB TAGJA, A KB OSZTÁLYVEZETŐJE

A munkásosztály alapvető érdekeinek érvényesülését és távlati céljainak elérését a párt politikája biztosítja. Az MSZMP – az ellenforradalom tanulságait levonva – mindig nagy gondot fordított a munkásosztállyal való kapcsolatának erősítésére, fejlesztésére. Ezt tanúsítják a pár X. kongresszusának határozatai és a KB-nak ezek következetes megvalósítását célzó 1972 novemberi állásfoglalása is.

Pártunk, történelmi tapasztalatai alapján, megtanulta, hogy a szocializmus sikeres építésének alapvető feltétele a párt és a munkásosztály szilárd kapcsolata. Ez politikánk sarkalatos állandó eleme, amelyet nem változtattak meg a munkásosztály struktúrájában az elmúlt évtizedekben végbement változások, még kevésbé az ezekről folytatott viták. Sőt, e változások még inkább abba az irányba hatnak, hogy a szocialista építés jelenlegi szakaszában, a fejlettebb társadalmi és technikai körülmények között, a proletárdiktatúra mechanizmusának továbbfejlesztésével erősítsük a munkásosztály vezető szerepét, a párt és az osztály összeforrottságát.

A munkásosztály fejlődésére, mai helyzetére vonatkozó vizsgálatok többsége a munkásosztályban végbement változásokra teszi a hangsúlyt, az objektív tendenciák elemzését tekinti feladatának. Ez rendjén is van, hiszen a termelőerők rohamos fejlődése, a tudományos-technikai haladás, s ennek a társadalmi struktúrára gyakorolt hatása világjelenség. A szocialista országokban a társadalom szerkezetében végbemenő alapvető változásokat azonban a szocialista forradalom, a tulajdonviszonyok gyökeres átalakítása eredményezte. Hazánkban is megszűnt a magántulajdon, erősödik a szocialista tulajdon. Gazdasági fejlődésünk extenzív időszaka lezárult és kibontakozik intenzív szakasza. Előtérbe kerül az ipar, a közlekedés, a mezőgazdaság műszaki fejlesztése; új, dinamikusan fejlődő iparágak létesülnek, emelkedik a munkásság szakmai színvonala, bővülnek a szolgáltató és egyéb ágazatok. Mindez átalakítja a szakmai rétegződést, közelebb viszi egymáshoz a fizikai és szellemi dolgozókat, növeli a harmadik szektorban foglalkoztatottak arányát, meghonosítja a mezőgazdaságban az ipari jellegű munkát stb. A fejlődésnek ezeket az új jelenségeit reálisan számba kell venni. A párt vezető szervei csak e tendenciák ismeretében készíthetnek perspektivikus tervet, s cselekedhetnek biztonságosan, tudományos megalapozottsággal.

Gyakran tapasztalható azonban, hogy a változásokra figyelve nem tartjuk számon kellőképpen a munkásosztály állandó vonásait, amelyek pedig minden változás mellett, vagy éppen azok következtében mindenkor jellemzik.

Melyek tehát a munkásosztály legfontosabb jellemzői a szocializmus építésének jelenlegi viszonyai között?

A munkások nagy többsége ma is a társadalmi termelés legelőrehaladottabb ágában, ipari nagyüzemekben dolgozik. Ezért a munkásosztály tevékenységének alapvető jelen-

tősege van az egész társadalom fejlődésében. Ma is ez az osztály a legdöntőbb társadalmi erő. Politikai szempontból elsősorban érdekelt a munkáshatalom védelmében és erősítésében. Társadalmi helyzete, szervezettsége, fegyelme, koncentrálttsága következtében a legfőbb politikai erő a szocialista rendszer külső és belső ellenségei elleni harcban, s a rendszer továbbfejlesztésében is. Az a körülmény, hogy a munkásosztály léte, munkája az össznépi tulajdonhoz kapcsolódik, a legérdekeltetbé teszi a szocializmus elveinek – többek között a munka szerinti elosztás szocialista elvének – következetes érvényesítésében, a nem munkán alapuló jövedelmek keletkezésének megakadályozásában. Ennélfogva a szocializmus eszméinek és erkölcsi normáinak, a kollektivismusnak elsősorban a munkásosztály a hordozója. A kispolgári eszmék és erkölcsi felfogások maradványai a munkásosztály közegében találnak legkevésbé talajra, mert mindenekelőtt ez az osztály az, amely a párt fő támasza, elveinek, politikájának követője.

Összegezve úgy mondhatnánk, hogy a szocializmus jelenlegi körülményei között is létezik és érvényesül a munkásosztály forradalmisága, képessége a társadalom gyökeres átalakítására. Pártunk világosan látja, hogy ez a forradalmiság, mint a munkásosztály lényegét kifejező tulajdonság, nem szubjektív óhaj, hanem sajátos, a munkásosztályra korunkban is jellemző történelemalkotó képesség. Ez megmutatkozik a szocialista építés egész gyakorlatában.

Az utóbbi években gyakran vitatkoznak arról is: hol húzódnak meg a munkásosztály határai, milyen új társadalmi csoportok kapcsolódnak a munkásosztályhoz. De jelentőségénél kisebb súlyt kap a legfontosabb politikai kérdés, az, hogy a munkásosztály melyik része képezi az osztály gerincét, mely rétegének létfeltételei, öntudata és politikai aktivitása tükrözi legteljesebben a munkásosztály egészének

valóságos érdekeit, tehát vezető szerepének érvényesítése érdekében mely részeire kell elsősorban orientálódni.

A munkásosztály vezető szerepének érvényesítése osztályérdekeinek – egyszersmind az osztársadalmi érdekeknek – megvalósítását jelenti. Ez pedig a szocializmus építésében a társadalmi fejlődés fő irányába való haladással egyenlő. Ebben mind a társadalom egésze, mind az egyes osztályok, rétegek egyaránt érdekeltek, de érdekeltségük foka és közvetlensége az osztályon belül nem egyforma. A szocialista építés konkrét követelményei – kapcsolódva Werblan elvtárs egyik fő mondanivalójához – a nagyüzemi munkásság létfeltételeivel állnak a legszorosabb kapcsolatban. Az ő számukra a leginkább magától értetődő, hogy saját érdekeikről van szó, s ezen érdekeiket a párt politikája fejezi ki a leghívebben. Éppen ezért van szükség arra, hogy a nagyüzemi munkássággal megkülönböztetett módon foglalkozzunk. A nagyüzemi munkásság közvetlenül érdekelt például a szocialista gazdaság fejlődésének olyan törvényszerűségében, mint a technikai haladást leginkább elősegítő nemzetközi kooperáció, specializáció – egyszóval a szocialista gazdasági integráció. Az integráció előmozdítja, hogy a nagyüzemek hosszú távra tisztázzák a termelés szerkezetét, hogy helyesen használhassák fel és fejleszthessék a rendelkezésükre álló termelő kapacitást. Az integrációval érhető el, hogy a rendelkezésükre álló munkaerőt a szakmai struktúrának és a szakképzettségnek megfelelő színvonalon hasznosíthassák, hogy fokozott mértékben aknázhassák ki a modern nagyipari termelés lehetőségeit. A nagyüzemek munkásainak tehát közvetlen érdeke a szocialista nemzetközi munkamegosztás fejlesztése. Az üzem termelőképességének gyarapodása biztosítja élet-színvonaluk rendszeres emelkedését, alkotóképességük kiteljesedését.

Politikai gyakorlatunk az elmúlt években újból megerősítette azt a régen tudott tényt, hogy a párt politikájának és egész tevékenységének legfontosabb társadalmi bázisa a munkásosztályon belül is a nagyüzemi munkásság. Ha csak az ország 50 nagyvállalatát tekintjük, itt dolgozik az iparban foglalkoztatottak 43%-a, innen származik az ipari termelés mintegy 55%-a, az ipari export csaknem kétharmada. Ezért is veti fel pártunk napjainkban, hogy a munkásosztály, mindenekelőtt a szocialista nagyiparban dolgozó nagyüzemi munkásság megfelelő szerepet kapjon államunk irányításában, minden kérdésben, az ország és munkahelye ügyeiben is súllyal hallassa szavát, s anyagi értelemben is legyen élvezője az ország gyarapodásának.

Az osztályon belül a nagyüzemi munkások szocialista tudatosságban, politikai aktivitásban, közéleti érdeklődésben és a fejlődést segítő kritikai szellemben is általában az élen járnak. Fontos ezt hangsúlyozni, mert társadalmunkban a munkásosztály az elmúlt 15–20 évben számbelileg rendkívül megnövekedett, és a mai munkásosztálynak több mint a fele ebben az időszakban más osztályokból, más rétegekből került az osztály soraiba. Ezeknek a munkásoknak bizonyos időre van szükségük, hogy asszimilálódjanak – és ebben jelentős előrehaladás van – a munkásosztály törzséhez, öntudatos magvához, és világosan felismerjék azokat az osztályérdekeket, amelyek új osztályhelyzetükből következnek.

Mindezek alapján a párt, amikor az egész osztály és a társadalom érdekében megfogalmazza a szocialista építés célkitűzéseit, elsősorban a legöntudatosabb rétegre, a munkásosztály politikailag legaktívabb részére támaszkodik. A munkásosztály vezető szerepének valóságos érvényesítése nem utolsósorban azt jelenti, hogy az osztály

többi rétegét is erre a színvonalra, a tudatosságnak erre a fokára emeljük.

Ami a párt és a munkásosztály kapcsolatát illeti, a párt vezető politikai szervei abban látják feladatukat, hogy biztosítsák a proletariátus történelmi céljainak elérését, hosszabb és rövidebb távú érdekeinek a megvalósulását. A párt és az osztály kapcsolatainak erősítésében szerzett fontos tapasztalatunk: állandó, soha el nem hanyagolható feladatunk, hogy a választott testületekben, a különféle szervek munkájának irányításában elősegítsük a munkások részvételét, a fizikai munkások funkcióba kerülését. Az olyan felfogások és törekvések, amelyek a választott testületekben visszaszorítják a munkásokat azzal a megokolással, hogy azok nem rendelkeznek a szükséges szakismeretekkel és áttekintéssel, politikailag veszélyesek, szocialistaellenesek. A fizikai munkásoknak a társadalmi struktúrában elfoglalt helyéből, létfeltételeiből fakadó látásmódja, törekvése, magatartása és közvetlen ellenőrző szerepe nélkülözhetetlen a vezetés szocialista jellegének biztosítása, a döntések realitása érdekében. Bár a munkáspolitikai érvényesítése nem közvetlenül az illető politikai testület szociális összetételének a függvénye, de nem is független attól. Azokban a politikai vezető testületekben, szervezetben, ahol kedvezőtlen a szociális összetétel, fennáll a lehetőség annak, hogy a döntések egyoldalúak lesznek, hogy az adott területen nem a társadalmi érdeket kifejező munkáspolitikai, hanem az osztályérdektől eltérő csoportérdek érvényesül.

A párt és a munkásosztály viszonyában rendkívül nagy jelentősége van az üzemi demokráciának. Az üzem, a vállalat nemcsak termelési szervezet, hanem társadalmi-politikai egység is, ahol emberi sorsok, viszonyok, nézetek formálódnak. Pártunk az elmúlt években nagy erőfeszí-

téseket tett a tulajdonosi tudat elmélyítésére, hogy felébredjen a dolgozók felelősségérzete saját üzemük iránt; továbbá a dolgozók aktivitásának kibontakoztatására, hogy részt vállaljanak a gazdálkodás irányításában, ellenőrzésében. Arra törekedtünk, hogy ismerjék meg az üzemi feladatokat, és vitassák meg belső problémáikat, szóljanak bele a döntésekbe és végrehajtásukba. Ma már látjuk, hogy e folyamat kibontakoztatása csak lassú, szívós munka eredménye lehet. Egyrészt az általános képzettségi színvonal emelkedésével párhuzamosan bátorítani kell a dolgozókat, hogy éljenek jogaikkal. Másrészt a gazdasági vezetők kötelesek biztosítani a feltételeket a demokratikus jogok gyakorlásához. Ez vonatkozik a dolgozók tájékoztatására éppúgy, mint a döntéseknél véleményük meghallgatására, tanácsaik, észrevételeik figyelembevételére. Minden vezetőtől elvárjuk, hogy irányító munkájának szerves része legyen a szocialista demokrácia gyakorlása, a munkásosztály iránti felelősségérzet.

Pártunknak az elmúlt években szerzett fontos tapasztalata, hogy a szövetségi politika is csak akkor életképes, ha erős a párt és a munkásosztály kapcsolata. A munkásosztály vezető szerepe és szövetségi politikája dialektikus egységet alkot. A pártnak mindig a munkásosztály érdekeiből kell kiindulnia. De a munkásosztály nem önös osztályérdekből gyakorolja hatalmát; a hatalom gyakorlásába bevon minden haladó, a szocializmusért dolgozni kész osztályt, réteget, személyt. A szövetség a munkásosztály történelmi feladatából adódik. Objektív alapja az, hogy a munkásosztály nem változtathat saját helyzetén másképpen csak úgy, ha egyidejűleg javul a többi dolgozó osztály és réteg helyzete is. Nem valósíthatja meg a maga érdekeit anélkül, hogy egyúttal ne valósítsa meg a többi dolgozó osztály és réteg érdekeit is. Ez a lényegi érdekazonos-

ság az alapja annak, hogy ez a szövetség a szocializmus építése során erősödik. Ebben a folyamatban ugyanis mindig közelebb kerülnek egymáshoz az egyes osztályok és rétegek objektív életfeltételei, és ennek alapján érdekeik is mindinkább egybeesnek. Felvetődik azonban két szemléleti-politikai kérdés.

Először: mindig reálisan kell felmérni, hol tart a társadalom különböző osztályainak, rétegeinek egységesülési folyamata. A párt politikája az egyes társadalmi osztályok és rétegek közeledésének, egységbe forrasztásának elősegítésére irányul. Ám az előreszaladás, az osztályok és rétegek közeledésének helytelen megítélése, a társadalmi különbségek kiegyenlítődésének túlbecsülése, vagy a meglevő osztály- és szociális különbségek szerepének, jelentőségének politikai alábecsülése – akarva-akaratlanul a munkásosztály vezető szerepének degradálásához vezet.

Másodszor: az előzővel szoros kapcsolatban figyelembe kell venni, hogy az alapvető érdekek egybeesése mellett léteznek az osztályoknak sajátos érdekeik, s ebből fakadó érdekkülönbségeik, sőt érdekütközéseik is. Az egyes osztályok, rétegek objektív létfeltételeiben még lényeges különbségek találhatók. A pártnak ezekre nagy gondot kell fordítania, figyelemmel kell kísérnie az egyes osztályok, rétegek önálló érdekeit, az azok megvalósítására irányuló törekvéseket. Rendszeresen törődnie kell a munkásosztály helyzetének alakulásával, hiszen az ő érdekei fejezik ki leginkább az osztálytársadalmi érdeket, s ezért a leghaladóbb érdekek.

Elmondhatjuk – és a Központi Bizottság 1972. novemberi határozata kapcsán erről újra meggyőződhattünk –, hogy a párt politikája a munkásosztály körében támogatásra talált, tehát megfelelően kifejezi az osztály alapvető és közvetlen érdekeit. Pártunk kormányzó párt, politikája meg-

határozóan kihat az ország, a társadalom egész életére. Politikájának formálásában a marxizmus-leninizmus elveiből, a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom tapasztalataiból – mindenekelőtt a kommunizmust építő szovjet nép gazdag, számunkra felbecsülhetetlen értékű történelmi tapasztalataiból – indul ki. Az előrehaladás irányát a munkásosztály, a társadalom konkrét helyzetének vizsgálata alapján határozza meg. Irányítja a szocialista építést, döntéseivel, a felvetődő kérdések osztályszempontú megválaszolásával, a végrehajtás ellenőrzésével feltárja és feloldja a fejlődés, az élet ellentmondásait. Pártunknak nagy segítséget jelentenek ebben a szocialista építés kérdéseiről a testvérpártokkal, mindenekelőtt az SZKP vezetőivel folytatott eszmecserék.

Pártunk társadalomszervező és irányító munkája mindegyelőtt elvi-politikai irányítás. Az elvi-politikai állásfoglalásokat, a párt határozatait az állami, társadalmi élet különböző területein dolgozó kommunisták hajtják végre. Alapvetően így realizálódnak a párt törekvései, így érvényesül a párt központi akarata. A politika végrehajtásának döntő mozzanata, hogy a párt szüntelenül harcol a döntések egységes értelmezéséért, eszmei tudatosításáért, az ideológiai egység erősítéséért. Az állam és a társadalom intézményeinek önállóságát, hatáskörét a párt tiszteletben tartja és arra törekszik, hogy elősegítse rendeltetésszerű működésüket. Az elmúlt években kimunkált feladatellátás folytán minden szerv azt a munkát végzi, ami létét indokolja. Így elkerülhetők a felesleges párhuzamosságok. A párt elvi-politikai állásfoglalásai alapján az állami és gazdasági irányító szervek, a társadalmi szervezetek vezető testületei önállóan dolgozzák ki a konkrét intézkedéseket, a megvalósítás módozatait. Maguk határoznak és intézkednek a végrehajtásról. Az elvi-politikai irányítás

azonban nem jelenti azt, hogy a párt teljesen lemond az operatív vezetésről. Abban az esetben, ha az adott területen az érdekellentmondások, a konfliktusok feloldása, az egymást keresztező érdekek rangsorolása a politikai szervek operativitását igényli, azaz, ha egy ügy politikai kérdéssé válik, akkor a párt haladéktalanul és közvetlenül beavatkozik megoldásába.

Pártunk fontos tapasztalata, hogy az elvi-politikai irányítás, a párt akaratának érvényesítése, e politika egységes értelmezése és végrehajtása megköveteli a következetes és szigorú pártellenőrzést. A beszámolás a határozatok végrehajtásáról – az alapszervezetektől a legfelső pártszervekig – e pártirányítás alapkérdése.

Különösen fontos feladat a párt alsó sejtjei, az alapszervezetek politikai ellenőrző funkciójának a fejlesztése. Minden párttag – legyen az a vállalat igazgatója vagy beosztott munkása – legelőször a saját pártalapszervezetének tartozik politikai felelősséggel. Mindenekelőtt a párttaggyűlés előtt köteles beszámolni végzett munkájáról. A pártszervezetbe nem lehet bevinni a gazdasági élet hierarchiáját, a technikai munkamegosztásban szükségeszerű alá- és fölérendeltséget. A pártalapszervezetnek ugyanakkor kötelessége, hogy ellenőrizze és kivétel nélkül minden tagjától számon kérje: hogyan áll ki a párt politikája mellett, hogyan hajtja végre, hogyan képviseli azt munkájában, emberi magatartásában. Ehhez természetesen a pártszervezeteknek biztosítaniuk kell a szükséges feltételeket, színvonalas ellenőrző munkával kell kivívniuk társadalmi presztízsüket. Tapasztalataink azt mutatják, hogy a párt vezető szerepe akkor érvényesül igazán, ha az alapszervezetek nemcsak formálisan léteznek, hanem ténylegesen betöltik a párt irányító helyzetéből következő sajátos feladataikat,

ha a vezető szerep az alapszervezetek szintjén épp olyan intenzitással jut kifejezésre, mint a legfelsőbb szerveknél.

Pártunk a munkásosztály érdekeit következetesen hazai társadalmi, politikai körülményeinkhez igazítva képviseli. A párt a társadalom legszélesebb tömegeivel való szoros kapcsolattartás hatékony, jól bevált rendszerét dolgozta ki, hogy társadalmi méretekben elfogadtassa a munkásosztály alapvető érdekét, a szocializmust. Vezető szerepét úgy gyakorolja, hogy társadalomszervező és irányító tevékenységében a társadalmi és tömegszervezetek széles rendszerére támaszkodik. Egyes szocialista országokban többpártrendszer alakult ki. Nálunk a történelmi fejlődés folytán a proletárdiktatúra mechanizmusa az egypártrendszer viszonyai között működik. A párt ezért igényli a társadalom más, a szocializmust elfogadó szervezeteinek, mozgalmainak véleményét, támogatását.

A párt a politika alakításába bevonja a tömegszervezeteket. Az utóbbi években főképpen a nők és a fiatalok bevonására fektette a súlyt. Minden jelentős társadalompolitikai döntés előtt kikéri véleményüket, s az érdekek egybevetésével alakítja ki a társadalom egészének, s a munkásosztály érdekeinek megfelelő álláspontot. A tömegszervezetek részt vesznek a döntések előkészítésében, s ez alapot ad ahhoz, hogy részt vállaljanak a feladatok végrehajtásában is. A párt arra is igényt tart, hogy a tömegszervezetek visszajelezzék a végrehajtás közben felmerülő problémákat, feszültségeket. Ez elősegíti, hogy a pártnak áttekintése legyen a társadalom legszélesebb rétegeiben zajló folyamatokról, és így lehetősége legyen a menet közbeni cselekvésre. A párt tömegkapcsolatainak e formája, mechanizmusa révén valósul meg a legkövetkezetesebben a munkásosztály érdekeinek képviselete, ez biztosítja a munkásosztály szilárd hatalmának belső feltételeit.

A párt és a munkásosztály viszonya szempontjából kiemelkedik a szakszervezetek szerepe. Kettős feladat hárul rájuk. Egyrészt a munkásosztály politikai hatalmának, a nép közös érdekeinek a védelme, a szocialista társadalom támogatása; másrészt tagjaik, az egyes dolgozók anyagi, szociális, kulturális érdekeinek a védelme. Pártunk tapasztalatai azt mutatják, hogy bár a törvények biztosítják a dolgozók jogait, mégis – az időleges érdekellentétek folytán – szükség van arra, hogy a szakszervezetek megvédjék a dolgozó kollektívák és az egyes emberek jogait, képviseljék napi érdekeit. Jelenleg a szakszervezeteknek – politikai jelentőségük növekedésével, jogkörük bővülésével – a korábbinál lényegesen jobbak a lehetőségei ahhoz, hogy beleszóljanak a vállalat rendelkezésére álló anyagi eszközök, a bér-, a szociális, a kulturális alapok felhasználásába. Nagy munkát ró a szakszervezetekre a munkások bevonása a vállalati tervek előkészítésébe; a kollektív szerződések kidolgozása, megkötése és betartásuk ellenőrzése. A szakszervezetek sokat tesznek a dolgozók gazdálkodással összefüggő észrevételeinek és javaslatainak érvényesítéséért. Eredményesen foglalkoznak a munkaverseny, a szocialista brigádmozgalom szervezésével. Jogaik gyakorlásával általában sikeresen egyeztetik a szocializmus általános érdekeit a dolgozók személyes érdekeivel.

Pártunk nagy jelentőségű tapasztalata, hogy mindenkor megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a párt munkásjellegének erősítésére, mert ha ez csorbát szenved, a párt élcsapat jellege sínyli meg. A nem-munkás rétegek beáramlása természetesen még nem jelenti azt, hogy a párt osztályjellegét tekintve megszűnt élcsapat lenni. A szociális összetétel nyilvánvalóan nem határozza meg ilyen mechanikusan a párt osztályjellegét. Az osztályjelleg kérdésében az a döntő, hogy a párt milyen politikát folytat, a po-

litika kinek az érdekeit juttatja érvényre. Ha a párt törekvéseiben, politikájában a munkásosztály érdekeit fejezi ki, ezen érdekek realizálásáért harcol, akkor osztályjellegét tekintve munkáspárt. Még akkor is, ha a nem munkásrétegek számaránya növekszik.

Az osztályjelleg megőrzése szempontjából sem közömbös azonban a párt szociális összetételének alakulása. A párt nagy tömegei ugyanis döntően befolyásolják a politika kidolgozását és gyakorlati megvalósítását. Éppen ezért alapvető kérdés az, hogy mekkora a munkásosztály aránya a pártban, mert objektív helyzeténél fogva a munkás-ság a legérdekeltebb a hatalom védelmében, erősítésében. A forradalmi munkásosztály létviszonyait naponta átélő munkások viszik be közvetlenül a pártba az osztályszellemet. Pártunk éppen ezért – hogy folytonosan és kellő mélységben legyen képes érzékelni a munkásosztály soraiban lezajló folyamatokat, politikai tendenciákat – állandó feladatának tekinti a munkások számarányának növelését a pártban. Ebben látja a munkásosztállyal való szoros kapcsolatának egyik leglényegesebb formáját.

Az MSZMP hosszú évek óta megkülönböztetett figyelmet szentel a tanácskozás napirendjén szereplő kérdéskörnek. Csak a legutóbbi években hozott párthatározatokat alapul véve is kimutatható, hogy a munkásosztály pártunk politikájának tengelyében áll. Ilyen jelentős és közvetlenül a munkásosztályt érintő határozatok voltak – a kongresszusi határozatokon túl – a szakszervezetről, a nőkről, az ifjúságról szóló határozatok, a KB 1972 novemberi állásfoglalása, ezen belül az ipari és építőipari munkások központi bér-emelése.

Ezért örültünk e tanácskozás összehívásának, hasznos tanulságokat adott, és sok segítséget nyújtott mindennapos politikai munkánkhoz.

TARTALOM

A. WERBLAN	SZOCIALISTA LENGYELORSZÁG A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS PÁRTJA A ÉPÍTÉSÉBEN	7
K. F. KATUSEV	A SZOVJET MUNKÁSOSZTÁLY ÉS A KOMMUNISTA PÁRT A FEJLETT SZOCIALIZMUS IDŐSZAKÁBAN	43
M. N. RUTKEVICS	A MUNKÁSOSZTÁLY A SZOVJET TÁRSADALOM STRUKTÚRÁJÁBAN	65
A. I. SZOBOLJEV	A MUNKÁSOSZTÁLY A SZOCIALIZMUS VEZETŐ EREJE	79
K. GYAUROV	A MUNKÁSOSZTÁLY ÉS A KOMMUNISTA PÁRT A FEJLETT SZOCIALISTA TÁRSADALOM FELÉPÍTÉSÉBEN	91
V. KVES	FORRADALMI ÉLCSAPAT	109

J. HERCKOVA	NÖVEKSZIK A MUNKÁSOK ÖNTUDATA	119
G. CSIMID	A PROLETÁR INTERNACIONALIZ- MUS PÁRTJA	127
H. WOLF	AZ EMBERI HALADÁS FŐ EREJE	137
S. VOICU	FELADATUNK, HOGY TUDATOSAN ÉS SZERVEZETTEN VEZESSÜK A TÁRSADALMAT A SZOCIALIZMUS FELE	155
JAKAB S.	A PÁRT VEZETŐ SZEREPÉNEK NÉ- HÁNY KÉRDÉSÉRŐL	173

A KIADÁSÉRT FELEL A KOSSUTH KÖNYVKIADÓ
IGAZGATÓJA

SZERKESZTETTE FONÓ GYÖRGYNE

A BORÍTÓ ÉS A TIPOGRÁFIA KUN GÁBOR MUNKÁJA
MŰSZAKI VEZETŐ SZÉCSI ANDOR

A SZEDÉST 1974. V. 15-ÉN KEZDTÉK MEG

MEGJELENT 1974. IX. 20-ÁN 6000 PÉLDÁNYBAN

TERJEDELME 9,6 (A/5 1V)

74 1 2 3 2 / 1 - 2 5 1 2 ZRINYI NYOMDA, BUDAPEST

FELLELOS VEZETO: BOLGAR IMRE VEZERIGAZGATO

ARA 10, - Fr